

توسعه کسب و کار و اشتغال پایدار

(استان کرمانشاه)

ویرایش جدید

جهت تقدیم به جناب آقای دکتر سلیمانی

از طرف مرکز مطالعات و پژوهشهای اقتصادی و مجموعه مشاوران و کارشناسان اقتصادی

ناصر گلی

شناسنامه پروژه

عنوان پروژه طرح توسعه کسب و کار و اشتغال پایدار

کارفرما سازمان توسعه صنعتی ملل متحد و وزارت تعاون، کار رفاه اجتماعی

عنوان گزارش توسعه کسب و کار و اشتغال پایدار - استان کرمانشاه

فهرست مطالب

۱	مقدمه	۱
۳	فصل اول: معرفی استان کرمانشاه	۳
۳	۱. معرفی استان کرمانشاه	۳
۴	۱.۱ ساختار نیروی کار استان کرمانشاه	۴
۱۳	۱.۲ مزیت‌ها، توانمندی‌ها و ویژگی‌های بخش‌های اقتصادی استان کرمانشاه	۱۳
۱۸	1.3 بررسی وضعیت اشتغال گروه‌های هدف	۱۸
۱۸	۱.۳.۱ معلولان	۱۸
۱۹	۱.۳.۲ زنان و زنان سرپرست خانوار	۱۹
۲۰	۱.۳.۳ جوانان	۲۰
۲۲	فصل دوم: دینامیک اشتغال	۲۲
۲۲	2. تحلیل دینامیک اشتغال	۲۲
۲۲	۲.۱ مفاهیم دینامیک اشتغال	۲۲
Error! Bookmark not defined.	۲.۱.۱ ساختار کسب‌وکار و اشتغال	۲.۱.۱
Error! Bookmark not defined.	2.1.2 منابع و مزیت‌ها	2.1.2
Error! Bookmark not defined.	۲.۱.۳ کارکردهای پشتیبان	۲.۱.۳
Error! Bookmark not defined.	۲.۱.۴ قواعد و قوانین	۲.۱.۴
Error! Bookmark not defined.	2.1.5 راهکارهای توسعه اشتغال پایدار با در نظر گرفتن گروه‌های هدف	2.1.5
۲۷	۲.۲ تحلیل دینامیک اشتغال استان کرمانشاه	۲۷
۲۸	2.2.1 منطقه اول	۲۸
۴۰	2.2.2 منطقه دوم	۴۰
۵۲	2.2.3 منطقه سوم	۵۲
۶۲	فصل سوم: شناسایی و اولویت‌بندی رشته‌های کسب‌وکاری استان کرمانشاه	۶۲
۶۲	3. شناسایی و اولویت‌بندی رشته‌های کسب‌وکاری استان	۶۲
۶۲	3.1 معرفی و شناسایی رشته فعالیت‌های کسب‌وکاری استان کرمانشاه	۶۲
۶۴	۳.۲ اولویت‌بندی رشته فعالیت‌های کسب‌وکاری استان کرمانشاه	۶۴
۶۵	۳.۲.۱ اولویت‌بندی بر اساس ضریب مکان و اشتغال	۳.۲.۱
۶۵	3.2.2 اولویت‌بندی بر اساس مسائل زیست محیطی و انرژی	3.2.2
۶۶	۳.۲.۳ اولویت‌بندی بر اساس روش ترکیبی	۳.۲.۳
۷۹	3.2.4 جمع بندی و معرفی اولویت‌های نهایی کسب‌وکاری استان کرمانشاه	3.2.4
۸۱	فصل چهارم: جمع‌بندی	۸۱
۸۱	4. جمع‌بندی	۸۱

در راستای درک پویایی‌های سیستم کسب‌وکار و اشتغال استان کرمانشاه و تعیین نوع مواجهه سیستمی برای توسعه اشتغال پایدار در این استان، مطالعه‌ای ذیل مطالعات میدانی طرح ملی توسعه کسب‌وکار و اشتغال پایدار (تکاپو) انجام شده است. گزارش حاضر خلاصه‌ای از نتایج مربوط به این مطالعه را ارائه می‌نماید.

طرح تکاپو، با درک دقیق و نزدیک مختصات اقتصادی، اجتماعی و صنعتی متناسب با هر استان، ایجاد اشتغال پایدار را مدنظر قرار می‌دهد. در این چارچوب سعی بر آن است تا با درک پویایی‌های سیستمی در رسته فعالیت‌های مختلف و سیستم‌های کسب‌وکار محلی و منطقه‌ای و رفع گلوگاه‌های آن‌ها، مشاغل جدیدی در رسته فعالیت‌های اصلی زنجیره کسب‌وکار (اشتغال مستقیم) و در حلقه‌های مکمل آن، همچون توزیع و تأمین (اشتغال غیرمستقیم) ایجاد گردد. بعلاوه، این مواجهه سیستمی در اقتصاد، با تحریک نوآوری و کارآفرینی و تغییر الگوهای تولید، مشاغل جدید را بر اساس تقاضای جدید ایجاد می‌کند. در این حالت، نقش سیاست‌های معطوف به ارتقاء مهارت‌های فردی و تخصصی، سیاست‌های فعال و منفعل بازار کار و مانند آن بازتعریف خواهند شد.

فرایند مطالعاتی طرح تکاپو در استان کرمانشاه با رویکرد پایین به بالا، معرف ویژگی‌های واقعی اقتصادی و اجتماعی استان بوده که بر همین مبنا مسیر را برای توسعه درونزا هموار می‌سازد. این گزارش از سه بخش اصلی تشکیل شده است.

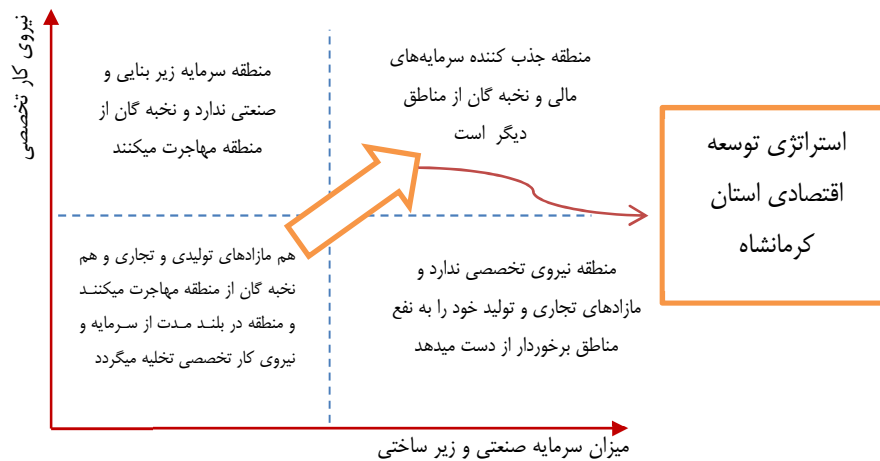
بخش نخست، به معرفی توانمندی‌ها، ساختار اشتغال استان و معرفی ویژگی‌های کلی اقتصادی و اجتماعی آن می‌پردازد.

بخش دوم، با در نظر داشتن مزیت‌ها و منابع موجود استان و همچنین ساختار شکل یافته اشتغال و کسب‌وکار، استان کرمانشاه را به سه منطقه که عمده اشتغال استان را شکل داده‌اند، تقسیم می‌کند. منطقه اول، بخش میانی کشیده شده از شرق تا غرب استان به صورت یک منطقه با بیشترین پوشش جغرافیایی در فعالیت شامل شهرستان‌های کنگاور، سنقر، صحنه، کرمانشاه، روانسر، دالاهو، سرپل ذهاب با محوریت فعالیت‌های کشاورزی شامل زراعت، باغداری، دام و طیور و شهرستان‌های پاره، دالاهو. منطقه دوم، بخش مرز غربی استان و مرکز استان به صورت یک منطقه دو پاره با محوریت مرز و خدمات تجارت وارداتی و صادراتی، عمده فروشی و خرده فروشی و تجارت چمدانی شامل شهرستان‌های کرمانشاه، جوانرود، پاره، ثلاث باباجانی و قصر شیرین و منطقه سوم، بخش جنوبی و میانی استان شامل شهرستان‌های هرسین، کرمانشاه، روانسر، اسلام آباد غرب و گیلانغرب با محوریت فعالیت‌های مربوط بخش‌های صنعتی و معدنی. در اصل، این رسته‌های کسب‌وکاری، اقتصاد محوری و ریشه‌ای استان را شکل داده‌اند. در این بخش سعی بر آن است تا عوامل موثر بر پویایی‌های اشتغال و کسب‌وکاری همچون کارکردهای پشتیبان (زیرساخت‌های مورد نیاز، هماهنگی نهادهای دولتی و غیردولتی، ارائه‌کنندگان خدمات کسب‌وکاری، تکنولوژی، مهارت و تخصص) و قوانین و مقررات (قوانین، استانداردها، هنجارها و نرم‌ها) مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. هدف از این تحلیل و بررسی، استخراج چالش‌های محوری و گلوگاه‌های سیستمی حاکم بر کسب‌وکارهای موجود استان است تا از طریق آن بتوان راهکارهای بهبود این سیستم‌های کسب‌وکاری را معرفی نمود.

در بخش سوم، متناسب با تحلیل‌های بخش دوم، به منظور توسعه اشتغال و کسب‌وکارهای موجود، رسته فعالیت‌های اولویت‌دار استان که با توسعه آنها بیشترین اثرگذاری بر توسعه سایر رسته‌های کسب‌وکاری استان نیز میسر می‌شود، شناسایی شده و به تفکیک مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. در انتهای این بخش نیز پیشنهادات و راهکارهای متناسب با مداخلات توسعه ارائه خواهد شد.

نگاه تک بعدی امنیتی طی ۳۵ سال گذشته در استان باعث شده است تا مرزها از جمعیت بهره‌ور خالی شده و مجموعه حاکمیت عملاً مجبور به قبول فعالیت‌های اقتصادی غیرقانونی و غیررسمی از سوی مرزنشینان به دلیل جلوگیری از مهاجرت و خالی شدن این مناطق از سکنه شوند. مرز نشینان نیز با علاقه بیش از حد به این فرصت، از فعالیت‌های مناسب بلند مدت دور شده و همچنان خود و سرمایه‌های بدست آمده از این مسیرها را سیال نگهداری می‌کنند تا بدون مشکل بتوانند در شرایط خاص آن را جابجا کنند. در شرایطی که بهره‌وری هر واحد سرمایه و نیز تعداد نیروی کار تخصصی پائین است و فعالیت‌های قالب استان در حوزه تجارت تعریف و ظهور می‌یابند. اصلی‌ترین سرمایه‌های شکل گرفته در داخل استان نیز متأسفانه به صورت سیال حفظ شده و پدیده مهاجرت نخبه-گان و خروج سرمایه از استان یک پدیده غالب بوده، قابل مشاهده است. نمودار زیر وضعیت موجود و چارچوب مطلوب استان را در انتخاب استراتژی توسعه اقتصادی به نمایش می‌گذارد.

وضعیت موجود و چارچوب مطلوب استان در انتخاب استراتژی توسعه اقتصادی

گزارش حاضر سعی دارد با درک واقعیت‌های میدانی موجود در استان کرمانشاه، هریک از معضلات و چالش‌های محوری بیان شده در حوزه توسعه کسب‌وکارهای استان با نگاه تثبیت و پایدار سازی کسب‌وکارهای موجود و نیز توسعه این کسب‌وکارها را در راستای جذب شاغلان و سرمایه بیشتر را بصورت سیستماتیک و با استفاده از جدیدترین مدل‌های تحلیلی توسعه‌ی منطقه‌ای مورد ارزیابی قرار دهد. از این رو برای ارائه تحلیل‌ها در گام نخست به معرفی اجمالی ساختار اقتصادی و اشتغال استان پرداخته می‌شود.

فصل اول: معرفی استان کرمانشاه

اهداف فصل فصل:

معرفی توانمندی‌ها، ساختار اشتغال و اقتصاد استان / تحلیل بلوک‌های اشتغال / تحلیل گروه‌های هدف طرح (زنان، جوانان، گروه‌های آسیب پذیر) (زنان سرپرست، معلولین).

۱. معرفی استان کرمانشاه

استان کرمانشاه با جمعیتی بالغ بر ۲ میلیون نفر در غرب ایران، به‌عنوان سیزدهمین استان پرجمعیت کشور، حدود ۱.۵۱٪ از مساحت کشور را به خود اختصاص داده است. کرمانشاه از شمال به استان کردستان، از شرق به استان همدان، از جنوب شرق به استان لرستان، از جنوب به استان ایلام و از غرب با کشور عراق (منطقه اقلیم خودمختار کردستان و منطقه عرب نشین) همسایه می‌باشد. کرمانشاه با عنایت به شرایط اقلیمی و امکان فعالیت‌های کشاورزی در طول سال، داشتن مرز مشترک با کشور عراق و نزدیکی به بازار مصرف مناسب این کشور،

پتانسیل مناسبی برای توسعه و شکوفایی اقتصادی دارد. در جدول زیر خلاصه‌ای از وضعیت اقتصادی، زیرساختی و جمعیتی استان ارائه شده است.

جدول ۱ - شمای کلی استان کرمانشاه

جمعیت، مساحت و اقتصاد - ۱۳۹۰					
۱۳۷۴۸۰	تولید ناخالص داخلی استان (میلیارد ریال)	۱۲۹۴۲۵	تولید ناخالص داخلی استان (بدون نفت (میلیارد ریال)	۱۹۴۵۲۳۷	جمعیت کل (نفر)
				۲۰۵۱٪	سهم از کشور
	سهم تولید ناخالص استان از کشور	۱۰۹٪	سهم تولید ناخالص بدون نفت استان از کشور	۳۰۷	بعد خانوار
۱۰۸٪				۶۸۰۲۸٪	نسبت وابستگی جمعیت
۱۲۰۲۱٪	سهم کشاورزی از تولید ناخالص داخلی استان	۴۷۳۶۶۰	جمعیت شاغل	۲۳۰۲۳٪	نرخ بیکاری
۴۱۰۱٪	سهم صنعت از تولید ناخالص داخلی استان	۱۴۳۲۸۶	جمعیت بیکار	۷۰۸٪	درصد جمعیت شهری
۴۶۰۷۸٪	سهم خدمات از تولید ناخالص داخلی استان	۱۴ شهرستان	آخرین تقسیمات سیاسی در سال ۱۳۹۱	۸۱۰۷٪	درصد باسوادی
		۳۱ بخش		۵۰۰۴۷٪	جمعیت مردان
۳۶۰۹٪	نرخ مشارکت اقتصادی	۸۶ دهستان		۲۵۰۰۸ کیلومتر مربع	مساحت
زیرساخت حمل و نقل					
	خط ریلی	حمل و نقل جاده‌ای		حمل و نقل هوایی	
	۰ کیلومتر راه آهن	آزاد راه: صفر کیلومتر	بزرگراه: ۳۰۲ کیلومتر	تعداد فرودگاه: ۱	
	۰ درصد از کل کشور	راه اصلی: ۹۱۳۰۷۴ کیلومتر	راه فرعی: ۱۴۵۹۰۰۸ کیلومتر	۱ فرودگاه بین‌المللی	
وضعیت فناوری اطلاعات					
۱۳٪	ضریب نفوذ اینترنت در ۱۳۹۰	۳۴۰۹۶٪		دسترسی به رایانه	
۱۱	تعداد مراکز رشد	۱		پارک علم و فناوری	
دسترسی به منابع آبی					
۶	تعداد سدهای در حال بهره برداری	۸		تعداد رودخانه‌ها	
۱۳	تعداد سدهای در حال مطالعه یا اجرا	۷۷۶		تعداد چشمه	

۱.۱ ساختار نیروی کار استان کرمانشاه

بخش‌های اصلی که در تحلیل ساختار نیروی کار موجود در استان مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرند، بلوک‌های اصلی ساختمان بازار کار استان مطابق جدول زیر می‌باشد.

جدول ۲ - بلوک‌های ساختمان بازار کار استان کرمانشاه در ۱۳۹۲ (نفر)

جمعیت در سن کار: ۱۶۱۳۶۴۹					
نیروی کار (فعال): ۶۱۶۹۴۶			خارج از بازار کار (غیر فعال): ۹۹۶۷۰۳		
شاغل: ۴۷۳۶۶۰	بیکار: ۱۴۳۲۸۶	سایر: ۸۹۵۹۰	خانه‌دار: ۴۵۴۱۰۴	دارای درآمد بدون کار: ۸۰۴۲۱	محصل: ۳۶۳۹۸۲

مأخذ مرکز آمار ایران آمارنامه ۹۳

استان کرمانشاه بالغ بر ۱۶۱۳۶۴۹ نفر معادل ۸۲.۹۵٪ کل جمعیت، جمعیت در سن کار دارد. از این تعداد تنها ۳۸.۲۳٪ درصد از نظر اقتصادی فعال و بقیه غیرفعال می‌باشند. ۸۶.۳۵٪ درصد از جمعیت فعال اقتصادی را مردان و ۱۳.۶۵٪ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. براساس نمونه‌گیری جاری سالانه بازار کار کشور، تعداد افراد فعال اقتصادی در سال ۱۳۹۳ نسبت به سال قبل، ۲.۵۹٪ درصد تغییر یافته و درصد تغییر جمعیت مردان و زنان فعال اقتصادی طی این زمان به ترتیب ۲.۳۶٪+ و ۴.۱۹٪+ بوده است.

جدول ۳- شاخص‌های عمده نیروی کار جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر به تفکیک جنس

شرح	نرخ مشارکت اقتصادی			نرخ بیکاری		
	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن
کل کشور	۳۷.۶	۶۱.۲	۱۳.۷	۱۰.۴	۸.۶	۱۹.۸
استان	۳۷	۶۱.۲	۱۲.۷	۱۴.۶	۱۲.۶	۲۴.۲

مآخذ: مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت کار، رفاه و تأمین اجتماعی ایران و مرکز آمار ایران ۱۳۹۳

بر اساس مشاهدات و مصاحبه‌های میدانی، مردم کرمانشاه هنگام مراجعه مأموران سرشماری عموماً در صورتی که کارهای موقت، کارهای کم درآمد و یا کارهایی با سطح اجتماعی پائین داشته باشند، خود را بدون کار و بیکار معرفی می‌کنند. بر این اساس آنچه واقعاً قابل مشاهده است، تعداد شاغلان استان در حدود ۴۷۰ هزار نفر هستند و بیش از این مقدار را بیکاران تشکیل داده‌اند. بر اساس برخی برآوردهای میدانی در حدود ۲۰۰ هزار نفر از افراد خارج از نیروی کار، دارای اشتغال غیررسمی می‌باشند. این افراد در بخش کشاورزی، خدمات توزیع کنندگی مانند دستفروشی، بازیافت غیررسمی (کوچه گردان)، در شغل‌هایی همچون خیاطی، آرایشگری، رفتگری، خدمات ساختمان‌ها و غیره، مشغول فعالیت هستند. با این وجود می‌توان بیش از ۴۰ درصد از نیروی کار شاغل استان را در بخش غیر رسمی اقتصاد فعال دانست.

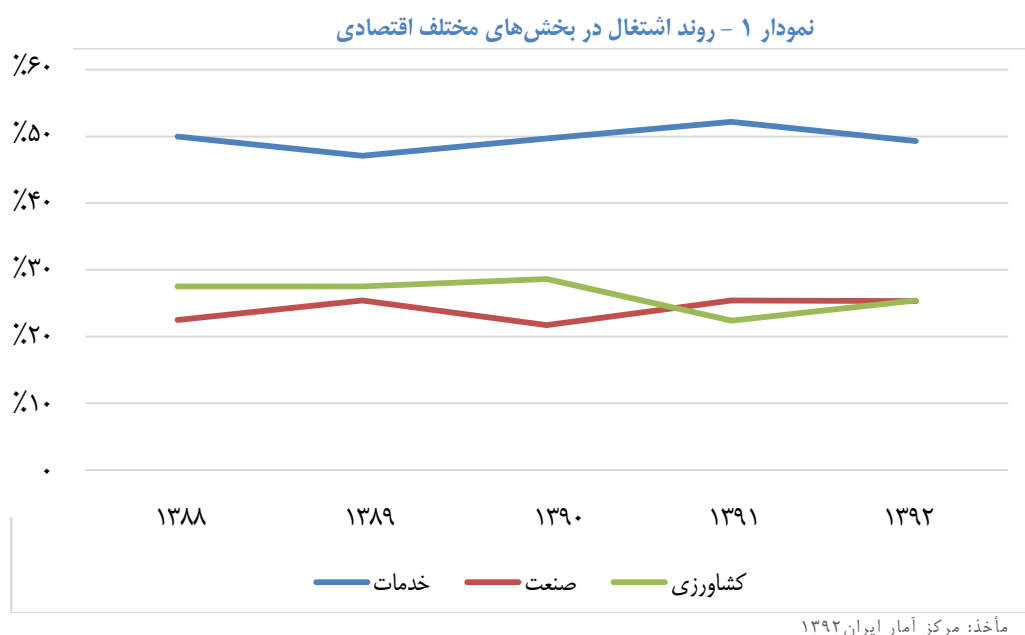
بر اساس آمارهای رسمی شهرستان قصرشیرین (۴۸٪) بیشترین نرخ مشارکت اقتصادی و شهرستان جوانرود (۳۵٪) کمترین نرخ مشارکت اقتصادی را دارد. همچنین شهرستان جوانرود (۴۷٪) بیشترین و شهرستان قصرشیرین (۱۰٪) کمترین نرخ بیکاری در استان را دارند. هر چند براساس مشاهدات میدانی از بازار کار مناطق، شهرستان جوانرود به علت وجود بازار پررونق تجاری و نیز توسعه خدمات تجاری معطوف به مرز در آن دارای بیکاری سطح بالاتری از متوسط استان نیست اما در آمارهای رسمی این نرخ بالاترین در استان دیده می‌شود. در کل بالا بودن نرخ بیکاری استان نسبت به میانگین کشوری نشان می‌دهد که مسأله بیکاری در استان، یک معضل اساسی به شمار می‌آید.

جدول ۴- وضعیت اشتغال شاغلان استان کرمانشاه

شرح	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص			سهم جمعیت شاغلین با ساعت کار بیش از ۴۹ ساعت در هفته			سهم اشتغال در بخش		
	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن	عمومی	مرد	زن
کل کشور	۸.۹	۹.۷	۴.۷	۴۰.۱	۴۴.۴	۱۵.۴	۱۷.۱	۱۵.۵	۲۶.۴
استان	۱۳.۵	۱۴.۷	۶.۶	۳۵.۹	۴۰.۳	۱۱.۶	۱۸.۹	۱۷.۴	۲۷.۱

مرکز آمار ایران ۱۳۹۳

توجه به آمار اشتغال ناقص استان کرمانشاه نشان می‌دهد که اشتغال ناقص استان از میانگین کشوری بالاتر بوده و از طرف دیگر با توجه به سهم جمعیت شاغلین با بیش از ۴۹ ساعت کار در هفته (که از میانگین کشوری پایین‌تر است)، وضعیت اشتغال پایدار (کار شایسته) در استان کرمانشاه مناسب نبوده و نیازمند توجه بیشتر است. در خصوص اشتغال‌های ایجاد شده نیز بیش از ۷۶٪ در بخش خصوصی بوده که از میانگین کشوری (۷۸٪) پایین‌تر است. این امر در واقع نشان دهنده مشارکت اقتصادی مردم استان در بخش دولتی بویژه در بخش نظامی می‌باشد.

همانطور که در نمودار فوق نیز نشان داده شده است، روند اشتغال استان کرمانشاه بیان کننده تغییر پویایی اشتغال از بخش کشاورزی و صنعت به سمت خدمات با محوریت تجارت (مرزی، عمده و خرده فروشی) می‌باشد. سرمایه انباشته شده در بخش خدمات و تجارت استان منجر به سرریز آن در بخش سرمایه گذاری‌های صنعتی و صنایع مرتبط با مزیت‌های استان مخصوصاً در شهرستان-های پایه، روانسر و جوانرود شده است.

جدول ۵- درصد سهم اشتغال در بخش‌های مختلف اقتصادی به تفکیک جنسیت استان کرمانشاه در ۱۳۹۰

شرح	اشتغال بخش کشاورزی			اشتغال بخش صنعت			اشتغال بخش خدمات		
	مرد	زن	مجموع	مرد	زن	مجموع	مرد	زن	مجموع
استان	۲۱.۶	۴۴.۹	۲۵.۳	۲۷.۸	۱۲.۶	۲۵.۳	۵۰.۶	۴۲.۵	۴۹.۱
کل کشور	۱۷.۲	۲۱.۹	۳۳.۸	۳۵.۴	۲۴.۳	۳۳.۸	۴۷.۴	۵۳.۸	۴۸.۴

مأخذ: مرکز آمار ایران ۱۳۹۳

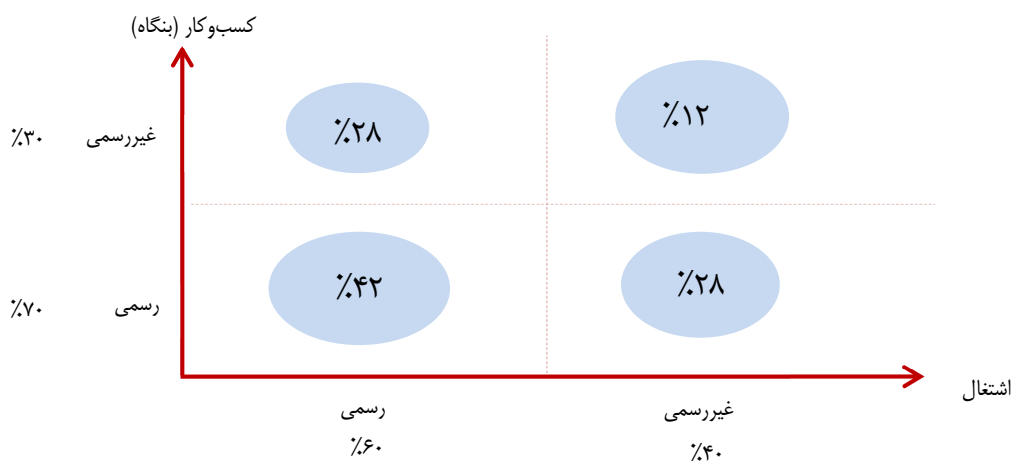
عمده اشتغال زنان استان در بخش خدمات و سپس کشاورزی می‌باشد. زنان در شهرها حدود ۴۰ درصد در بخش آموزش، ۱۴ درصد در بخش بهداشت و مددکاری اجتماعی، ۱۲ درصد در بخش امور عمومی و تأمین اجتماعی و ۱۰ درصد در بخش صنعت شاغل هستند. اشتغال عمده زنان استان در روستاها به کشاورزی و دامپروری و تولید لبنیات محلی برای فروش در بازارهای نزدیک و محلی

اختصاص یافته است. بسیاری از زنان ساکن شهرهای کوچک و روستاها نیز که مشغول به کشاورزی و دامپروری می‌باشند، در زمین‌های خانوادگی فعالیت می‌کنند یا در محیط زندگی به نگهداری گاو و گوسفند مبادرت می‌کنند که نتیجه کار آنها به صورت درآمد خانوادگی در اختیار خانواده قرار می‌گیرد.

اشتغال زنان در بخش صنعت نیز کمتر از میانگین کشوری است. علت این موضوع عمدتاً فرهنگی بوده و سپس دور بودن شهرک‌های صنعتی از شهرها و روستاها و سخت بودن ایاب و ذهاب زنان به واحدهای صنعتی در نظر گرفته می‌شود. در صنایع مشاغل به دو دسته تخصصی و مهارتی تقسیم می‌شوند. در زمینه مشاغل مهارتی زنان کمتر از مردان به کار گرفته می‌شوند. زیرا اغلب این فعالیت‌ها متکی بر نیروی بدنی و در شرایط سخت کاری می‌باشد. در مشاغل تخصصی نیز تقریباً زنان استان نقش کمتری از مردان دارند ولی در مشاغل دفتری و اداری و نیز صنایع بزرگ غذایی و شیمیایی حضور پررنگ‌تری دارند.

از سوی دیگر سهم مشاغل غیررسمی در همه بخش‌های اقتصادی استان حجم قابل توجهی بوده است. مفهوم مشاغل رسمی دربرگیرنده فعالیت‌هایی که توسط نیروهای انسانی انجام می‌شود که قرارداد نوشته شده‌ای دارند و یا مشاغلی که توسط کارفرمایانی که سوابق آنها به صورت دقیق ثبت شده، می‌باشد. از طرف دیگر، مشاغل غیررسمی شامل کارهایی می‌شود که از قرارداد برخوردار نیستند. بیمه‌ای برای آنها پرداخت نمی‌شود و از مزیت‌های قانونی اختصاص یافته به کارگران رسمی برخوردار نیستند. اشتغال‌های رسمی و یا غیررسمی می‌تواند در بنگاه‌های رسمی (ثبت شده) و یا غیر رسمی شکل بگیرند و ساختار اشتغال استان را به صورت زیر بوجود آورند.

شکل ۱- ساختار اشتغال رسمی و غیر رسمی استان کرمانشاه

- ✓ اشتغال در بنگاه‌های غیررسمی %۳۰
- ✓ اشتغال غیررسمی %۴۰
- ✓ اشتغال غیررسمی در بنگاه رسمی %۲۸
- ✓ اشتغال در اقتصاد غیررسمی %۴۰

با توجه به نمودار فوق، در حدود ۴۰ درصد اشتغال استان در اقتصاد غیررسمی شکل گرفته است که سهم زیادی از اشتغال استان را شامل می‌شود. بخش زیادی از این اشتغال را کارگران ساختمانی، کارگران شاغل در بخش خرده‌فروشی و عمده‌فروشی، کارگران و کارفرمایان مشاغل مربوط به صید و صیادی و شاغلین بخش واسطه‌گری‌های کشاورزی تشکیل می‌دهند.

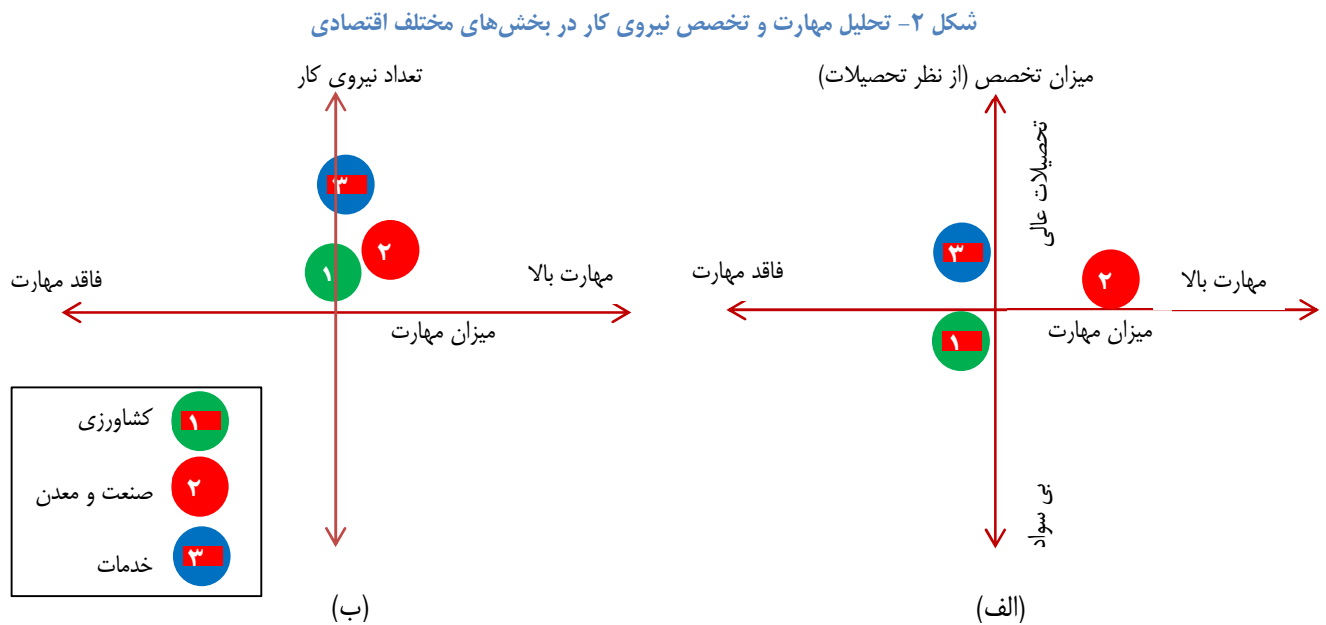
وضعیت آموزش (مهارت و تخصص) استان کرمانشاه

در این بخش تحلیل وضعیت آموزشی استان در دو بعد مهارت و تخصص بررسی می‌شود. متولیان آموزش تخصصی عمدتاً شامل دانشگاه‌ها و مدارس بوده و متولیان آموزش مهارتی عمدتاً شامل مراکز فنی و حرفه‌ای، هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای و کار و دانش و دانشگاه‌های علمی کاربردی می‌باشد. موضوع اصلی در بررسی وضعیت آموزش استان به عنوان یکی از مهم‌ترین ارکان عرضه نیروی کار به جامعه، میزان تناسب سیاست‌ها و اقدامات نهادهای آموزش تخصصی و مهارتی با نیاز بازار کار استان است. ۷ دانشگاه دولتی، ۱۵ واحد دانشگاهی آزاد و ۱۴ واحد دانشگاهی پیام نور در کرمانشاه فعالیت دارند که بیشترین تمرکز آن‌ها در شهر کرمانشاه می‌باشد. در بخش مهارت‌آموزی استان کرمانشاه نیز ۱۰۲۳ آموزشگاه آزاد فنی و حرفه‌ای وجود دارد که اغلب رشته‌های آن‌ها مربوط به رایانه، آرایش و پیرایش، خیاطی، برق صنعتی، اتومکانیک، حسابداری و نقشه‌کشی می‌باشد. اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای کرمانشاه با ۴۲ مرکز ثابت (۲۲ مرکز ویژه مردان، ۱۶ مرکز ویژه آموزش زنان و ۴ مرکز دومنظوره) در بخش دولتی مهارت‌های فنی و حرفه‌ای را به علاقمندان آموزش می‌دهند. علی‌رغم وجود تعداد قابل توجهی دانشگاه و مرکز آموزش عالی و فنی و حرفه‌ای در استان کرمانشاه، فارغ‌التحصیلان این مراکز به دلیل عدم تناسب میان رشته‌ها و سرفصل‌های مطالب آموزشی با وضعیت اقتصاد استان توانایی ورود به بازار کار استان را ندارند، بطوری که مشاهدات نشان می‌دهد تنها کمتر از ۲ درصد افراد شاغل در بخش کشاورزی استان از دانش‌آموخته‌های مراکز آموزش تخصصی و مهارتی استان هستند و همین افراد نیز در سازمان‌های دولتی نظارتی و ترویجی و به صورت اداری مشغول به کار می‌باشند. با توجه به اینکه عمده صنایع موجود در استان را صنایع عظیم دولتی نفت، گاز، پتروشیمی و فولاد تشکیل می‌دهند، بیش از ۷۰ درصد شاغلین این بخش، در مشاغل مرتبط با دانش و مهارت خود مشغول به کار می‌باشند. در جدول زیر وضعیت تناسب عرضه و تقاضای نیروی کار آموزش دیده در مراکز آموزشی استان به اختصار بیان شده است.

جدول ۶- وضعیت عرضه و تقاضای نیروی کار آموزش دیده استان کرمانشاه

کارایی	وضعیت رابطه طرف عرضه و تقاضا بالا/متوسط/پایین	طرف تقاضای نیروی کار	بازیگران و سازمان‌های طرف عرضه
تقریباً بخش قابل توجهی از گروه‌های کارشناسان استان کرمانشاه را در سازمان‌های دولتی در حوزه‌های کشاورزی، خدمات و صنعت را فارغ التحصیلان دانشگاه رازی تشکیل می‌دهند	متوسط و بالا	بخش اداری، بخش کشاورزی و بخش صنعت منطقه	دانشگاه رازی
این دانشگاه تازه تاسیس بوده و با توجه به نوع رشته و فعالیت‌های اعضای هیأت علمی آن انتظار کارایی متوسط از آن می‌رود	متوسط	صنعت منطقه	دانشگاه صنعتی کرمانشاه
به علت غیر مالک بودن فارغ التحصیلان کشاورزی و نیز سهم بزرگ دانشجوی دختر از این گروه‌های دانشجویی و نیز عدم استقبال اساتید این دانشکده از فعالیت‌های خصوصی کشاورزی عملاً الگوی مناسبی برای دانشجویان وجود ندارد و یا موانع فرهنگی و ساختاری در فعالیت این فارغ التحصیلان برای حضور در عرصه تولید وجود دارد	پایین	بخش کشاورزی	دانشکده‌ی کشاورزی
هرچند می‌توان پزشکان عمومی و فارغ التحصیلان برخی رشته‌های این دانشگاه مانند بهداشت محیط، فیزیو تراپی و... را دید که بیکار هستند ولی نگاه عمده نشان از سازگاری و البته همپوشانی دارد	مطلوب	بخش درمان	دانشگاه علوم پزشکی
به دلیل کیفیت پایین، جدا بودن از صنعت و مدرک گرایی شدید	پایین	صنعت منطقه	دانشگاه آزاد اسلامی
به دلیل کیفیت پایین، جدا بودن از صنعت و مدرک گرایی شدید	پایین	صنعت منطقه	دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات
به دلیل کیفیت پایین، جدا بودن از صنعت و عدم آموزش حرفه عملیاتی تقاضا محور	پایین	خدمات و صنعت منطقه	اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای
مدرک گرایی و کیفیت پایین آموزش	پایین	صنعت منطقه	آموزشگاه‌های آزاد

بنا بر مطالب بیان شده وضعیت آموزشی (تخصص) و مهارتی استان کرمانشاه به صورت زیر بیان می‌شود.

بر اساس قسمت (الف) شکل فوق فاکتورهای میزان تخصص (تحصیلات دانشگاهی) و میزان مهارت انجام کار (داشتن مهارت برای انجام کار) بصورت همزمان برای نیروهای کار استان تحلیل شده است. افراد حاضر در بخش صنعت استان دارای مهارت و تخصص متوسطی هستند. اغلب صنایع موجود در استان، صنایع کاشی و سرامیک، محصولات شیمیایی و مواد غذایی بوده که جذب نیرو توسط این سازمان‌ها شامل گزینش‌های دانشی و مهارتی می‌باشد. اما در مورد شاغلین بخش خدمات و کشاورزی کرمانشاه، نه تنها دانش و تخصص پایین است، بلکه حتی میزان مهارت متناسب با نوع فعالیت نیز در این افراد بسیار کم است؛ به گونه‌ای که می‌توان گفت تنها بخشی از افراد شاغل در مشاغل خدماتی، مهارت مناسب با شغل خود دارند (البته غالب این افراد، از بازنشسته‌ها و یا از نیروهای جدا شده از دولت هستند). همانطور که در قسمت (ب) مشخص است بخش خدمات بیشترین نیروی کار استان را دارد (بیش از ۵۰٪ اشتغال استان) ولی سطح مهارت این افراد پایین است. این موضوع به دلیل خلاء ارائه آموزش‌های متناسب با وضعیت خدمات استان می‌باشد.

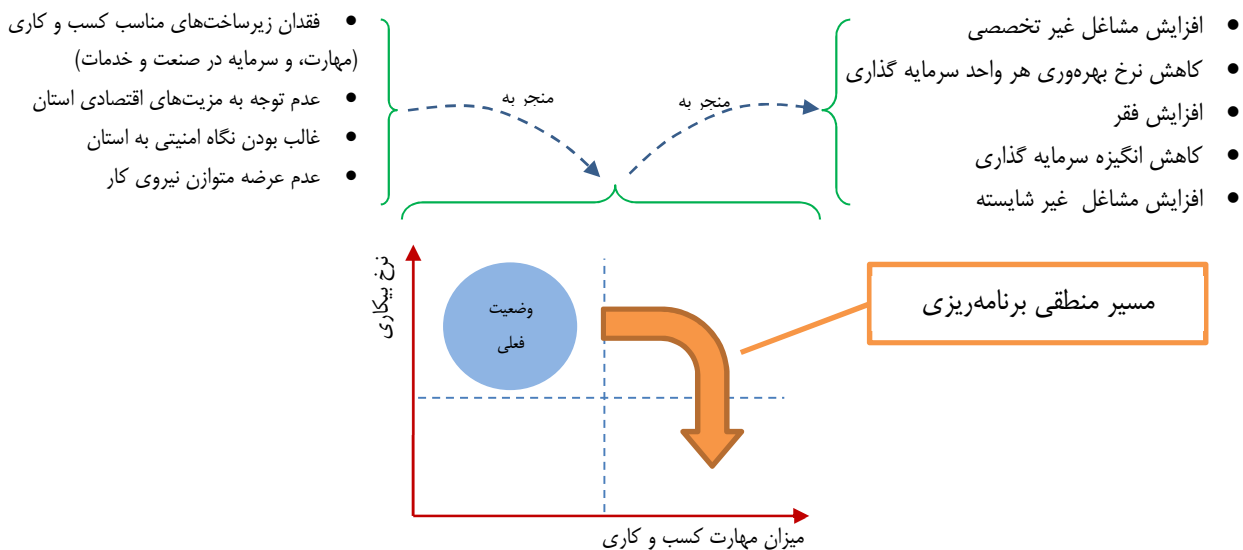
از دیگر یافته‌های مهم که بعضاً توجیه کننده دینامیک جریان مهاجرتی این استان شده است، کم بودن بهره‌وری هر واحد سرمایه استان کرمانشاه نسبت به سایر استان‌ها و مخصوصاً استان‌های برخوردار می‌باشد. به عبارت دیگر کم بودن مهارت، بهره‌وری هر واحد نیروی کار نسبت به دستمزد دریافتی (مقدار آن با توجه به قانون کار در سطح کشور یکسان است) منجر شده است تا تولید هر واحد ارزش افزوده توسط نیروی کار در استان نسبت به استان‌های بزرگ و برخوردار گرانتر باشد. کم بودن سطح مهارت نیروی انسانی به گونه‌ای که بسیاری از فعالیت‌های تخصصی تولیدی و خدماتی در استان یا قابل انجام نیست و یا در سطح نازلتری نسبت به استان‌های برخوردار به انجام می‌رسند. از سوی دیگر چون دستمزد در کل کشور تقریباً یکسان و سطح مهارت‌های تخصصی در استان پایین و نرخ بیکاری بالاست، عملاً بهره‌وری هر واحد سرمایه در بخش‌های تخصصی را کاهش و بالعکس بهره‌وری هر واحد

سرمایه در بخش‌هایی که غیر تخصصی هستند را بالا می‌برد. یعنی در استان فعالیت‌هایی که نیاز به نیروی کار تخصصی نداشته باشد به شرط وجود نهاده محلی می‌تواند در اولویت توجه قرار گیرد.

همچنین حجم سرمایه زیربنایی استان نسبت به استان‌های برخوردار کمتر است. عدم سرمایه‌گذاری در سال‌های متأثر از جنگ تحمیلی ۱۳۵۹ تا ۱۳۷۱، از دست رفتن زیر ساخت‌ها در اثر استفاده برای جنگ و یا بمب باران‌ها، اختصاص سرمایه اصلی تجهیز سرمایه‌های استان به بخش بازسازی بعد از جنگ و مخصوصاً در بخش عمران شهری و ساخت و سازهای مسکونی شهرهای قصرشیرین و گیلانغرب و توجه صرف دولت به راه کربلا بدون توجه کارآمد به کل ظرفیت اقتصادی استان، در کنار همه این مسائل عدم توجه به بهنگام سازی سطح مهارت‌های مورد نیاز نیروی کار در تبدیل شدن به سرمایه انسانی و یا مهارت‌هایی که یک مقیم منطقه را تبدیل به یک شهروند مشارکت کننده و مسئولیت پذیر نماید. لذا به طوری کلی می‌توان گفت بهره وری هر واحد نیروی کار به صورت کلی پائین نگه داشته است.

این موضوع یک زنجیره تکرار شونده تنازلی همگرا به سمت فقر و یک حوزه دافعه توجه برای سرمایه‌گذاران بخش خصوصی را بوجود آورده است. بنابر این از یک سو بخش عمده کسب و کارهایی که نیاز به نیروی کار تخصصی دارند و یا زیر ساخت‌های مناسب و سرمایه‌های مکمل محیطی و محلی را نیاز دارند در استان شکل نگرفته و احتمال شکل‌گیری و تقویت بالایی نیز ندارند، لذا طیف وسیعی از صنایع با تکنولوژی بالا، ارزش افزوده بالا و شایستگی آفرین که می‌توانند جذاب بوده و سطح ارزش افزوده بالاتری را شکل دهند، در کوتاه مدت و میان مدت در استان قابلیت استقرار و یا در صورت استقرار قابلیت تولید و ارزش آوری را ندارند. در صورت ساخته شدن نیز یا در پائین‌ترین حد ظرفیت عمل خواهند کرد و یا بعد از یک دوره کوتاه تولیدی بسته خواهند شد.

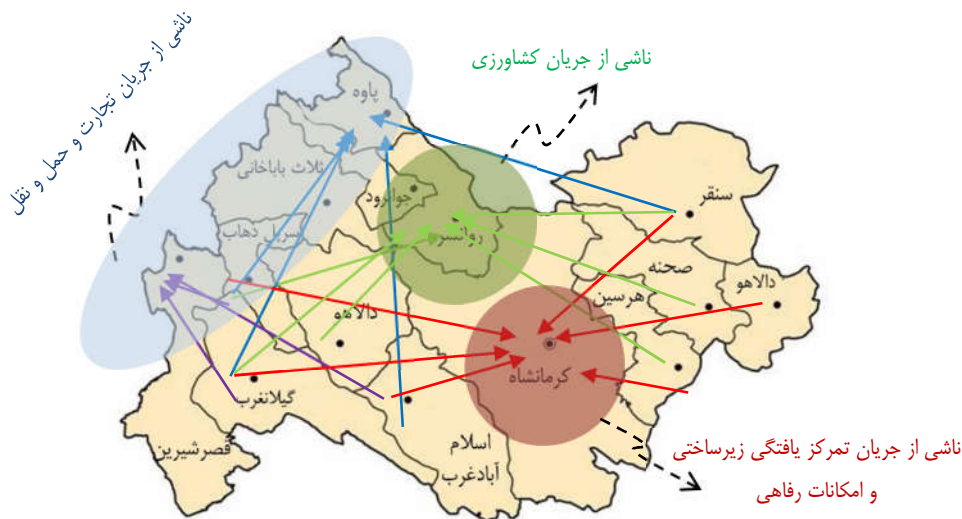
شکل ۳- رابطه میان وضعیت نامطلوب مهارتی و چالش‌های اقتصادی و اجتماعی استان

دینامیک مهاجرت استان کرمانشاه

حجم مهاجرت درون استانی در سه دهه اخیر افزایش چشم‌گیری داشته و بر خلاف اینکه مهاجرت در گذشته به‌طور عمده در برگیرنده نیروی کار ساده و غیرماهر بود، از سال ۱۳۸۵ به‌طور عمده نیروی کار دانش‌آموخته مؤسسات آموزش عالی نیز به آن اضافه شده است. بررسی داده‌های ماتریس مهاجرت استان کرمانشاه حاکی از آن است که در سال ۱۳۹۲، در مجموع ۱۱۳۶۱۲ نفر به استان کرمانشاه مهاجرت کرده‌اند که از این تعداد ۶۷۳۳۴ نفر مهاجرت درون استانی بوده است. بیشترین مهاجران به استان کرمانشاه از استان‌های دیگر به ترتیب از استان تهران با ۶۹۸۵ نفر بوده است و پس از آن استان کردستان با ۶۵۱۸ نفر، همدان با ۳۲۰۴ نفر، خوزستان با ۲۷۳۳ نفر، البرز با ۲۷۱۶ نفر، ایلام با ۲۵۳۰ نفر و لرستان با ۲۲۷۲ نفر بوده است. بیشترین سهم مهاجرت درونی استان کرمانشاه، ابتدا در شهرستان کرمانشاه با ۳۴۰۸۸ نفر بوده است. پس از آن اسلام‌آبادغرب با ۴۲۲۴ و پاوه با ۴۰۱۲، صحنه با ۳۴۰۵، ثلاث باباجانی با ۳۲۶۷، سنقر با ۳۱۳۲ و جوانرود با ۲۹۵۶ نفر قرار داشته‌اند. بیشترین مهاجران به شهرستان کرمانشاه، ۲۱۱۴۴ از درون خود شهرستان و ۳۰۰۲ نفر از اسلام‌آبادغرب، ۱۶۹۳ نفر از سرپل‌ذهاب، ۱۲۵۵ نفر از هرسین و ۱۱۴۴ نفر از سنقر بوده‌اند. شهرستان کرمانشاه به عنوان قطب صنعت و خدمات و در اختیار داشتن بخش قابل توجهی از امکانات و زیرساخت‌های رفاهی از تمامی شهرستان‌های اطراف به جز ثلاث باباجانی و روانسر بیشتر از آن که مهاجر فرستاده باشد، مهاجر پذیرفته است. مطالعات میدانی نشان می‌دهد که وجود معضلاتی همچون عدم توسعه‌یافتگی کسب‌وکارها، مشکلات مهم زیست‌محیطی، عدم اختصاص درآمدهای کرمانشاه به خود استان، عدم جذابیت مشاغل موجود، رکود حاکم بر اقتصاد منطقه (به خصوص در صنایع بزرگ که متأثر از شرایط اقتصاد کلان کشور نظیر تحریم‌ها هستند)، پایین بودن بهره‌وری در اغلب کسب‌وکارها و عدم جذابیت مشاغل موجود برای جوانان و تحصیلکرده‌های استان، موجب شکل‌گیری یک جریان مهاجرتی معنی‌دار به سمت غرب استان شده است. وجود مزیت منحصر به فرد مرز در غرب استان طی ده سال اخیر و رونق تجارت در آن بصورت رسمی و غیر رسمی باعث شده است تا انباشت سرمایه‌ای در آن شکل گرفته و یک حرکت جمعیتی در آن اتفاق افتد. به عنوان مثال مردم سرپل‌ذهاب بیشتر به منطقه‌های تجاری و ترانزیتی در غرب استان مهاجرت کرده‌اند. شکل زیر پویایی‌های مهاجرتی استان را نشان می‌دهد.

شکل ۴- دینامیک مهاجرت استان کرمانشاه

۱.۲ مزیت‌ها، توانمندی‌ها و ویژگی‌های بخش‌های اقتصادی استان کرمانشاه

استان کرمانشاه علاوه بر بهره‌مندی از پتانسیل‌های طبیعی قابل توجه (شکل زیر)، دارای منابع انسانی جوان و تحصیلکرده نیز می‌باشد و به همین دلیل قابلیت‌های بالقوه و در مواردی بالفعل در حوزه‌های مختلف خدمات درمانی و سلامتی، تجارت معطوف به مرز، پرورش آبزیان، دامداری، پرورش طیور، خدمات شهری و کسب‌وکار و نیز برخی صنایع دستی در استان مشهود است. از همین روی در ادامه به بررسی منابع و مزیت‌های استان در بخش‌های مختلف اقتصادی پرداخته می‌شود.

شکل ۵- مزیت‌ها و ویژگی‌های اقتصادی استان کرمانشاه

کشاورزی

استان کرمانشاه با داشتن ۷۰۳۰۲۳ هکتار از سطح زیر کشت محصولات زراعی در سال زراعی ۹۲-۱۳۹۱ معادل ۵/۷۸ درصد کل سطح کشور، بعد از استان‌های خراسان رضوی، کردستان و فارس رتبه‌ی ۵ کشور را دارا است.

- استان کرمانشاه با ۵۹۴۳۰۶ هکتار، ۶/۶۹ درصد سطح برداشت شده‌ی گروه غلات کشور را به خود اختصاص داده و از این نظر رتبه‌ی ۳ کشور را دارد. اما مسأله‌ی وارونگی مقدار تولید و سطح برداشت در این گروه نیز وجود دارد و استان با تولید ۹۵۹۱۹۷ تن محصول به رتبه‌ی ۴ کشور تنزل کرده است.
- استان کرمانشاه با تولید ۴۳۵۱۱ تن حبوبات معادل ۸/۶۲ درصد تولید کشور را انجام داده و توانسته رتبه‌ی ۵ را به دست بیاورد. این در حالی است که رتبه‌ی سطح کشت این گروه در استان کرمانشاه ۴ است. سطح زیر کشت حبوبات در استان کرمانشاه ۸۷۹۲۸ هکتار معادل ۱۱/۴۲ درصد کل کشور است.

- در استان کرمانشاه تنها ۳۰۷۷ هکتار معادل ۰/۶ درصد از کل کشور سبزیجات تولید می‌گردد. این باعث شده ۱ درصد مقدار تولید کل کشور یعنی ۱۵۶۹۶۸ تن محصول در استان تولید شود. بنابراین، رتبه‌ی سطح زیر کشت سبزیجات در استان ۲۶ و رتبه‌ی مقدار تولید ۲۴ است.
- رتبه مقدار تولید و سطح کشت محصولات جالیزی در استان کرمانشاه ۲۸ است. مقدار تولید ۲۷۴۶۴ تن معادل ۰/۳۱ درصد از کل کشور و سطح زیر کشت ۱۱۲۰ هکتار معادل ۰/۳۲ درصد از کل کشور است.
- سطح زیر کشت نباتات علوفه‌ای در استان کرمانشاه ۱۷۰۶ هکتار معادل ۰/۱۹ درصد و رتبه‌ی ۲۹ کشور و مقدار تولید ۱۵۵۴۲ تن معادل ۰/۱ درصد و رتبه‌ی ۳۰ کشور است.
- استان کرمانشاه با دارا بودن ۶/۶ درصد از کل اراضی گندم کشور مقام سوم را دارد. اما استان ۶ درصد از مقدار گندم کشور را تولید می‌کند و در مقام ششم قرار گرفته است.
- استان کرمانشاه با سهم ۸ درصدی سطح برداشت محصول جو مقام سوم و با تولید ۵/۹ از مقدار محصول مقام پنجم کشور را دارد. در بین استان‌های برنج‌خیز کشور نیز کمترین سطح برداشت و میزان تولید برنج متعلق به استان کرمانشاه است.
- کرمانشاه با سهم ۱۳/۴ درصد از اراضی زیر کشت ذرت دانه‌ای و ۶/۱۲ درصد از مقدار تولید مقام سوم کشور را دارد.
- استان کرمانشاه با سهم ۱۷/۶ درصد از اراضی زیر کشت محصول نخود مقام سوم و با سهم ۱۹/۶ درصد از میزان تولید مقام دوم کشور را دارد.
- کمترین سطح و مقدار تولید لوبیا متعلق به استان کرمانشاه است.
- استان کرمانشاه ۹ درصد سطح زیرکشت محصول چغندر قند و با ۹/۲ درصد مقدار تولید مقام چهارم کشور را دارد.

برخلاف وجود منابع آبی در استان، متأسفانه آب موجود آبی نیست که بتوان از آن برای کشاورزی بدون کارهای زیر ساختی استفاده کرد. کرمانشاه هر چند آب دارد ولی آب قابل تخصیص ندارد و در جاهایی هم که آب تخصیص یافته وجود دارد با مشکل بد مصرفی هدرت مواجه است. با توجه به میزان آب مناسب و سطح قابل توجه اراضی موجود، کشاورزی استان پتانسیل بسیار مناسبی برای ایجاد شغل‌های جدید دارد و در صورتی که سیاست‌های موجود در زمینه مدیریت و بهره‌برداری بخش کشاورزی به سمت توسعه مدرن سوق یابد، این بخش توانمندی مناسبی برای ایجاد شغل‌های پایدار دارد. اما تاکنون نوع بهره‌برداری‌ها به‌گونه‌ای بوده است که عملکرد در هکتار بسیاری از محصولات زراعی و باغی استان در رتبه‌های بسیار پایینی در کشور باشد. شکل زیر ویژگی‌ها و مزیت‌های خاص کشاورزی استان را نمایش می‌دهد.

شکل ۶ - ویژگی‌های کشاورزی استان کرمانشاه

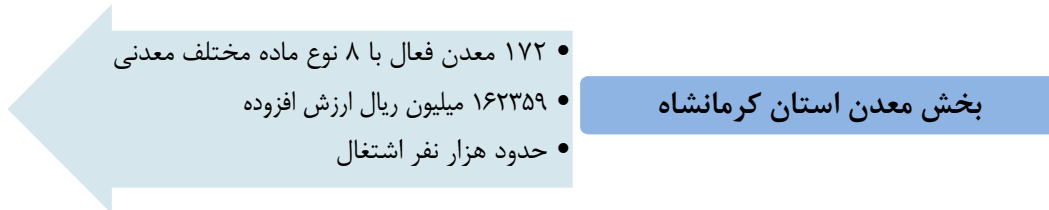
معدن

استان کرمانشاه در شمال غربی سلسله جبال زاگرس واقع شده و از سه نوع زمین متمایز از یگدیگر، شامل زاگرس چین خورده، بلندی زاگرس و زون سنندج سیرجان تشکیل شده است. در حال حاضر ۲۱۲ فقره معدن در استان وجود دارد که از این تعداد ۴۰ فقره به دلیل معارضین محلی و منابع طبیعی تعطیل شده است.

- استان کرمانشاه دارای ماده معدنی بیتومین (قیر طبیعی) است که در ایران منحصر به فرد بوده و به کشورهای حوزه خلیج فارس همچنین کشورهای اروپایی صادر می‌شود. تولید عایق حرارتی و رطوبتی، تولید کربن خالص، پرایمر و نیز تولید انواع واکس و عایق لوله‌های نفت و گاز از تولیدات حاصل از فرآورده‌های بیتومین (قیر طبیعی) است.
- ذخائر سنگ‌های تزئینی مرمریت استان کرمانشاه دارای شاخص کیفی مناسبی است. استان کرمانشاه در زمینه سنگ‌های تزئینی در کشور از شاخص خوبی برخوردار است و این امر شرایطی در استان ایجاد می‌کند که در زمینه ایجاد واحد سنگ‌بری در استان اقدامات لازم انجام شود.
- میزان ذخائر قطعی معادن استان را ۱۰۴ میلیارد تن و میزان استخراج مواد معدنی استان طی سال ۱۳۹۳ هفت و نیم میلیون تن است. از این میزان ۷۷ هزار بیتومین و ۲۲۰ هزار تن سنگ تزئینی است و سنگ‌های تزئینی و بیتومین معادن استان کرمانشاه در کشور از شهرت بالایی برخوردار است.
- از جمله پتانسیل‌های بخش معدن ذخائر سیلیس با عیار ۹۰ درصد در شهرستان جوانرود است که از استان به صورت خام صادر می‌شود. این در حالی است که از فرآوری‌های سیلیس در صنایع فولادسازی و ریخته‌گری استفاده می‌شود.

- وجود ذخائر قطعی "دولومیت" با تناژ بیش از ده‌ها میلیون تن جهت فرآوری برای مصارف صنایع نسوز، کاشی خلوص mgo بیش از ۲۰ درصد) از دیگر امتیازات معدنی استان است.

شکل ۷- ویژگی‌های معدن استان کرمانشاه

صنعت و خدمات

با توجه به حجم عظیم منابع موجود و ویژگی‌های خاص صنعتی در استان، صنعت کرمانشاه می‌تواند از مهم‌ترین محرک‌های توسعه استان باشد. از مهم‌ترین صنایع موجود در استان می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- ✓ صنایع کاشی و سرامیک
- ✓ صنایع مواد غذایی و آشامیدنی
- ✓ ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی

به لحاظ توزیع جغرافیایی، بیشترین تعداد واحدهای صنعتی استان در شهرستان‌های کرمانشاه، هرسین و اسلام‌آبادغرب قرار گرفته‌اند. از آن‌جا که بیشتر محصولات تولیدی کشاورزی و معدنی استان بدون فرآوری به بازار عرضه می‌شود، توسعه صنعتی استان در زمینه تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی و معدنی در کنار توسعه صنعتی در زمینه فناوری‌های جدید به توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در کرمانشاه منتهی خواهد شد.

بخش خدمات نیز به عنوان یکی از بخش‌های مهم اقتصادی کرمانشاه بنا به ویژگی‌های خاص استان دارای رسته‌های متفاوتی می‌باشد. با تکیه بر این ویژگی‌ها، از عمده خدمات موجود در سطح استان می‌توان به خدمات ساختمان، بازرگانی و خدمات گردشگری و درمانی اشاره نمود. در ادامه، خدمات گردشگری به عنوان یکی از مهم‌ترین خدمات استان به اختصار معرفی شده است.

استان کرمانشاه با دارا بودن آثاری تاریخی پر قدمت، زمینه‌های لازم برای سرمایه‌گذاری در امر گردشگری و جهانگردی را داراست. در سال ۱۳۹۳ تعداد بازدیدکنندگان بناهای تاریخی تحت پوشش سازمان میراث فرهنگی و گردشگری بیش از ۳ میلیون نفر بوده که نسبت به سال گذشته ۲۵.۳ درصد افزایش داشته است. بر اساس آمارهای منتشره سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در فروردین ماه سال ۱۳۹۴، کرمانشاه میزبان ۳ میلیون و ۷۰۰ هزار نفر مسافر و گردشگر بوده است. مراکز گردشگری استان در چهار دسته زیر تقسیم‌بندی می‌شوند.

الف- تاریخی (کتابخانه بیستون، تاق بستان، مسجد عمادالدوله، نیایشگاه آناهیتا)

ب- طبیعی (ریجاب، سراب روانسر، آبشار پیران، سراب نیلوفر، غار پراو، غار قوری‌قلعه)

ج- اماکن مذهبی (تکیه‌ی بیگلربیگی، تکیه‌ی معاون‌الملک)

د- مسیر راه کربلا.

با توجه به پتانسیل‌های موجود در استان، پیش‌بینی می‌شود که اگر سیاست‌گذاران، اقدامات توسعه‌ای معطوف به توسعه کسب‌وکارهای مربوط به گردشگری را محور برنامه‌ها قرار دهند، رونق قابل توجهی در این حوزه ایجاد شده و در نتیجه، در سایر بخش‌های اقتصادی از جمله صنایع مربوط به سوغات، صنایع دستی، کشاورزی، خرده‌فروشی، حمل‌ونقل و سایر حوزه‌های مربوطه نیز اشتغال قابل توجه و پایداری ایجاد شود.

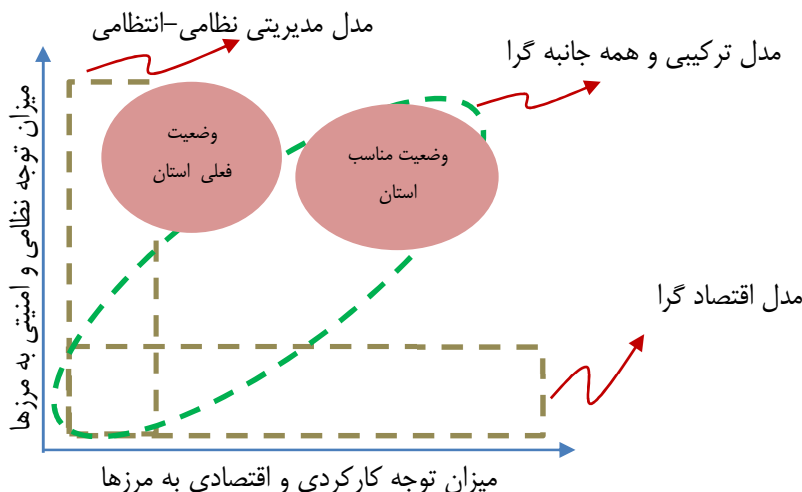
اثرگذاری بالای مرز در اقتصاد استان

استان کرمانشاه به واسطه موقعیت جغرافیایی و هم مرز بودن با عراق و اقلیم کردستان، دارای موقعیت بسیار مناسب برای تجارت و صادرات است. این استان از سال‌های ۱۳۹۰ تا کنون در وضعیت اعمال تحریم‌ها و در شرایط اقتصاد مقاومتی سهم بسیار زیادی در رونق اقتصادی کشور و مقوله صادرات به خود اختصاص داده، به طوری که حدود ۸ درصد از صادرات غیرنفتی کشور و ۵۰ درصد صادرات به کشور عراق از طریق مرزهای این استان و عمدتاً از مرز قصرشیرین بوده است. بازارچه‌های مرزی استان کرمانشاه موجب فعال شدن بخش تولید، اشتغالزایی، ارزآوری، تجارت، صادرات و پویایی اقتصادی شده و توجه هر چه بیشتر به این موضوع و توسعه زیرساخت‌ها و به کارگیری روش‌های علمی، منفعت ملی بیشتری به دنبال خواهد داشت. در حال حاضر به دلیل عدم توسعه یافتگی در زیرساخت‌های مدیریت اقتصاد مرزی و همچنین وجود فرایندهای غیررسمی در مدیریت آن موجب شده است تا بخش قابل توجهی از اقتصاد شکل گرفته در آن بصورت غیررسمی و انحصاری و به نفع استان‌های دیگر و نه استان کرمانشاه صورت پذیرد بطوریکه می‌توان تصور نمود با فراهم کردن زیرساخت‌های مناسب، استفاده از شیوه‌های مدیریت علمی، اتخاذ روش‌های اقتصادی کارشناسی شده، ورود افراد توانمند به عرصه صادرات و افزایش کیفیت تولیدات داخلی استان بتوان میزان صادرات کشور از مرزهای استان کرمانشاه را به چند برابر افزایش داد که در این صورت منفعت‌های زیادی در سطح ملی حاصل خواهد شد.

از سوی دیگر عدم توجه اقتصادی به مرزهای این استان منجر شده است تا مزیت منحصر به فرد دسترسی به بازار عراق کمتر مورد توجه قرار گرفته و نوع نگاه به این نوع مرزها نگاهی امنیتی و نظامی باشد. به عنوان مثال مرز قصرشیرین تأثیر بسزایی در امنیت ملی و تأمین منافع ملی دارد. نگاه تک بعدی و امنیتی و نظامی به مرز ممکن است در کوتاه مدت تأثیر داشته باشد ولی در بلند مدت باعث بروز تنش و ایجاد بحران می‌گردد. بنابر این بهتر است استراتژی نگاه به مرزها و ساکنین آن یک استراتژی چند بعدی (نظامی، اقتصادی، فرهنگی اجتماعی و سیاسی) باشد تا علاوه بر تأمین امنیت در مرز، باعث رشد و توسعه نواحی مرزی و کاهش تنش و بحران گردد. هرچند سرریز فعالیت‌های تجاری در استان منجر به رونق معنی‌دار شهرهای جوانرود، پاوه و ثلاث شده است و در ۵ سال اخیر نمونه‌هایی از توسعه بخش‌های اقتصادی در حوزه صنایع تکمیلی طیور و یا توسعه شهرک‌های صنعتی شهرستان‌های روانسر، جوانرود و پاوه ناشی از اثرات خارجی و جریان یافتن منابع مازاد تجارت در حوزه اقتصاد مسکن شهری و صنایع متوسط و کوچک منطقه قابل مشاهده است، ولی همچنان برخی مشکلات ساختاری، جریان فعالیت و اعتماد به دائمی بودن آنها را خدشه‌دار نموده است. مسدود شدن مرز خسروی برای تردد زوار، تصمیمات یکباره و غیر منتظره در بسته شدن مرزها و بازارچه‌های مرزی بدون وجود دلیل منطقی، عدم ثبات مدیریت و عدم وجود زیرساخت‌های مناسب سخت و نرم در این مناطق منجر به بروز مشکلاتی می‌گردد که فعالان این حوزه را در این مناطق واداشته است تا به فعالیت‌های اقتصادی خود و منطقه نه به عنوان یک فعالیت دائمی و مستمر، بلکه به عنوان یک فعالیت گذرا نگاه کنند. این باعث شده تا کمترین سرریز سودهای تجاری موجود، در خود بخش و

منطقه سرمایه‌گذاری شده و بیشتر از این شهرستان‌ها به سمت تهران و استانهای بزرگ در داخل کشور و نیز سلیمانیه و اربیل در اقلیم خودگردان کردستان منتقل شوند.

شکل ۸- نمایی از وضعیت فعلی مدیریت مرزی استان کرمانشاه

۱.۳ بررسی وضعیت اشتغال گروه‌های هدف

از آنجایی که محور اشتغال در طرح تکاپو تمرکز بر گروه‌های هدف (اشتغال) با محوریت جوانان، زنان و افراد دارای ناتوانی جسمانی می‌باشد، در این قسمت به وضعیت شاغلین و جمعیت فعال در این حوزه پرداخته می‌شود.

۱.۳.۱ معلولان

از مجموع حدود ۲ میلیون نفر جمعیت استان کرمانشاه تقریباً ۳۰ هزار نفر دارای معلولیت می‌باشند. این افراد ۱.۵۷ درصد کل جمعیت استان را تشکیل می‌دهند که ۰.۲ درصد بالاتر از نرخ معلولیت کشوری می‌باشد. این موضوع می‌تواند ناشی از صدمات ناشی از جنگ تحمیلی باشد. ۶۵ درصد از جمعیت معلولان استان مرد و ۳۵ درصد زن می‌باشند. بیش از ۳۰ درصد از جمعیت معلولان استان فعال می‌باشند که به طور متوسط ۶۰ درصد از این جمعیت فعال، شاغل می‌باشند. عمده اشتغال معلولان در گروه مردان در بخش‌های دفتری و اداری صنایع و خدمات و نیز خرده‌فروشی می‌باشد. عمده‌ی زنان معلول شاغل نیز در بخش‌های خدمات و تولید صنایع دستی مشغول به کار می‌باشند. از مهمترین دلایل عدم استقبال جمعیت معلول از کار موارد زیر می‌باشد:

- ساختار فرهنگی سنتی و قومی استان کرمانشاه که باعث می‌شود معلولان علاقه‌ای به حضور در جامعه و کسب‌وکار نداشته باشند.
- بسنده نمودن معلولان به یارانه‌ها و مستمری‌های ارائه شده توسط سازمان تامین اجتماعی، کمیته امداد امام خمینی و سایر سازمان‌های حمایتی.

- نبود زیرساخت‌های مناسب کسب‌وکاری به دلیل ویرانی‌های ناشی از جنگ و عدم توجه مسئولین به فراهم‌سازی شرایط اشتغال معلولان.
- عدم تمایل کارفرمایان در بکارگیری معلولان در بنگاه‌های خود به دلیل نداشتن دانش و مهارت‌های لازم.

۱.۳.۲ زنان و زنان سرپرست خانوار

از مجموع حدود ۵۳۰ هزار خانوار موجود در استان کرمانشاه حدود ۶۰ هزار خانواده توسط زنان سرپرستی می‌شوند. این تعداد خانواده ۱۱ درصد از خانواده‌ها را شامل می‌شود که حدود نیم درصد بالاتر از میانگین کشوری می‌باشد. از بین خانوارهای دارای سرپرست زن استان کرمانشاه، حدود ۶۰ درصد تحت حمایت کمیته امداد امام خمینی و حدود ۴۰ درصد تحت پوشش سازمان بهزیستی یا سایر نهادهای حمایتی هستند. در بین خانوارهای دارای سرپرست زن استان حدود ۲۵ درصد زن خودسرپرست نیز دیده می‌شود. زنان سرپرست خانوار و زنان خودسرپرستی که در روستاهای استان کرمانشاه ساکن هستند، عموماً به فعالیت‌های کشاورزی (سطح استان)، پرورش دام طیور مخصوصاً نگهداری بوقلمون (مخصوصاً سنقر، صحنه و هرسین)، تولید محصولات از زیتون (در دالاهو، سرپل ذهاب و اسلام آباد غرب) تولید صنایع دستی (روستاهای اطراف شهر کرمانشاه)، گلیم بافی (هرسین و سرمست) و فرشبافی (سنقر در شهر سنقر، ستر و گزنحله) مشغول می‌باشند.

جدول ۷- آمار سرپرستان خانوار و تحت پوشش کمیته امداد

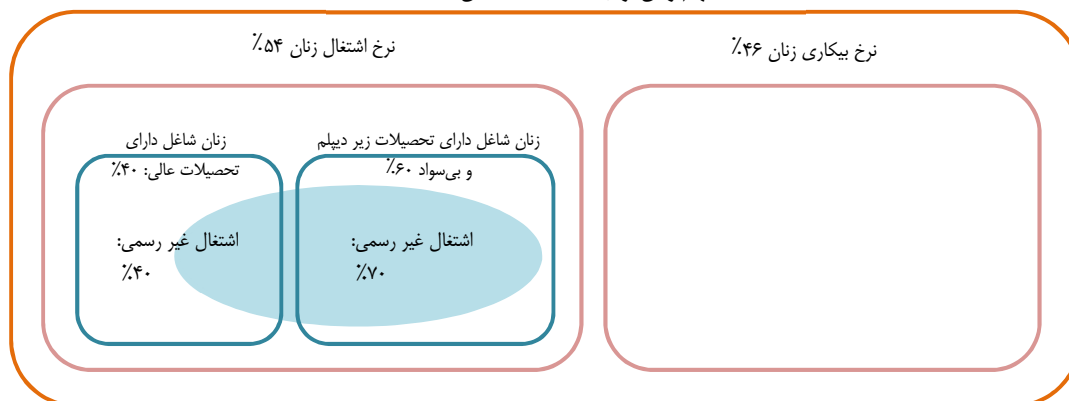
خانوارهای زن سرپرست	درصد خانوارهای زن سرپرست	زنان خودسرپرست	خانوار زن سرپرست تحت حمایت کمیته امداد
۱۱۷۵۷۹	۱۰.۵۸	۳۲۱۷۹	۵۳۳۶۷
۶۰۰۰	۱۱	۱۵۰۰۰	۹۰۰۰

مأخذ: مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت کار، رفاه و تأمین اجتماعی ایران برای کشور- ۱۳۹۲

در سطح استان کرمانشاه حدود ۵۰۰ هزار نفر مشمول بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر هستند که ۵۰ درصد آن را زنان تشکیل می‌دهند. با توجه به تعصبات قومی و شیوه زندگی قبیله‌ای موجود در بعضی از مناطق روستایی زنان تمایلی به بهره‌مندی از بیمه روستایی و عشایری ندارند. البته به دلیل نبود این موانع در اکثر شهرهای توسعه‌یافته‌تر این موضوع دیده نمی‌شود.

شکل ۹- وضعیت اشتغال زنان استان کرمانشاه

سهم زنان از جمعیت فعال استان: ۱۴٪

تنها ۱۳۶۵ درصد از جمعیت فعال استان را زنان تشکیل می‌دهند که نشان می‌دهد بسترهای لازم برای ورود زنان به عرصه‌های اقتصادی استان مهیا نیست به گونه‌ای که بسیاری از زنان استان به جای ورود به بازار کار و تلاش در عرصه‌های اقتصادی، ادامه تحصیل و یا خانه‌داری را انتخاب کرده‌اند. نرخ بیکاری زنان استان نیز نزدیک به ۴۵ درصد می‌باشد (۲۵ درصد بالاتر از میانگین کشوری) که نشان می‌دهد نه تنها بسترهای مناسب برای ورود زنان به عرصه‌های اقتصادی فراهم نشده است بلکه مشاغل موجود نیز علاقه‌چندانی به جذب زنان استان ندارند. ۴۰٪ زنان شاغل در استان دارای تحصیلات عالی هستند که عمدتاً در سازمان‌های دولتی و صنایع بزرگ مشغول به کار می‌باشند. زنان شاغل دارای تحصیلات زیر دیپلم نیز عموماً در کشاورزی و خرده‌فروشی و تولید صنایع دستی مشغول به کار هستند.

۱.۳.۳ جوانان

تعداد جوانان ۱۵-۲۹ و ۲۴-۱۵ ساله به ترتیب ۴۲۴۹۳۸ نفر (۲۱.۸ درصد) و ۶۴۹۳۲۳ نفر (۳۳.۴ درصد) می‌باشد. در واقع تقریباً یک سوم جمعیت استان و ۱۸ درصد جمعیت بیکاران استان کرمانشاه را جوانان تشکیل می‌دهند. نرخ بیکاری جوانان در ۵ سال اخیر هر ساله افزایش یافته است. بنابراین وضعیت نابسامان بیکاری در بین جوانان استان کرمانشاه (به خصوص تحصیلکرده‌ها) کاملاً محسوس می‌باشد. مهم‌ترین دلیل بیکاری این گروه، ناشی از عدم توازن بین سطح مهارت جوانان با نیاز بازار کار است. سیاست فعلی در قبال جوانان استان کرمانشاه ایجاد فضای تحصیلی برای این افراد و به تعویق انداختن زمان ورود آن‌ها به بازار کار بوده است. این سیاست منجر به مدرک‌گرایی این قشر شده و سطح توقع آن‌ها را نیز بالا برده است. در اغلب موارد رشته‌های تحصیلی دانشگاهی با نیازهای بازار کار استان تناسب نداشته و جوانان مجبور به مهاجرت به سایر استان‌ها (اصفهان، تهران، البرز و فارس) برای پیدا کردن کار می‌شوند.

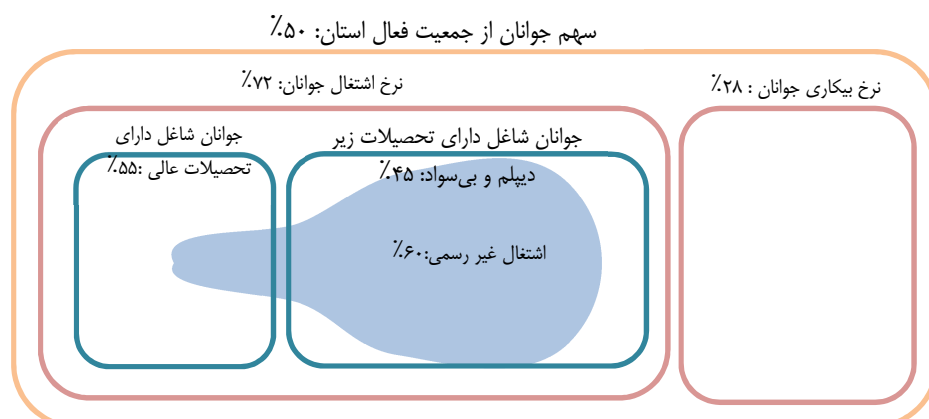
جدول ۸- نرخ بیکاری جوانان استان کرمانشاه به تفکیک زن و مرد و مقایسه با کشور

شرح	مجموع	مرد	زن
کشور	۲۶.۸	۲۳.۳	۴۱.۲
استان	۲۷	۲۴.۸	۴۱
کشور	۲۴	۲۰	۴۱.۸
استان	۲۷.۷	۲۲.۷	۵۶.۱

مأخذ: مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت کار، رفاه و تأمین اجتماعی ایران و مرکز آمار ایران-۱۳۹۳

علاوه بر این سطح مهارت جوانان برای ورود به بازار کار پایین است که ناشی از کیفیت پایین آموزش‌های ارائه شده توسط مراکز آموزشی تخصصی و مهارتی می‌باشد. مجموع این سیاست‌ها باعث شده حدود ۷۰٪ از افراد بیکار در کرمانشاه را جوانان تشکیل دهند و بیکاری جوانان تبدیل به یکی از چالش‌های اصلی اقتصادی و اجتماعی استان گردد.

شکل ۱۰- وضعیت اشتغال جوانان استان کرمانشاه

نیمی از جمعیت فعال استان را جوانان تشکیل می‌دهند که ۷۲٪ آن‌ها شاغل می‌باشند. از این میان ۴۵٪ آنان دارای تحصیلات زیردیپلم و بی‌سواد می‌باشند. تحقیقات میدانی نشان می‌دهد که بیش از ۶۰٪ اشتغال غیررسمی جوانان مربوط به این سطح از تحصیل می‌باشد. از این رو باید سیاست‌های فعلی در مورد جوانان تغییر نموده و سیاست‌های آموزش جوانان در راستای مزیت‌های اقتصادی استان و ارائه آموزش‌های مهارتی و تخصصی بر مبنای نیاز بازار کار تغییر کند.

اهداف فصل

شناسایی و منطقه‌بندی استان / تحلیل دینامیک اشتغال مناطق با معرفی منابع و مزیت‌های آن / تحلیل مولفه درونی سیستم کسب‌وکار و بررسی دو مولفه بیرونی (کارکردهای پشتیبان، قوانین و مقررات حاکم بر آن).

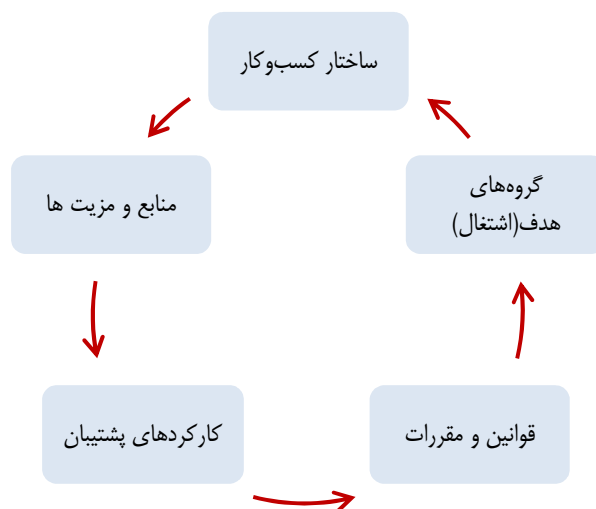
۲. تحلیل دینامیک اشتغال

پس از آشنایی با ویژگی‌ها و توانمندی‌های بخش‌های مختلف اقتصادی و بررسی عرضه و تقاضای نیروی کار، در گام بعدی برای شناسایی وضعیت فعلی و هدف‌گذاری وضعیت آتی و تدوین راهکارها و اقدامات توسعه‌ای از تحلیل دینامیک اشتغال به عنوان روش اساسی تحلیل اقتصاد استان استفاده می‌شود. در ادامه به معرفی مفاهیم و اجزای دینامیک اشتغال پرداخته و وضعیت دینامیک اشتغال استان کرمانشاه واکاوی خواهد شد.

۲.۱ مفاهیم دینامیک اشتغال

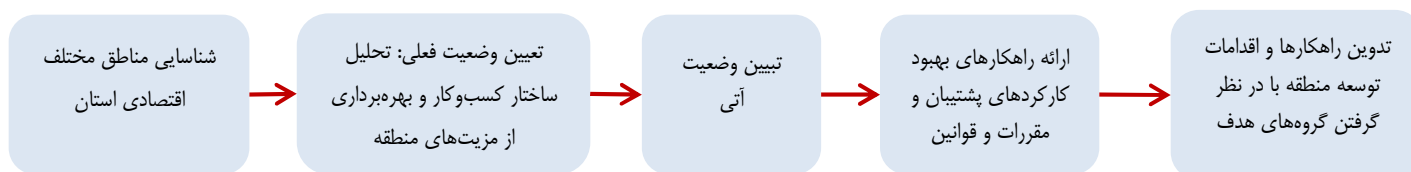
هر استان به واسطه برخورداری از مزیت‌های طبیعی و غیرطبیعی و ساختار کسب‌وکار بومی به مناطق جغرافیایی محدود می‌شود که دارای بیشترین قرابت ماهیت اشتغالی، شباهت کسب‌وکاری و اقلیمی در آن منطقه را می‌باشد. هریک از کسب‌وکارهای شکل گرفته نیز، دارای پیشینه‌ای است که توجه به روند و نقاط عطف آن در رسیدن به شناختی دقیق و درست از منطقه بسیار اهمیت دارد، زیرا نیروی کار منطقه بر این کسب‌وکارها متمرکز بوده و هرگونه جهت‌گیری و سیاست‌گذاری برای توسعه و پایدار نمودن مشاغل، با شناخت آنها در منطقه تنظیم می‌گردد. معمولاً این مناطق اقتصادی طی دو مرحله شکل گرفته‌اند. مرحله اول، در این مرحله تعداد معدودی از فعالان اقتصادی (احتمالاً با در نظر داشتن مزیت‌های منطقه) در رسته فعالیت مشخص به صورت کارآفرینانه مشغول به کار می‌شوند که موجب جذب دیگر فعالان منطقه و تمرکز حول آن کسب‌وکار می‌شود. مرحله دوم، به تدریج کسب‌وکارها و فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی دیگر نیز تحت تأثیر تمرکز اولیه ایجاد می‌شود و خود را با این رسته فعالیت محوری هم‌راستا می‌سازد و فضایی برای انجام کارآفرینی در خدمات مرتبط با آن فراهم می‌آید. از این رو در ابتدای فرایند تحلیل دینامیک استان، مناطق مختلف اقتصادی که اقتصاد استان را شکل می‌دهند، شناسایی شده و به منظور تحلیل و بررسی عوامل اثرگذار بر سیستم‌های کسب‌وکاری این مناطق، پنج بُعد شکل زیر در هر کدام از مناطق بررسی می‌شوند.

شکل ۱۱- محورهای تحلیلی دینامیک کسب و کار و اشتغال استان کهگیلویه و بویراحمد

در هر منطقه به منظور تحلیل ۵ بعد شکل فوق، ابتدا به ترسیم وضعیت فعلی مناطق از منظر ساختار کسب و کار و اشتغال و نحوه بهره‌برداری از منابع و مزیت‌ها پرداخته می‌شود. در گام بعد، مسیر توسعه منطقه از طریق تعیین وضعیت آتی متناسب با واقعیت‌های موجود پرداخته شده که در آن پیشنهادات ارائه شده حول بهسازی و اصلاح کارکردهای پشتیبان (زیرساخت‌های مورد نیاز، هماهنگی نهادهای دولتی و غیردولتی، ارائه‌کنندگان خدمات کسب و کاری، تکنولوژی، مهارت و تخصص) و قوانین و مقررات (قوانین، استانداردها، هنجارها و نرم‌ها) به منظور توسعه ساختار کسب و کار و اشتغال و همچنین ارتقاء استفاده از منابع و مزیت‌های منطقه خواهد بود. در انتها نیز با توجه به گروه‌های هدف (اشتغال) تعریف شده برای این طرح، راهکارها و اقدامات توسعه‌ای، با در نظر گرفتن اثرات توسعه بر اشتغال ارائه می‌شود. بنابراین فرایند تحلیل دینامیک اشتغال استان به صورت زیر خواهد بود:

شکل ۱۲- فرایند تحلیل دینامیک اشتغال استان

۱.۱.۱ ساختار کسب و کار و اشتغال

به منظور تحلیل ساختار کسب و کاری و سنجش میزان توسعه‌یافتگی به عنوان اولین مولفه دینامیک اشتغال و کسب و کار، لازم است که در هر یک از مناطق استان، میزان توسعه یافتگی ساختار کسب و کار (ساختار بازار) و سرمایه اجتماعی (رفتار بازار) را مورد بررسی قرار گیرد. ساختار کسب و کار در دو بعد رفتار بازار (جمعی و انفرادی) و ساختار بازار (حضور پیشرو و عدم حضور پیشرو در منطقه) دسته‌بندی می‌شود. بایستی دقت شود که هدف، شناسایی و درک ماهیت نوع کسب و کار منطقه بوده و تمرکز بر یک رشته فعالیت خاص مد نظر نمی‌باشد. این نوع تحلیل از دو جهت حائز اهمیت است:

اولاً مفروض است که شکلی از توسعه‌یافتگی در قالب همکاری‌های مشترک و جمعی بوده و در مناطقی که بنگاه‌ها بصورت انفرادی فعالیت دارند، سطح مطلوبی از سرمایه اجتماعی و قابلیت همکاری وجود ندارد. ثانیاً عمده تمرکز بر نحوه شکل‌گیری لایه‌های متوالی و ساختار تولید محصول یا خدمات مد نظر خواهد بود؛ به عبارت دیگر اگر بنگاه اقتصادی‌ای در منطقه وجود داشته باشد که سایر بنگاه‌های اقتصادی تحت تاثیر و بعضاً برای آن (در قالب پیمانکاری) فعالیت می‌کنند، سطحی از توسعه‌یافتگی در اقتصاد منطقه وجود دارد. بنابراین هر منطقه در یکی از ۴ ناحیه زیر قرار خواهد گرفت.

شکل ۱۳- ساختار و رفتار بازار کسب‌وکار

		ساختار بازار	
		وجود واحد پیشرو	نبود واحد پیشرو
رفتار بازار	رقابتی	(۴) این ناحیه نشان دهنده توسعه یافتگی منطقه است. از یک سو، سرمایه اجتماعی و قابلیت همکاری افقی فعالان اقتصادی منطقه وجود داشته و از سوی دیگر ساختار تکامل یافته کسب‌وکار و شبکه عمودی در منطقه با وجود پیشروهای اقتصادی نیز به چشم می‌خورد.	(۲) در این ناحیه نوعی از همکاری‌های مشترک در منطقه وجود دارد که معرف وجود سرمایه اجتماعی آن است. اما به واسطه عدم وجود پیشرو در منطقه، ساختار کسب‌وکاری توسعه نیافته است.
	انفرادی	(۳) در این ناحیه بنگاه‌ها بصورت انفرادی فعالیت می‌کنند اما در میان آن‌ها حضور تعدادی از بنگاه‌های پیشرو اقتصادی نیز مشاهده می‌شود. که به دلیل عدم توسعه یافتگی، رابطه همکاری میان واحدهای خرد و کوچک با بنگاه‌های پیشرو شکل نگرفته است.	(۱) در این ناحیه بنگاه‌ها بصورت انفرادی و بدون همکاری با یکدیگر به فعالیت مشغول می‌باشند. همچنین در این ناحیه بنگاه پیشرویی که بتواند ساختار شبکه عمودی در منطقه ایجاد کند نیز وجود ندارد.

با توجه به اقتصاد هر منطقه علاوه بر بررسی ساختار و رفتار بازار، روابط بین‌بنگاهی نیز به عنوان یکی دیگر از معیارهای مهم بررسی سیستم کسب‌وکار منطقه مورد بررسی قرار می‌گیرند. برای تحلیل روابط بین‌بنگاهی بر مبنای بخش‌های مختلف اقتصادی (متناسب با اقتصاد هر منطقه) از مفاهیم موجود در جدول زیر استفاده می‌شود.

جدول ۹ - انواع روابط بین‌بنگاهی به تفکیک بخش‌های مختلف اقتصادی

ویژگی خاص روابط موجود در منطقه	روابط در بخش کشاورزی	روابط در بخش صنعت و خدمات
اقدامات منفرد در منطقه	تولید در واحدهای کوچک، منفرد و بدون ارتباط با بازار: در این حالت هیچ نوع همکاری میان تولیدکنندگان محصول وجود نداشته و اغلب کشاورزان به صورت انفرادی فعالیت دارند. اندازه مزارع، بزرگ نبوده و حجم تولید زیاد نیست و ارسال محصول به بازار (دوردست) نیز صرفه اقتصادی ندارد.	بدون رابطه (بازار محور): عرضه و تقاضا صرفاً انفرادی و مبتنی بر قیمت بوده و رابطه مشخص بین تامین‌کننده و خریدار وجود ندارد.
گروه‌های غیررسمی و روابط ناپایدار	خرید توسط واسطه‌ها: در این حالت، واسطه‌ها و یا گاهی نمایندگان صنایع تبدیلی اقدام به خرید می‌کنند. عمدتاً واسطه‌ها از توانمندی‌های منطقه شناخت کلی دارند و قدرت چانه زنی به دست دلال است.	رابطه واسطه محور: رابطه میان تامین‌کننده و خریدار به صورت کاملاً وابسته بوده و تامین بر اساس خواست خریدار و تحت نظارت آن انجام می‌شود.
شبکه‌های منفک خرد با محوریت پیشروهای محلی	محوریت کشاورزان بزرگ: در این حالت کشاورزان محصول خود را به کشاورز بزرگتری می‌فروشند که به دلیل حجم تولید بالا و ظرفیت مدیریتی بالاتر، دارای ارتباط بهتری با خریداران و یا با بازار نهایی بوده و پس از جمع محصولات خرید شده آن‌ها را به خریداران نهایی عرضه می‌کند. با بهبود وضعیت کشاورزان بزرگ، واحدهای خرد نیز به تدریج تحت تأثیر قرار می‌گیرند، اما این تأثیرات فراگیر و جدی نیست.	رابطه ماژولار: یک رابطه قاعده مند میان تامین‌کننده و خریدار وجود دارد، به طوری که به دلیل توسعه یافتگی آنها، دوطرف بدون وابستگی زیاد، مکمل یکدیگر بوده و ارائه خدمات تخصصی می‌نمایند.
شبکه‌های همکاری رسمی منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای	رابطه پایدار بین کشاورزان و بازار: تولید در سطح پیشرفته‌ای قرار دارد. روابط بین کشاورزان محلی در قالب شبکه‌ها و تشکلهای شکل گرفته و بین کشاورزان محلی و یا تشکلهای محلی و بازار محصولات، ارتباط مستقیم و دراز مدت وجود دارد. بهره‌وری تولید در واحد سطح افزایش پیدا کرده و زیرساخت‌های حمل‌ونقلی و ... در حد مناسبی گسترش یافته است.	برند - انحصاری: تولید منطقه در انحصار یک واحد بزرگ (صاحب برند) می‌باشد.

۱.۱.۲ منابع و مزیت‌ها

در هر منطقه پس از بررسی ساختار کسب‌وکار، نوع و نحوه بهره‌برداری از مزیت‌ها و منابع موجود در منطقه مورد بررسی قرار می‌گیرد. بدین منظور بهره‌برداری از منابع و مزیت‌های هر منطقه را می‌توان به چهار دسته زیر تقسیم‌بندی نمود.

جدول ۱۰ - توصیف انواع منابع و مزیت‌ها

توضیح	نوع منبع یا مزیت
منابعی که تاکنون از آن‌ها استفاده‌ای نشده است.	منابع طبیعی بلا استفاده
بهره‌برداری از منابع نه تنها منجر به ایجاد مزیت اقتصادی در منطقه نشده، بلکه اغلب اتلاف و تخریب منابع را به همراه دارند.	منابع طبیعی استفاده شده
منابع به روش‌های استاندارد و علمی، اما به همان روش‌های معمول در سایر مناطق کشور و جهان مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند. این امر بدان معنی است که مزیت اختصاصی را که باعث جلب مشتری و یا سرمایه‌گذار شود به وجود نمی‌آورند. ایجاد مزیت‌های ژنریک اگر چه در توسعه مناطق موثر است، اما تحول اساسی در آن‌ها ایجاد نمی‌کند.	استفاده ژنریک از منابع طبیعی
با بهره‌برداری صحیح از منابع منطقه، مزیتی ایجاد می‌شود که مانند آن در سایر مناطق وجود ندارد و همین امر سبب می‌شود تا مشتری یا سرمایه‌گذار، به طور اختصاصی از حضور در منطقه استقبال نماید.	استفاده از منابع برای ایجاد مزیت منحصر به فرد

۱.۱.۳ کارکردهای پشتیبان

بعد از تحلیل‌های مربوط به شناسایی وضعیت کسب‌وکار و نحوه بهره‌برداری از منابع و مزیت‌های منطقه، وضعیت فعلی منطقه ترسیم می‌شود. پس از تعیین وضعیت آتی سیستم کسب‌وکاری منطقه مطابق با رویکرد طرح تکاپو، تغییرات مورد نظر در کارکردهای پشتیبان، به عنوان عوامل و نهادهای اثرگذار در مداخلات توسعه‌ای که در یک لایه معرف فضای کسب‌وکاری منطقه و در لایه‌ای دیگر معرف بازیگران و عوامل اثرگذار کسب‌وکار و اشتغال منطقه‌اند، پیشنهاد می‌شود. بدین منظور به بررسی زیرساخت‌ها، هماهنگی نهادها، خدمات توسعه کسب‌وکار و آموزش و مهارت در منطقه مورد نظر پرداخته و پیشنهادهای ارائه می‌شود.

✓ زیرساخت

یکی از بخش‌های کارکردهای پشتیبان منطقه که بایستی در برنامه‌های توسعه سیستم کسب‌وکار مدنظر قرار گیرد، وضعیت زیرساخت می‌باشد. منظور از زیرساخت، بستری سخت افزاری و یا نرم افزاری است که هر منطقه از استان (به تناسب اقتصاد شکل گرفته در منطقه) به منظور دستیابی به توسعه در مسیر مشخص شده به آن نیازمند است.

✓ هماهنگی نهاد و دستگاه‌ها

یکی دیگر از مهم‌ترین کارکردهای پشتیبان منطقه که بایستی در برنامه‌های توسعه سیستم کسب‌وکار مدنظر قرار گیرد، هماهنگی میان نهادها و دستگاه‌های هر منطقه به عنوان بازیگران اصلی برنامه‌های توسعه‌ای می‌باشد. در بررسی هماهنگی نهادها و دستگاه‌ها، علاوه بر تحلیل وضعیت فعلی هماهنگی میان نهادها و بیان چالش‌های اساسی، راهکارهای مورد نیاز با مسیر توسعه ترسیم شده ارائه می‌شود.

✓ خدمات توسعه کسب‌وکار

امروزه نقش و اهمیت خدمات توسعه کسب و کار در توسعه کمی و کیفی بنگاه‌های کوچک و متوسط به خوبی شناخته شده و به عنوان ابزاری برای توسعه بنگاه‌ها مورد توجه سیاستگذاران قرار گرفته است. در تدوین برنامه تغییر سیستم کسب‌وکار جهت رسیدن به وضعیت آتی منطقه ارائه‌دهندگان خدمات کسب‌وکار به عنوان یکی از اجزای اصلی کارکردهای پشتیبان بررسی می‌شوند. خدمات توسعه کسب و کار شامل طیف وسیع و متنوعی از خدمات است که به منظور بهبود عملکرد بنگاه‌های کوچک و متوسط، دستیابی به بازار و ارتقاء توان رقابتی این بنگاه‌ها ارائه می‌گردد.

✓ آموزش و مهارت

یکی از کارکردهای پشتیبان در بخش اشتغال پایدار، نهادهای توانمندساز نیروی فعال و آماده به کار برای ورود به فضای کسب‌وکار و عملکرد مطلوب است. از همین روی تحلیل وضعیت عرضه‌کنندگان نیروی کار از منظر آموزش و مهارت در هر منطقه، از محورهای کلیدی تحلیل به شمار می‌رود. بر مبنای معرفی نهادهای آموزشی، مهارتی و تربیتی نیروی کار و همچنین تعداد نیروی کار آموزش دیده که در فصل اول بیان شد، در این قسمت به تحلیل قابلیت حمایتی و پشتیبانی این نهادها متناسب با اقتصاد حاکم بر منطقه پرداخته می‌شود.

۱.۱.۴ قوانین و مقررات

در کنار ارائه راهکار به منظور تغییر و بهبود کارکردهای پشتیبان منطقه، بایستی قوانین و مقررات شامل قوانین، استانداردها، نرْمها، هنجارها و قوانین غیررسمی شکل گرفته در منطقه نیز در جهت نیل به اهداف تعیین شده بر اساس تحلیل دینامیک اشتغال مورد بازبینی قرار گیرد. این قوانین معرف خطوط قرمز فعالیت اقتصادی در فضای کسب و کار حاکم بر اقتصاد منطقه می باشد. در بررسی قوانین موارد زیر مورد نظر است:

- ✓ **قوانین و مقررات:** قوانین و مقررات حاکم بر اقتصاد منطقه کسب و کاری،
- ✓ **استانداردها:** سنجش میزان انطباق فعالیت های منطقه و کیفیت محصولات-خدمات با استانداردهای موجود (ملی و بین المللی)،
- ✓ **هنجارها و نرْمها:** وجود برخی از قوانین غیررسمی شکل یافته در منطقه که بعضاً موجب ایجاد چالش و یا بحران های اقتصادی در منطقه شده است.

۱.۱.۵ راهکارهای توسعه اشتغال پایدار با در نظر گرفتن گروه های هدف

جهت پیمودن مسیر توسعه پیشنهادی و رسیدن به جایگاه مطلوب توسعه پایدار از بُعد اشتغال، بهتر است تا سیاست ها و اقداماتی که روشن کننده مسیر و هدایت گر ارتقای دینامیک اشتغال منطقه است تدوین شود. از آنجا که گروه های هدف تعریف شده در این گزارش موضوع اشتغال با تمرکز بیشتر بر جوانان، زنان و زنان سرپرست خانوار و معلولان می باشد، تدوین برنامه ها و سیاست ها، معطوف به آن مدنظر قرار می گیرد تا در طی فرایند توسعه نه تنها آسیبی به این گروه ها وارد نشود بلکه بیشترین میزان اشتغال زایی انجام شود.

۲.۲ تحلیل دینامیک اشتغال استان کرمانشاه

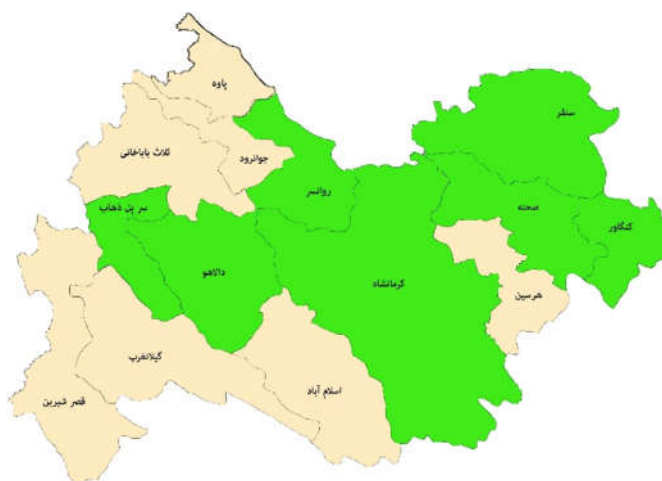
اشتغال استان کرمانشاه بر پایه خدمات، صنعت و کشاورزی پایه ریزی شده و با توجه به پتانسیل های اقتصادی استان، عمدتاً بر پایه تقاضای مستقیم بخش دولت و دفاعی (استقرار حجم بزرگی از کارکنان دولتی لشگری و کشوری و نیز خریدهای این بخش های حکومتی از کالاها و خدمات محلی برای تولید کالای عمومی ملی و محلی)، اقلیم مطلوب جهت کشاورزی و قرار گرفتن در مرز مشترک با عراق در کنار چند زنجیره نه چندان کامل از زنجیره های صنعتی بنیان یافته است. وجود چنین ترکیبی از فرایندهای زاینده ارزش افزوده و مکان گزینی تاریخی خودانگیخته فعالیت های اقتصادی این حوزه ها در استان موجب شده تا سه نوع منطقه اقتصادی در استان شکل بگیرد. این مناطق عبارت اند از:

۱. **منطقه اول:** بخش میانی کشیده شده از شرق تا غرب استان به صورت یک منطقه با بیشترین پوشش جغرافیایی و دارای همپوشانی در فعالیت شامل شهرستان های کنگاور، سنقر، صحنه، کرمانشاه، روانسر، دالاهو، سرپل ذهاب با محوریت فعالیت های زیر بخش کشاورزی شامل زراعت، باغداری، دام و طیور و شهرستان های پاره، دالاهو و قصرشیرین صرفاً با محوریت تولیدات شیلاتی و آبی پروری.

۲. **منطقه دوم:** بخش مرز غربی استان و مرکز استان به صورت یک منطقه دو پاره با محوریت مرز و خدمات تجارت وارداتی و صادراتی، عمده فروشی و خرده فروشی و تجارت چمدانی شامل شهرستان‌های کرمانشاه، جوانرود، پاوه، ثلاث باباجانی و قصر شیرین.

۳. **منطقه سوم:** بخش جنوبی و میانی استان شامل شهرستان‌های هرسین، کرمانشاه، روانسر، اسلام آباد غرب و گیلانغرب با محوریت فعالیت‌های مربوط به بخش‌های صنعتی و معدنی.

۲.۲.۱ منطقه اول

در میان ارتفاعات گسترده استان کرمانشاه، دشت‌ها از دیرباز محل استقرار جمعیت و فعالیت‌های زراعی و دامی بوده که گستره دشت‌های هموار کنگاور، صحنه، سنقر، چمچمال صحنه و بیستون، کرمانشاه، ماهیدشت، سنجابی، میان دربند، میان راهان، پشت دربند، سنقر و کلیایی، حسن آباد روانسر، دشت ذهاب و دیره مهم‌ترین آن‌ها هستند که تقریباً در کل سطح استان واقع شده‌اند. همچنین در این منطقه به دلیل دسترسی به مراتع قابل توجه و روان آب‌های مناسب جاری شده از چشمه‌های بزرگ، دامداری و تولیدات

ماهی و آبزیان نیز از رونق خوبی برخوردار بوده که به صورت تاریخی با توجه به افزایش تقاضای گوشت سفید در استان و کشور، پرورش طیور نیز به آن اضافه شده است. با توجه به فصلی بودن اکثر این فعالیت‌ها در منطقه، تولید صنایع دستی به مرکزیت هرسین و سنقر با محوریت گلیم، فرش و بافته‌های داری، پاوه و جوانرود با محوریت گیوه، صحنه و دالاهو با محوریت تولید محصولات از چوب، سازسازی و چاقو سازی نیز رونق یافته است. هرچند تولید محصولات متنوع و حتی دارای برند صنایع دستی لوکس در شهرستان کرمانشاه به عنوان یک رسته قابل توجه و قابل حمایت می‌تواند به عنوان یک رسته فعالیت خاص که هم در حوزه کشاورزی قابل بحث و تحلیل است و هم در حوزه توریست قابل اتکا بوده و خدمات قابل عرضه دارد، مورد توجه قرار گیرد.

عمده محصولات زراعی این منطقه گندم، جو و نخود (بیش از ۷۰ درصد اراضی به صورت دیم) و علوفه، سیب‌زمینی، پیاز، گوجه‌فرنگی، ذرت و سایر سبزیجات و صیفی‌جات (به صورت آبی) است. بخش کشاورزی در این منطقه کمتر از ۲۰٪ درصد افراد با تحصیلات عالی را جذب کرده و بسیاری از فعالان در این بخش، مهارت و ظرفیت‌های تولید خود را نسل به نسل و بصورت استاد شاگردی به یکدیگر انتقال می‌دهند. قابل توجه این که در بیشتر زمین‌های زراعی استان به علت قانون ارث و توزیع زمین‌های زراعی بین وراث (مخصوصاً در فاصله سال‌های ۱۳۴۲ و اجرای قانون تقسیم اراضی پهلوی دوم و نیز از ۱۳۵۸ و اجرای قوانین توزیع زمین‌های کشاورزی توسط هیأت‌های هفت نفره تقسیم زمین) مساحت قطعات زمین‌های کشاورزی به شدت کوچک شده و در حال کوچک شدن بیشتر می‌باشد. در این منطقه مشاهده می‌گردد که تعداد زیادی از زمین‌های موجود کشاورزی با عرض‌های بسیار کوچک نزدیک ده تا ۲۰ متر و طول‌های بزرگ در بسیاری مواقع نزدیک یک کیلومتر، انجام فعالیت‌های کشاورزی و زراعت را با

محدودیت جدی مواجهه نموده و طرح‌های تجمیع و یکپارچه سازی نیز به صورت عمده یا به اجرا در نیامده و یا به علت عدم اعتماد و تمایل کشاورزان نتوانسته این مشکل را کاهش دهد.

وجود ایلات و عشایر کوچ‌رو به صورت سنتی و شکل‌گیری پروابندی‌های صنعتی و نیمه صنعتی و البته نگهداری معیشتی دام باعث شده تا دامداری نیز، دیگر محور معیشتی مناطق کوهستانی و روستایی استان باشند. که عموماً به صورت سنتی و با محوریت پرواربندی دام سبک انجام می‌شود. بسیاری از مردم منطقه در کنار زراعت بصورت سنتی به نگهداری و پرورش دام نیز می‌پردازند و سهم کمی از این تولیدات به مصرف معیشت خود خانوارها می‌رسد. لذا بخش قابل توجهی از تولیدات دامی و لبنی مردم منطقه جنبه تجاری داشته و زنجیره‌ای از فعالیت‌های وابسته را تشکیل داده است. هر چند در دو دهه گذشته استفاده بی رویه و غلط از مراتع و مدیریت ناصحیح استحصال و تخصیص آب بین فعالیت‌های کشاورزی باعث شکل‌گیری محدودیت‌های طبیعی در برابر توسعه محصولات متفاوت زراعی، باغی، دام، طیور و آبی‌پروری در این منطقه شده و مهاجرت از روستا به شهر و از شهرهای اطراف به مرکز استان جلوه کلی مهاجر فرستی به استان داده است. در این مناطق دسترسی به توسعه (و قدرت و قابلیت انتخاب) به صورت کلی هر چقدر از مرکز استان فاصله گرفته شود کاهش یافته و فرصت‌های فعالیت اقتصادی، تولید ارزش افزوده، تحصیل و سلامتی به صورت تصاعدی کاهش می‌یابد.

زندگی اجتماعی - اقتصادی در این مناطق، ساختاری نیمه عشایری دارد. البته در سال‌های اخیر تعدادی دامداری صنعتی و نیمه صنعتی نیز احداث شده و در فاصله ۱۳۸۵-۱۳۹۳ تعداد گاوداری‌های صنعتی سالانه نزدیک ۲۰٪ و تعداد دام سنگین حدود ۳۰٪ افزایش داشته تا بدانجا که حدود ۹۰ درصد کل گاوداری‌های صنعتی و نیمه صنعتی استان در این منطقه واقع شده است. از پرورش طیور (مرغداری گوشتی) استقبال شده و تعداد مرغداری‌ها در دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۳ سالانه حدود ۱۲٪ افزایش یافته. بیش از ۹۰٪ مرغداری‌های گوشتی استان در این منطقه مخصوصاً منطقه سنقر، روانسر و اسلام آباد مستقر است. حتی در این منطقه دیده می‌شود که زنجیره تأمین تولید مرغ گوشتی به صورت تقریبی در منطقه شکل گرفته و فعالان مستقل بخش خصوصی در این حوزه روابط مناسبی را با یکدیگر برقرار نموده‌اند. در کنار اقتصاد کشاورزی و دامپروری، از تولید صنایع دستی به ویژه گلیم بافی، فرشبافی و گیوه مورد استقبال ساکنان منطقه است. از گذشته، سنقر مرکز مهم تولید و مبادله قالی، هرسین مرکز تولید و مبادله گلیم و پاوه مرکز تولید گیوه به شمار می‌رود. شایان ذکر است که به دلیل عدم توسعه‌یافتگی در کسب‌وکار صنایع دستی، از یک سو کمترین میزان ارزش افزوده عاید تولیدکنندگان آن شده و از سوی دیگر این کسب و کار از نوع مشاغل پرزحمت و دشوار شمرده می‌شود، لذا پس از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها در اواخر دهه ۸۰ بخش عمده‌ای از بافندگان گلیم و قالیبا‌ها این حرفه را رها کرده‌اند.

گاوداری‌های صنعتی بزرگ، متوسط و کوچک اصلی‌ترین مواد اولیه صنعت شیر استان را تأمین می‌نماید. این در حالی است که به صورت سنتی توسط خانوارهای روستایی و عشایری گاوهای بومی به منظور تولیدات لبنی و گوشتی نگهداری می‌شوند و محصولات آنها توسط ایستگاه‌ها و دلالان محلی و سیار جمع‌آوری شیر تجمیع شده و به بازارهای مصرف و خرید این محصولات عرضه می‌گردند. روغن کرمانشاهی نیز به عنوان یکی از برندهای تاریخی منطقه نشان از رونق تاریخی صنعت دامداری و لبنیات در این منطقه دارد. همچنین کارگاه‌های محلی فرآوری اولیه شیر به منظور تولیدات معمولی شیر تازه، ماست، دوغ، کره و روغن حیوانی در نقاط مختلف شهری این منطقه به طور فعال مشاهده می‌شود.

در این منطقه رشته فعالیت حمل و نقل، نقش تسهیل کننده و ارائه دهنده خدمات پشتیبان را برای دو رشته عمده زراعت و دامداری ایفا می کند. حمل و نقل در این منطقه به ویژه در کنگاور، کرمانشاه و قصر شیرین به دلیل قرارگیری در مسیر مرز به تهران، بیش از ۶.۵٪ اشتغال موجود را ایجاد کرده است.

وجود ۵ میلیون واحد دامی در استان که نزدیک به ۹۰ درصد آنها نیز در این منطقه قرار دارند، از مزیت های منطقه می باشد. قابل ذکر است که از حدود ۲۶۰۰ روستای دارای سکنه استان نزدیک ۱۷۰۰ روستای آن در این منطقه قرار دارند و شکل گیری نواحی خدمات رسان درجه ۲ و ۳ منطقه ای چون میان راهان، کوزران، رباط، هلشی، بیستون، ستر، گزنحله، قلعه شاخانی و... نشان دهنده تقویت استفاده از ابزارهای جدید در کشاورزی و باغداری و دامداری است.

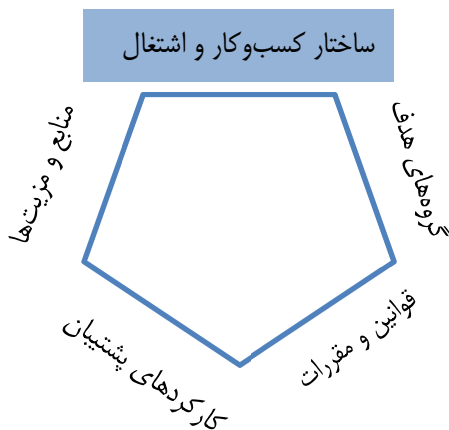
در سال های اخیر کشت زعفران توسط برخی کشاورزان شروع شده است و نتایج آزمایش اخذ شده نشان از تمایل کشاورزان منطقه برای کشت این محصول است. در حال حاضر حداقل ۴۰۰۰ هکتار سطح زیر کشت برای این محصول تا شرایط کنونی است. همچنین در استان تعداد زیادی گلخانه های تولید محصول خارج از فصل (۱۰۲ واحد) برای تولید محصولات زراعی و گل شاخه بریده (۱۷ واحد) تأسیس شده اند که بیش از ۸۰ درصد آنها در این منطقه مستقر هستند. از مهمترین مزیت های این گلخانه ها ایجاد امکان تولید با آب کم و شرایط مناسب و بهره ور تولید با مدیریت صحیح است، ولی متأسفانه به علت عدم دانش کافی مدیران این گلخانه ها از بازار فروش محصول و شرایط ارتباط گیری با دلالان اصلی بازارهای فروش صادراتی و نیز عدم توان کافی فنی برای بسته بندی و ارسال محصولات فاسد شدنی مانند گل شاخه بریده، وضعیت این امکانات و تجهیزات سرمایه گذاری شده به هیچ وجه مناسب تشخیص داده نمی شود.

قابل ذکر است که در مناطقی از شهرستان های صحنه و سنقر (و نیز در شهرستان پاوه) تولید عسل از مزیت مناسبی برخوردار بوده و وجود دشت های دارای گل ها و گیاهان گل دار طبیعی در فصل بهار و تابستان فرصت مناسبی را برای تمرکز روی محصول عسل در این شهرستان ها بوجود آورده است.

در این میان به صورت پراکنده کاشت گیاهان دارویی در این منطقه شروع شده است و بر اساس مصاحبه های میدانی، حدود ۶ تا ۱۰ هزار هکتار از اراضی آبی استان به محصولات گیاهان دارویی اختصاص یافته است. این موضوع نشان می دهد که مزیت های خاک و آب استان در این حوزه می تواند به عنوان یک مزیت رقابتی در آینده محسوب گردد. اگر چه پس از کاشت این محصولات فراوری کافی در استان صورت نمی گیرد و به صورت خام به فروش می رسد ولی در بخش هایی اندک و به صورت خودانگیخته نمونه هایی از خشک کردن، فراوری و بسته بندی و فروش در بازار استان و کشور قابل ملاحظه است که می تواند برای الگوگیری مورد بهره برداری قرار گیرد.

۲.۲.۱.۱ تحلیل ساختار کسب و کار و اشتغال منطقه یک

تعاملات بین تولیدکنندگان و خریداران این بخش یک فرایند دوگانه است. در یک سو کشاورزانی هستند که محصولاتی چون چغندر قند و گوجه فرنگی برای فروش به کارخانه‌های قند و رب گوجه فرنگی تولید می‌کنند. گستره تولیدات این کشاورزان به طور متوسط ۳۱۸۱۸۵ تن چغندر قند در ۷۴۴۹ هکتار از اراضی منطقه و با ۲۶۲۹ نفر اشتغال و ۱۰۵۶۲۶ تن گوجه فرنگی در ۲۰۱۶ هکتار از اراضی منطقه و ۳۴۸۷ نفر اشتغال است. هر چند همواره کارخانجات قند استان برای خرید و پرداخت مبالغ چغندر کشاورزان منطقه را با مشکل مواجه کرده‌اند و در سوی دیگر کشاورزانی قرار دارند که عمده محصولات زراعی آبی و دیم را تولید می‌کنند.

در سال‌های اخیر مخصوصاً در شهرستان کرمانشاه در مسیر جاده سنج گرایش‌های جدید برای تولیدات محصولاتی چون سبزیجات تازه و فروش مستقیم روی زمین به مصرف کنندگان نهایی و خانوارها مشاهده می‌گردد که به صورت یک الگو برای سایر مناطق مورد استقبال قرار گرفته است. با توجه به مشکلات عدیده و عدم تکمیل زنجیره فراوری و ارزش آفرینی، این الگو می‌تواند در آینده مشکلاتی را بوجود آورد. هرچند باید تذکر داد که در بخش گوشت مرغ نیز به علت استقبال مردم تعداد زیادی از واحدهای کوچک و غیررسمی عرضه مرغ زنده در منطقه شکل گرفته است که می‌تواند اثرات دوگانه‌ای بر اشتغال و اقتصاد منطقه داشته باشد. از یک سو با تولید اشتغال غیررسمی بافت اشتغال را ناپایدار تر نموده است و از سوی

دیگر با عرضه محصول غیر استاندارد وضعیت نامناسبی برای حوزه بهداشت محیطی بوجود آورده است. مشکل عمده در این حوزه استقبال مردم و تمایل به خرید مرغ تازه کشتار شده از این گروه است. این مسأله در بسیاری از محله‌های شهرهای استان پدیده‌ای غالب و قابل رؤیت است.

یک نکته قابل توجه در حوزه فعالیت‌های بخش کشاورزی در استان کرمانشاه که بیش از ۹۰ درصد آنها در این منطقه متمرکز هستند این است که برآوردهای کارشناسی نشان می‌دهد که تقریباً از هر ۱۰۰ واحد منابع مالی تزریق شده از نظام بانکی به این بخش حدود ۱۶ درصد آن جذب بخش شده و ۸۴ درصد آن از بخش خارج می‌گردد و از هر ۱۰۰ واحد درآمد تولیدی خود بخش نیز تنها ۲۵ درصد این درآمد در خود بخش کشاورزی جذب می‌گردد و ۷۵ درصد درآمد شکل گرفته در این بخش به بخش‌های مسکن شهری، حمل و نقل و خدمات منتقل می‌گردد.

تحلیل‌های انجام شده حول ساختار کسب و کار و اشتغال کشاورزی این منطقه نشان می‌دهد که غالب تعاملات بین تولیدکنندگان و خریداران بصورت رابطه ناپایدار تعریف می‌شود. در این حالت تعدادی از واسطه‌های محصول وارد منطقه شده و با قدرت چانه زنی بالا محصول را از تولیدکننده خریداری می‌کنند. دسته‌ای دیگر از تولیدکنندگان، محصولات خود را بصورت فله‌ای و بدون هیچ بسته‌بندی روانه میادین تره‌بار کرده و یا سرجاده‌ای به فروش می‌رسانند. در چنین شرایطی سرمایه‌گذاران به دلیل عدم شناخت از توانمندی‌ها و مزیت‌های منطقه، تمایل زیادی به سرمایه‌گذاری ندارند و بدین ترتیب انزوای منطقه در بازار محصول اجتناب ناپذیر بوده و کمترین تعامل میان مشتریان و تولیدکنندگان شکل گرفته و برنامه‌ریزی‌های تولید عمدتاً نه بر مبنای نفوذ و دستیابی به بازارهای بیشتر، بلکه بر اساس سیاست‌های دیکته شده جهاد کشاورزی صورت می‌گیرد. برآوردهای میدانی نشان می‌دهد که بیش از

۹۰٪ واحدهای کشاورزی منطقه بصورت خرد بوده و نوع معاملات به دور از یک قرارداد رسمی و بصورت شفاهی در حال وقوع است. نوع رابطه میان تولیدکنندگان و خریداران به شرح جدول زیر می‌باشد.

جدول ۱۱- ساختار کسب‌وکار منطقه در کشاورزی

وضعیت فعلی منطقه	ساختار کسب‌وکار منطقه در کشاورزی
حدود ۹۰ درصد موارد	تولید در واحدهای کوچک، مفرد و بدون ارتباط با بازار
به صورت متوسط در محصولاتی چون گندم و جو و ذرت و نخود	خرید توسط واسطه‌ها
-	محوریت کشاورزان بزرگ
تنها در مورد گوجه فرنگی کارانی که با روژین تاک قرار داد دارند	رابطه پایدار بین کشاورزان و بازار

همانطور که در جدول فوق نیز نشان داده شده است، در این حالت کمترین همکاری میان تولیدکنندگان محصول وجود داشته و اغلب کشاورزان به صورت انفرادی فعالیت می‌کنند. در بهترین حالت، محصولات پس از تولید به واسطه‌ها و یا تعاونی‌های محلی فروخته می‌شود. تعدادی از کشاورزان نیز به تولید برای مصرف شخصی می‌پردازند.

با توجه به ماهیت فعالیت این منطقه، عمده فعالان اقتصادی در این منطقه به صورت انفرادی اقدام به فعالیت در تمامی حوزه‌های کسب‌وکاری نموده و تشکل‌های موجود (۱۲ اتحادیه تعاونی تولید روستایی) عمدتاً نقش ایجاد ارتباطات دولتی و توزیع نیازهای فعالان را ایفا می‌کنند و این تشکل‌ها در ساختار کسب‌وکار منطقه در حوزه ارتباط با مشتری، بهره‌وری تولید و موارد مشابه نقش مؤثری نداشته‌اند. بنابراین ساختار حاکم بر کسب‌وکار منطقه یک استان کرمانشاه بصورت زیر مدل می‌شود.

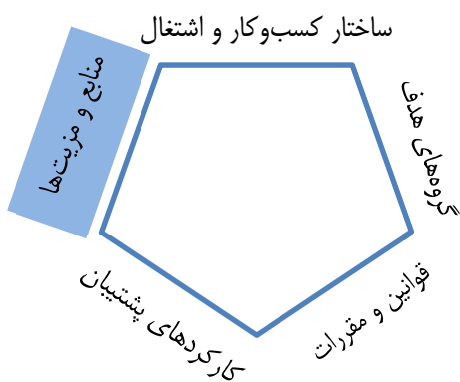
جدول ۱۲- ساختار کسب و کار منطقه یک استان کرمانشاه

		ساختار بازار	
		بدون واحد پیشرو	وجود واحد پیشرو
رفتار بازار	جمعی	۲ ناحیه	۴ ناحیه
	انفرادی	۱ ناحیه	۳ ناحیه

۲.۲.۱.۲ منابع و مزیت‌های منطقه یک

خاک و منابع آبی این منطقه از جمله چشمه‌ها و سفره‌های زیرزمینی، مزیت مهم این منطقه محسوب می‌شوند. اما پس از بحران کم‌آبی ناشی از کاهش میزان بارندگی و بدلیل برداشت بی‌رویه و مدیریت نامطلوب منابع زیرزمینی در سال‌های اخیر (قریب به ۵۰ درصد چاه‌های منطقه به صورت غیرمجاز یا از قبل وجود داشته و یا به تازگی حفر شده‌اند)، سراب‌های مهمی چون سراب نیلوفر، سراب یآوری و سراب کبوتر لانه خشک شده‌اند و

چشمه‌های منطقه حتی چشمه طاقبستان که در طول تاریخ سابقه خشکی نداشته است، در حال نابودی هستند. این موضوع با آلوده شدن آب رودخانه‌های موجود از طریق سرریز پساب‌های صنعتی و روستایی و شهری در آنها وخامت بزرگتری گرفته است. رودخانه مرگ خشک شده است، رودخانه قره سو به یک رودخانه فصلی آلوده و با بستری نامناسب برای زیست انسانی تبدیل شده است، رودخانه گاماسیاب نیز تنها در چند ماه کوتاه سال آب دارد. این بحران آب به عنوان جدی‌ترین بحرانی که استان را تهدید می‌کند شناخته می‌شود. از سوی دیگر آب‌های موجود نیز به علت کوددهی غلط مزارع کشاورزی و یا سم فراوان مورد استفاده و سرریز پساب‌های انسانی و صنعتی عملاً آلوده در شرایط بحرانی قرار دارند. این موضوع زمانی بسیار با اهمیت دیده می‌شود که میزان آب-های جاری و بارندگی‌های سالیانه در استان به تعبیری ۹ و به تعبیر دیگر ۴/۵ میلیارد متر مکعب است و نیاز آبی استان نزدیک ۲/۵ تا ۳ میلیارد متر مکعب برآورد می‌گردد. در این بین وجود صنایع آب بری مانند سیمان و نیروگاه بیستون با مصرف روزانه بسیار بالا (برای نیروگاه برق منطقه غرب ۳۶ میلیون لیتر در شبانه روز) امید باقی ماندن همین اندک آب موجود را از بین برده است. با این تذکر که این صنایع و حتی واحدهای دامی که مصرف بسیار بالایی از آب دارند، بهترین آب تمیز و تصفیه شده را از اعماق زمین بیرون می‌کشند و مصرف نموده و به فاضلاب‌های صنعتی و حیوانی تبدیل می‌کنند، در حالی که آب‌هایی که در سطح زمین روان هستند همه آلوده بوده و هزینه‌های بالایی برای تصفیه نیاز دارند.

در این بین باید ذکر کرد که برنامه‌های موجود امور آب استان نیز به هیچ وجه کافی نبوده و اقدام مشخصی برای پروژه‌های آب و تزریق آب‌های سطحی در فصل بارندگی به ذخایر زیر زمینی ندارند و یا برای ذخیره این آبها در استخرهای دست ساز هیچ اقدامی صورت نمی‌گیرد، بطوریکه از محل بارندگی‌ها، هر ساله سیلاب‌های بزرگی شکل گرفته که محصولات و ساختمان‌های مسکونی روستاها را تخریب نموده و خسارات بزرگی برجای می‌گذارد.

با این توضیح باید گفت از مزیت‌های اصلی منطقه مستعد کشاورزی استان دارا بودن زمین‌های خوب با خاک مستعد کلاس‌های ۱ و ۲ و ۳ به مساحتی بالغ بر یک میلیون هکتار، زمین‌هایی پوشیده از جنگل حداقل با پوشش ۵ درصد در مساحتی نزدیک به پانصد هزار هکتار و مراتعی با پوشش متوسط تا ضعیف با مساحتی حدود یک میلیون و یکصد و پنجاه هکتار در کنار آب مناسب اشاره نمود ولی متأسفانه مدیریت ناصحیح کشت، عدم تنوع مناسب آن و نیز نامناسب بودن الگوی کشت و الگوی مصرف آب باعث شده تا بهره‌وری کافی و مناسب از منابع منطقه صورت نگیرد.

تجهیزات کشاورزی مستقر در این منطقه به هیچ وجه کمبود نداشته ولی نوع استفاده از آنها اصولی نیست. همین موضوع در خصوص پوشش باغات استان قابل ذکر است. در حالی که نزدیک ۵۰ هزار هکتار باغ در استان وجود دارد ولی محصولات باغی نه دارای کیفیت مناسب و قابل رقابت با بازار مصرف کشور هستند و نه بهره‌وری کافی را برای توسعه صنعت باغداری نشان داده‌اند. در شماری از دشت‌های وسیع منطقه زمین‌های بزرگ و پررونق جهت بهره‌برداری به برخی از اهالی استان‌های همجوار اجاره داده شده و آنان به منظور کسب حداکثر سود، به برداشت بی‌رویه از منابع آب و خاک و استفاده غیر استاندارد از سموم شیمیایی پرداخته‌اند. بنابراین جایگاه منطقه یک استان کرمانشاه در جدول زیر، مزیت طبیعی استفاده شده ارزیابی می‌شود.

جدول ۱۳- وضعیت منابع و مزیت‌های منطقه یک استان کرمانشاه

نوع مزیت	وضعیت فعلی منطقه
منابع طبیعی بلا استفاده	تقریباً منبع طبیعی استفاده نشده‌ای وجود ندارد. مشکل استفاده غلط از منابع طبیعی استان است.
منابع طبیعی استفاده شده	بیش از ۹۸ درصد کلیه منابع طبیعی منطقه اعم از آب، خاک، مرتع، جنگل و ارتفاعات استفاده می‌گردند ولی سطح بهره‌وری هر واحد منبع استفاده شده در سطح نازلی است.
منابع طبیعی استفاده شده ژنریک	در برخی موارد نزدیک ۱۵ درصد از موارد منابع طبیعی به صورت مدیریت شده در طرح‌های طوبی، آب بندها و سدهای انحرافی آب، استقرار سیستم‌های آبیاری قطره‌ای و تنظیم برنامه کشت در کنار اصلاح نژاد گاو و گوسفند قابل مشاهده است.
منابع طبیعی استفاده شده و تبدیل شده به مزیت رقابتی منحصر به فرد	در حال حاضر هیچ گونه مزیت منحصر به فرد اقتصادی شکل نگرفته است.

۲.۲.۱.۳ تدوین مسیر توسعه منطقه اول استان کرمانشاه

با تلفیق دو ضلع دینامیک اشتغال ("ساختار کسب‌وکار" و "منابع و مزیت‌ها") در منطقه اول، استان در این حوزه از نظر ساختاری در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. نتیجه ساختار حاکم، عدم توسعه یافتگی در بخش‌های: "زنجیره ارزش"، "روابط میان خریدار و تولیدکنندگان" و همچنین "نبود سرمایه اجتماعی میان فعالان" بوده است.

با توجه به وضعیت منابع و مزیت‌های استان که در مرز تهدید قرار دارند، در صورت ادامه روند فعلی، موقعیت اقتصادی منطقه در شرایط بحرانی قرار می‌گیرد و امکان ایجاد چالش‌های اجتماعی و فرهنگی نیز وجود دارد. با توجه به موارد بیان شده چنین مشاهده می‌شود که در صورت مدیریت و مهندسی منابع و مزیت‌های منطقه اول، امکان تبدیل آن به منابع ژنریک وجود خواهد داشت. این درحالی است که موقعیت آب و هوایی منطقه به گونه‌ای است که در صورت توسعه زیرساخت‌های لازم در حوزه کشاورزی در یک لایه فراتر، قابلیت توسعه به منابع و مزیت‌های منحصر به فرد نیز وجود خواهد داشت. اعمال اقدامات توسعه‌ای سبب ارتقای روش‌های بهره‌برداری از منابع آب در راستای استفاده ژنریک و اصلاح ساختار و توسعه رسته‌های محوری منطقه خواهد شد. با تقویت و توسعه وضعیت بهره‌برداری از منابع به ویژه سفره‌های زیرزمینی (اعمال محدودیت در حفر چاه) و منابع آب سطحی (سدسازی بی‌رویه که باعث خشک شدن سراب‌ها در منطقه شده است) و همچنین اقداماتی در جهت تقویت و احیای مراتع موجود، می‌توان مزیت‌ها و منابع طبیعی منطقه را تبدیل به مزیت‌های ژنریک کرد.

از سوی دیگر در مورد ساختار کسب‌وکار منطقه نیز قابلیت توسعه آن به بازارهای فرا محلی وجود دارد، زیرا با توجه به موقعیت آب و هوایی استان و شرایط مساعد، محصولات تولیدی کیفیت مطلوبی دارد. مسیر اصلی رسیدن به این هدف علاوه بر توسعه سرمایه انسانی و اجتماعی فعالان اصلی این حوزه، کمک به توسعه نهادی در منطقه است. نهادهایی که بتوانند در شرایط نبود سازوکارهای توسعه یافته بازاری، جایگزین‌های مناسبی ارائه دهند و با توسعه فرایندهای نهادی هم نقش فعالان اصلی را در پذیرش مسئولیت‌های جمعی، همکاری و مشارکت افزایش دهند و هم با ایجاد شرایط خود انگیخته اجتماعی نسبت به توسعه فضای مدیریت منطقه توسط ساکنان منطقه فراهم گردد.

همچنین برای رسیدن به این هدف، کشاورزان باید محصول خود را به یک کشاورز بزرگتر و یا نهاد واسط بازاری متشکل از فعالان اصلی منطقه- که ارتباط بهتری با "خریداران" یا "بازار نهایی" دارد- بفروشند تا محصولات خریده شده را پس از تجمع، به مصرف‌کننده نهایی عرضه کند. با بهبود وضعیت کشاورزان بزرگ، به تدریج واحدهای خرد نیز تحت تأثیر قرار می‌گیرند و یا فعالیت‌ها به سمتی می‌رود که روابط بین کشاورزان محلی در قالب شبکه‌ها و تشکلهای شکل بگیرد تا بین کشاورزان محلی و یا تشکلهای

محلی آن‌ها و بازار محصولات، ارتباط مستقیم پدید آید. در نتیجه محصولات، مبتنی بر روندها و تقاضای بازار تولید می‌شوند و بهره‌وری تولید در واحد سطح افزایش یافته و زیرساخت‌های حمل‌ونقلی و ... در حد مناسبی گسترش می‌یابد.

شکل زیر، مسیر پیشنهادی برای منطقه یک استان کرمانشاه را نمایش می‌دهد:

جدول ۱۴- مسیر توسعه منطقه یک کرمانشاه

وضعیت کسب‌وکار منطقه - ناحیه					
		تولید در واحدهای کوچک، منفرد و بدون ارتباط با بازار	خرید توسط واسطه‌ها	محوریت کشاورزان بزرگ	رابطه پایدار بین کشاورزان و بازار
منابع و مزیت‌های موجود	منابع طبیعی بلا استفاده				
	منابع طبیعی استفاده شده	وضعیت فعلی			
	منابع طبیعی استفاده شده ژنریک				وضعیت آتی
	منابع طبیعی استفاده شده منحصر به فرد				

۲.۲.۱.۳.۱ کارکردهای پشتیبان منطقه

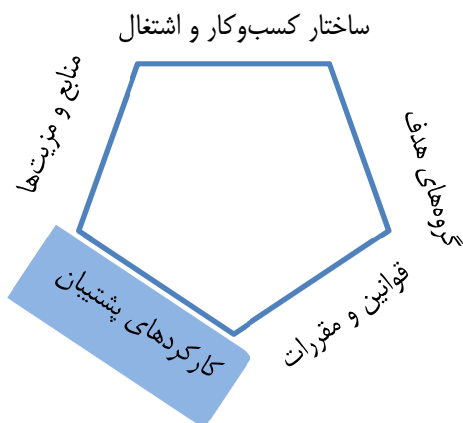
پس از تعیین وضعیت آتی سیستم کسب‌وکاری منطقه یک استان مطابق با رویکرد طرح تکاپو، تغییرات مورد نظر در کارکردهای پشتیبان، به عنوان عوامل و نهادهای اثرگذار در مداخلات توسعه‌ای - که در یک لایه معرف "فضای کسب‌وکاری" و در لایه‌ای دیگر معرف "بازیگران و عوامل اثرگذار" کسب‌وکار و اشتغال منطقه است - ارائه می‌شود. بدین منظور به بررسی زیرساخت‌ها، هماهنگی نهادها، خدمات توسعه کسب‌وکار و آموزش و مهارت در منطقه یک پرداخته و پیشنهادهای مدنظر ارائه می‌شود.

زیرساخت

منظور از زیرساخت، بستری سخت‌افزاری و یا نرم‌افزاری است که منطقه به منظور دستیابی به توسعه در مسیر مشخص شده در بخش قبل به آن نیازمند می‌باشد.

از آن‌جا که کشاورزی محور اقتصاد شکل گرفته در منطقه یک است، زیرساخت‌های کشاورزی از جمله منابع آبی، زیرساخت‌های گلخانه‌ای، تجهیزات انتقال آب و آبیاری مدرن و مراتع مورد بررسی قرار می‌گیرند. با توجه به روش‌های سنتی و غیربهره‌ور آبیاری و توزیع آن میان فعالان کشاورزی، معضل کم آبی و هدررفت آن از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی منطقه می‌باشد. به منظور بهبود کارکرد پشتیبان از نوع زیرساخت برای رسیدن به وضعیت آتی ترسیم شده، راهکارهای زیر ارائه می‌شود:

- تسریع در انجام پروژه انتقال آب پروژه گرمسیری،
- بکارگیری روش‌های مکانیزه آبیاری قطره‌ای در مزارع با محوریت مزارع خرد،
- مدیریت تنوع کشت با ارائه الگوهای کشت آب اندوز و بهره‌ور مناسب با ساختار مهارتی و فضایی منطقه،

- ارائه زیرساخت‌های گلخانه‌ای در کل منطقه (از طریق تسهیل شرایط دسترسی به وام‌های طول‌مدت برای کشاورزان)،
- توسعه روش‌های آبیاری مدرن با محوریت صیفی‌جات و سبزیجات،
- احیای مراتع محور شرق به غرب استان به ویژه کنگاور، صحنه، کرمانشاه، اسلام آباد و گیلانغرب از طریق اقدامات حوزه بازگشت مراتع ضعیف شده و نیز تقویت منابع آب و آبخانداری،
- احداث شبکه پایاب سدها،
- ارایه زیرساخت و فضای تولیدی با قیمت مناسب جهت توسعه کارگاه‌های متمرکز گلیم، فرش و گیوه دستباف برای فعالان روستایی مخصوصاً زنان و گروه‌های هدف از جوانان،
- ایجاد شرایط شکل‌گیری بازارچه‌های محلی صنایع دستی و محصولات محلی با معرفی به ساکنان کل استان برابر مطالعات انجام شده قبلی

هماهنگی نهادها و دستگاه‌ها

یکی دیگر از مهم‌ترین کارکردهای پشتیبان منطقه که بایستی در تحلیل توسعه سیستم کسب‌وکار مدنظر قرار گیرد، هماهنگی میان نهادها و دستگاه‌های هر منطقه به عنوان بازیگران اصلی برنامه‌های توسعه‌ای می‌باشد.

جدول ۱۵- چالش‌های موجود در هماهنگی نهادها و دستگاه‌های منطقه یک کرمانشاه

بخش خصوصی	نهاد دولت	
<ul style="list-style-type: none"> ● کشاورزان از الگوهای کشت معرفی شده از سوی جهاد پیروی نمی‌کنند. ● بسیاری از قوانین و مقررات بهداشتی و استاندارد محیط کار که از سوی نهادهای دولتی اعمال شده، با وضعیت واقعی و شرایط فعلی مناطق روستایی ناهمگن بوده و عدم ارائه مشوق‌ها و حمایت‌های لازم، موجب تعطیلی بسیاری از ایستگاه‌های جمع‌آوری شیر در منطقه شده است. ● قیمت‌گذاری فرآورده‌های طیور بدون توجه کافی به تغییرات هزینه‌های تولیدکنندگان خصوصی انجام می‌شود. 	<ul style="list-style-type: none"> ● دو نهاد جهادکشاورزی و آب منطقه‌ای در خصوص میزان تخصیص آب به بخش کشاورزی و احداث شبکه پایاب سدها هماهنگی ندارند. که تا کنون این شبکه احداث نشده است، ● بین نهادهای متعدد مرتبط با فرش دستباف هماهنگی و سیاست واحدی وجود ندارد (نوسان و تعدد قیمت‌های فروش، دستمزد)، ● عدم هماهنگی تامین اجتماعی و سایر نهادهای متولی گلیم و فرش که منجر به بیمه نشدن افراد شاغل در این حوزه شده است. ● عدم هماهنگی جهاد کشاورزی و سیستم بانکی برای ارائه تسهیلات بلندمدت بانکی جهت سرمایه در گردش و نوسازی ماشین‌آلات و توسعه سیستم‌های آبیاری مدرن. 	نهاد دولت
<ul style="list-style-type: none"> ● سرمایه اجتماعی پایین و فقدان قوانین حمایتی مناسب، سبب شده است که خرده مالکان، فرصت فعالیت‌های مشترک و بهره‌وری تولید را از دست بدهند. ● برخی از اقدامات انحصاری و منافع نامعقول برای اعضاء هیئت مدیره تعاونی‌ها موجب سلب اعتماد اعضا به تعاونی شده است. ● رقابت بین عرضه کنندگان بخش خصوصی، ناسالم و مبتنی بر قیمت‌شکنی است. 	<ul style="list-style-type: none"> ● عدم توجه کافی بخش دولت به موضوع نهادسازی و تقویت نقش نهادها در ارتقای عملکردهای منطقه‌ای باعث شده تا یا نهادهای لازم شکل نگیرند، یا در صورت شکل‌گیری کارایی کافی نداشته باشند و یا در صورت شکل‌گیری و کارایی لازم با مشکلات عدیده‌ای مواجه شوند که موجب بی‌انگیزه شدن اعضا و فعالان آنها برای ایفای نقش مفید گردد. 	بخش خصوصی

خدمات توسعه کسب‌وکار منطقه یک

ارائه‌دهندگان خدمات کسب‌وکار به عنوان یکی از اجزای کارکردهای پشتیبان از دیگر بخش‌هایی هستند که بایستی در تدوین برنامه تغییر سیستم کسب‌وکار جهت رسیدن به وضعیت آتی منطقه مورد بررسی قرار گیرند. در ادامه، مهم‌ترین محورهای کلیدی توسعه منطقه از منظر خدمات کسب‌وکار بیان شده است:

- ایجاد شرکت‌های تخصصی در بخش‌های مدیریت زنجیره تأمین در حوزه محصولات زراعی مانند سیب زمینی، چغندر قند، گوجه فرنگی و میوه‌های باغی، نیز دام، طیور و شیلات که نبود آن‌ها موجب عدم شکل‌گیری حلقه‌های ارزش افزای محصول در منطقه شده است،
- ایجاد شرکت تخصصی در حوزه مدیریت بازاریابی و صادرات و مدیریت زنجیره تأمین محصولات عمده منطقه،
- ایجاد شرکت تخصصی مدیریت صادرات صنایع دستی با توجه به سابقه مناسب صادرات گلیم، فرش سنقر و گیوه پاوه با تمرکز بر بازارهای بین‌المللی.

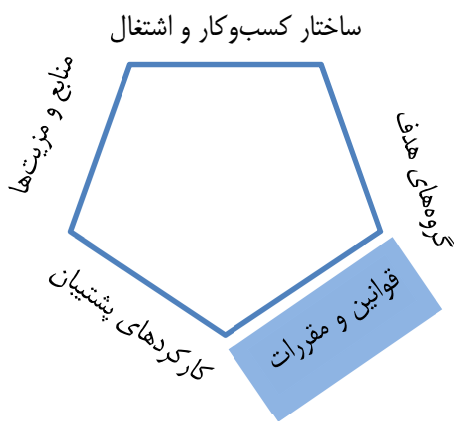
آموزش و مهارت منطقه یک کرمانشاه

پس از بررسی در زمینه‌های "زیرساخت"، "هماهنگی نهادها و دستگاه‌ها"، "وضعیت ارائه‌دهندگان خدمات توسعه کسب‌وکار"، آموزش و مهارت افزایی متناسب با اقتصاد و سیستم کسب‌وکاری منطقه تشریح می‌گردد.

- با وجود حدود ۳۵ واحد دانشگاهی با حدود ۹۰ هزار نفر دانشجو در این منطقه از استان، رشته‌های مرتبط با اقتصاد منطقه مثلاً در حوزه زراعت، دامپروی، پرورش طیور و صنایع دستی در واحدهای دانشگاهی منطقه ارائه می‌گردد ولی متأسفانه نوع آموزش به گونه‌ای است که فارغ‌التحصیلان این رشته‌ها چه در حوزه زراعت و چه دام و طیور و چه سایر حوزه‌های مرتبط، بیشتر به دنبال استخدام دولتی هستند و تمایلی برای کار عملی روی مزارع و فعالیت‌های واقعی ندارند. لذا لازم است تا بازنگری مناسبی در برنامه‌های آموزشی این رشته‌ها و مخصوصاً توسعه فعالیت‌های کاری و کارورزی دانشجویان این گروه‌ها با تمرکز بر ایجاد زمینه فعالیت آنها در مراکز رشد و توسعه دروس کارآفرینی این زمینه صورت گیرد.
- دانشگاه‌های علمی کاربردی منطقه با وجود دارا بودن رشته‌های مناسب این حوزه از آنجا که بیشتر دانشجویان این دانشگاه‌ها را کارکنان ادارات تشکیل می‌دهند، در عمل هیچ بخشی از مهارت‌های توسعه داده شده به تولید محصول ختم نمی‌گردد و بیشتر صرف ارتقای رتبه شغلی کارکنان ادارات می‌گردد. بنابراین بایستی در شیوه آموزش و سرفصل مطالب ارائه شده، تغییراتی متناسب با نیازهای منطقه ایجاد شود و تعداد دانشجویان جذب شده برای این رشته‌ها را با برنامه‌های ترویجی و تبلیغی افزایش داد. مخصوصاً فرزندان کشاورزان و ساکنان روستاهای منطقه باید در اولویت قرار گیرند. بدین منظور و برای ایجاد انگیزه کافی برای ثبت نام به نظر می‌رسد دولت لازم است تا برای تأمین هزینه‌های تحصیلی و آموزشی این گروه افراد یارانه‌های مناسبی را در نظر بگیرد.
- در فهرست فنی و حرفه‌ای استان حدود ۱۸۰ حرفه قرار دارد که از این میان تقریباً همه عنوان‌ها در منطقه آموزش داده می‌شود که ۸ مورد (از جمله زراعت کار درجه دو، کشتکار حبوبات، گندم و سیب زمینی و مکانیک تراکتور) مرتبط با اقتصاد منطقه است. تمام این آموزش‌ها در بخش تولید ارائه می‌شود و روی قسمتهای "تأمین نهاد"، "آبیاری" و "فروش"

آموزشی داده نمی‌شود. بنابراین لازم است تا نوع آموزش‌ها علاوه بر تولید، سایر بخش‌های زنجیره ارزش را نیز پوشش دهد.

- تقویت دانش و مهارت صیفی‌کاران، گوجه‌کاران، چغندرکاران و سیب‌زمینی‌کاران به ویژه در بخش آبیاری و اصلاح روش کاشت و برداشت و استفاده از فناوری‌های مناسب بسته‌بندی از طریق آموزش‌های کاربردی مهارتی و دانشی.
- تقویت بازاریابی تخصصی در حوزه زراعت، دام و طیور، آبیاری، گلیم، گیوه و فرش دستباف از طریق آموزش‌های کاربردی مهارتی و دانشی.

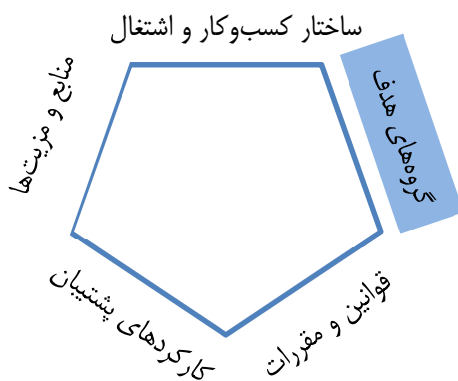
۲.۲.۱.۳.۲ قوانین و مقررات منطقه یک کرمانشاه

در کنار ارائه راهکار به منظور تغییر و بهبود کارکردهای پشتیبان، باید قوانین و مقررات منطقه شامل قوانین، استانداردها، نرماً و قواعد شکل گرفته و حتی هنجارها در جهت نیل به اهداف تعیین شده بر اساس تحلیل دینامیک اشتغال منطقه تغییر کند.

در زیر مهم‌ترین راهکارهای بهبود قوانین و مقررات منطقه برای رسیدن به وضعیت آتی پیشنهاد می‌شود:

- در وضعیت فعلی کنترل مناسبی بر نحوه استفاده از کودهای شیمیایی - به ویژه موارد مرتبط با افزایش سطح نیترات درمحصول - وجود ندارد که سبب ایجاد مخاطرات برای مصرف‌کنندگان و دربرخی موارد، ممنوعیت عرضه محصول به بازارهای بین‌المللی شده است که لازم است استانداردهای مناسبی در این خصوص تدوین شود،
- صدور شناسنامه و تدوین استاندارد برای محصولات سالم،
- حمایت از صادرات بسیار ضعیف است و اختصاص جوایز صادراتی انجام نمی‌شود یا با تأخیر زیاد صورت می‌گیرد. در این زمینه بایستی مشوق‌های صادراتی به خوبی تدوین شده و به صورت واقعی ارائه شود.

۲.۲.۱.۴ راهکارهای توسعه اشتغال پایدار با در نظر گرفتن گروه‌های هدف

برای پیمودن مسیر توسعه پیشنهادی و رسیدن به جایگاه مطلوب در توسعه پایدار از بُعد اشتغال، بهتر است سیاست‌ها و اقدامات زیر روشن‌کننده مسیر و هدایت‌گر ارتقای دینامیک اشتغال منطقه باشد. لازم به ذکر است در تدوین این برنامه‌ها و سیاست‌ها، اثرات اجرای آن‌ها بر گروه‌های هدف، مدّ نظر بوده تا در فرایند توسعه نه تنها آسیبی به آن‌ها وارد نشود، بلکه بیشترین میزان اشتغال‌زایی را نیز برای آن‌ها در پی داشته باشد.

- بهبود بهره‌برداری از منابع آبی در راستای توسعه سیستم کشاورزی شرق استان و پایدارسازی ساختار آن برای بهره‌مندی نسل آتی با

- حمایت نهادهای تابعه مانند جهاد کشاورزی استان:
 - تدوین مقررات سخت‌گیرانه جهت نظارت بر حفر چاه‌های غیرمجاز در منطقه،
 - احداث شبکه پایاب سدها در اطراف شهرستان‌های منطقه یک،
 - توسعه روش‌های آبیاری مدرن با محوریت صیفی‌جات و سبزیجات،
 - تسریع در انجام پروژه انتقال آب گرمسیری،
 - توسعه اشتغال پایدار با تقویت فرهنگ کار جمعی در استان:
 - تشکیل انجمن‌ها، شبکه‌ها و تشکل‌های صنفی (به ویژه در روستاهای منطقه) مرتبط با طراحی، تولید و فروش گلیم، گیوه و فرش دستیاف به منظور ارائه برنامه طراحی بر مبنای سلیقه مشتریان و تولید با بهترین کیفیت،
 - ایجاد، تقویت و توسعه تشکل‌های صنفی با هدایت و سیاست‌گذاری اداره جهاد کشاورزی به منظور بهره‌مندی ذینفعان از انجام فعالیت‌های جمعی و رفع کاستی‌های خُرده مالکی،
 - ارتقاء مهارت‌های توسعه کسب‌وکار در جوانان و زنان منطقه مانند بازاریابی، بازار سنجی و مدیریت عرضه و تقاضای محصولات و خدمات در راستای افزایش توانمندی فعالان صنایع دستی و کشاورزی،
 - بازتعریف سرفصل‌های آموزش مهارت‌های سازمان فنی و حرفه‌ای و کمیته امداد با همکاری فعالان منطقه در راستای متعادل‌سازی طرفین عرضه و تقاضای نیروی کار (از منظر تخصص و مهارت) در جوانان و زنان و زنجیره ارزش محصولات منطقه،
 - آموزش بازاریابی تخصصی حوزه‌های گلیم، گیوه، فرش دستیاف، زراعت و دام و طیور از طریق ارائه آموزش‌های کاربردی مهارتی و دانشی،
 - تقویت دانش و مهارت تولیدکنندگان صیفی‌جات و سبزیجات به ویژه در بخش‌های آبیاری و اصلاح روش کاشت و برداشت و استفاده از فناوری‌های مناسب بسته‌بندی از طریق ارائه آموزش‌های کاربردی مهارتی و دانشی،
 - ایجاد هماهنگی بین دستگاهی برای بازنگری در مقررات و قوانین به منظور رفع موانع و تسهیل در کشاورزی و تولید صنایع دستی منطقه:
 - حمایت از صادرات و اختصاص جوایز صادراتی به محصولات کشاورزی به منظور حمایت از پیشروهای منطقه‌ای برای ورود به بازار صادرات،
 - تدوین و پیاده‌سازی دستورالعمل‌های نظارت بر استفاده از کودهای شیمیایی به ویژه موارد مرتبط با افزایش سطح نیترات به منظور ارتقاء کیفیت محصولات منطقه برای صادرات به دیگر کشورها،
 - تدوین استاندارد و صدور شناسنامه برای محصولات سالم.
- بنابر راهکارها و سیاست‌های محوری فوق می‌توان اثر بهبود مولفه‌های اصلی کسب‌وکارهای منطقه را در گروه‌های هدف این مطالعه، بصورت جدول زیر مشاهده نمود. همانطور که در این جدول نشان داده شده است، اثر مداخله توسعه ای و سیاست‌های بیان شده سطور فوق دارای اثرات مستقیم بر گروه‌های هدف خواهد بود. بسته به ماهیت هریک از کسب‌وکارهای این منطقه شرایط کسب‌وکار برای اشتغال زنان، جوانان و ناتوانان جسمی متفاوت می‌باشد.

جدول ۱۶- بیشترین اثرات راهکارهای توسعه ای پیشنهادی بر نوع گروه‌های هدف

اقتصاد محوری منطقه						
گردشگری	▲		▲		▲	▲
باغداری و زراعت		▲	▲	▲	▲	
دامداری (تولید شیر و گوشت)		▲	▲	▲		▲
	معلول حرکتی	معلول ذهنی	معلول حسی	بیمار روانی مزمن	جوانان	زنان سرپرست
	معلولان					

۱- معلول جسمی و حرکتی: دچار فقدان، فلج و یا ضعف در دستها یا پاها و یا هر دو اندامها گردد.

۲- معلول عقب مانده ذهنی: نقص مغزی موجب ناتوانی فرد در انجام اموری می‌گردد که سایرین قادر به انجام آن هستند.

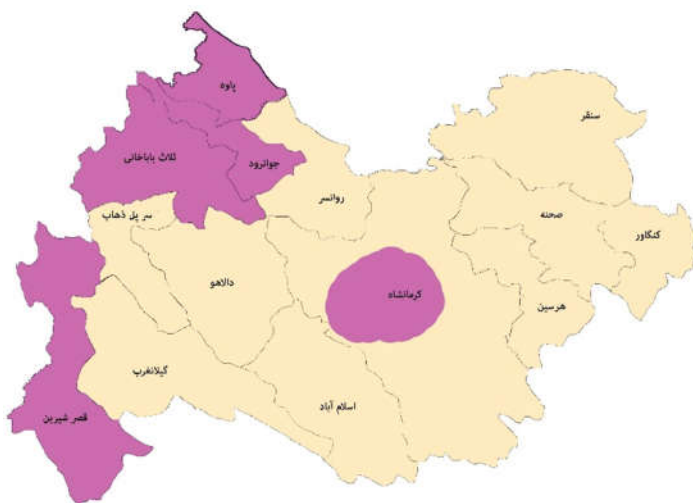
۳- معلول حسی: شامل معلولین نابینا و ناشنوا می‌باشد که دچار فقدان یا نقص در بینایی و یا شنوایی می‌باشند و قادر به رفع نیازهای ارتباطی نمی‌باشند.

۴- بیمار روانی مزمن: درست عمل نکردن مغز موجب اختلال در قوه قضاوت فرد میگردد به نحوی که شخصیت و وضعیت خلقی فرد گاه غیر قابل کنترل میگردد.

۲.۲.۲ منطقه دوم

بخش مرز غربی استان و مرکز استان به صورت یک منطقه دو پاره با محوریت مرز و خدمات تجارت وارداتی و صادراتی، عمده فروشی و خرده فروشی و تجارت چمدانی شامل شهرستان‌های جوانرود، پاره، ثلاث باباجانی و قصر شیرین است.

همواره در طول تاریخ، قرابت فرهنگی، زبانی و در بعضی موارد خانوادگی با کردستان عراق، نقش قابل توجهی در تبادلات بازرگانی و اقتصاد استان داشته است. پس از روی کار آمدن رژیم بعث عراق این ارتباطات و تبادلات به دلیل محدودیت‌های ایجاد شده

بسیار کاهش یافت، تا اینکه پس از سال ۱۹۹۸ و حمله عراق به کویت و ایجاد منطقه پرواز ممنوع در شمال عراق، مجدداً ارتباطات و تبادلات توسعه پیدا کرد و نهایتاً پس از سال ۲۰۰۳ و سقوط رژیم بعث عراق و ایجاد نوعی خودمختاری در کردستان عراق، این منطقه و مشخصاً مرزهای شوشمی در نوسود، شیخ صله در ثلاث باباجانی و پرویزخان قصر شیرین در همسایگی بخش خودمختار کردستان و خسروی قصر شیرین در همسایگی بخش عرب نشین به عنوان مهم‌ترین مسیر بازرگانی استان قوت گرفت.

طبق آمار، بین ۴۵ تا ۵۰ درصد کل صادرات به عراق از مرزهای استان کرمانشاه انجام می‌شود که از این میزان، بخش زیادی توسط تاجر و کارخانه‌داران و واحدهای تولیدی خود استان انجام می‌شود و بخشی نیز تولیدات استان‌های دیگر است. از مرز سومار تا بغداد، پایتخت کشور عراق فقط ۹۰ کیلومتر راه است. تبادلات مرزی این منطقه به دو صورت اتفاق می‌افتد. نوع اول محل مبادلات کالا

بوده و در نوع دوم محل رفت و آمد زوار کربلا بوده است. در ابتدا بیشتر کالاهای باغی و زراعی و محصولات ساده پلاستیکی و مواد غذایی کنسرو شده و رب گوجه از این مرزها به عراق صادر می‌شد و پس از شروع دوران بازسازی مخصوصاً در کرمانشاه مصالح ساختمانی و سیمان و کاشی و سرامیک و فولاد و آهن‌آلات در کنار محصولات دیگر به اقلام صادراتی استان به عراق و مخصوصاً کرمانشاه افزوده شد. در مقابل از کشور عراق چه به صورت قاچاق و چه به صورت رسمی محصولات و لوازم خانگی الکترونیکی، لوازم آرایشی و بهداشتی، پارچه و پوشاک وارد می‌گردید.

شهر جوانرود به عنوان مرکز اصلی تجارت چمدانی استان از سال ۱۳۸۰ به بعد هویت جدیدی در این زمینه پیدا کرد و با تاسیس بازارچه عرضه محصولات وارداتی و ارزان مورد توجه گردشگران داخلی سپس بیرون استان قرار گرفته و بعد از آن شهر پاوه مورد استقبال قرار گرفت. شهر قصر شیرین نیز با توجه به تردد زوار محل اصلی استقرار بیش از ۲۰ هتل و زائرسرا شده است.

بازارچه مرزی شوشمی در مرز شوشمی بخش نوسود از توابع شهرستان پاوه، بازارچه شیخ صله متصل به شهر تازه آباد در شهرستان ثلاث، بازارچه پرویزخان متصل به شهر قصر شیرین، مهمترین مبادی ورود و خروج کالا و تبادلات تجاری مرزی در استان را از ۱۳۷۶ به این سو داشته‌اند. رونق فعالیت‌های مرزی در طی دهه اخیر به گونه‌ای بوده است که میزان صادرات از مرزهای استان کرمانشاه در سال ۱۳۸۰ از کمتر از ۲۰ میلیون دلار، به نزدیک به ۳ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۱ رسیده است. این افزایش تصاعدی بسیار شدید نشان از وجود یک مزیت طبیعی در منطقه برای پذیرش مسئولیت تبادلات کالا برای کشور دارد که توانسته در طول حدود ده سال خود را بازیابی کند.

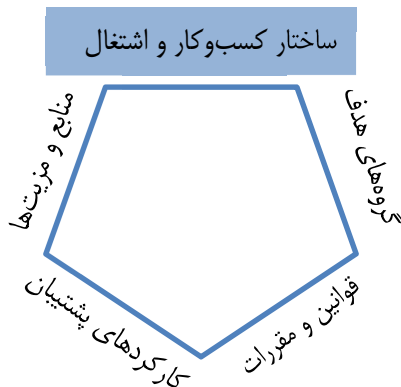
هرچند بخش عمده‌ای از منافع حاصل از این تجارت مرزی به بیرون استان متعلق بوده و در بهترین شرایط نزدیک ده تا ۱۵ درصد آن به استان برمی‌گردد، ولی سرریز تجاری همین مقدار ارزش افزوده تجاری باعث شده است تا در طول نزدیک به ۱۵ سال شهرهای پاوه، ثلاث و جوانرود به کانون‌های جذب مهاجرت استان تبدیل شوند. این شهرها از نظر اقتصادی بسیار تقویت شده و تمایل به سرمایه‌گذاری صنعتی در آنها افزایش داشته است. وضعیت ساخت و سازهای شهری به شدت رونق داشته و قیمت زمین در آنها به سطح قیمت زمین در برخی مناطق اعیان نشین شهر کرمانشاه به عنوان مرکز استان رسیده است.

احداث هتل و پاساژهای تجاری جدید در پاوه، احداث پاساژهای تجاری جدید در جوانرود و نیز هتل و رستوران‌های فراوان در قصر شیرین در کنار استقرار واحدهای گمرکی، بازارچه‌های مرزی رسمی، راه و تجارب اداری ۱۵ ساله در این حوزه نشان از یک رونق تجاری در این منطقه دارد که با وجود سرریز مناسب در سطح منطقه زمینه شکل‌گیری یک منطقه مستعد توسعه خدمات تجاری - اداری - مالی وابسته به مرز را بوجود آورده است.

توسعه‌ی شهر جوانرود تا حدی بوده که توانسته یک دانشکده‌ی دولتی را در خود، تحت عنوان دانشکده‌ی حسابداری و مدیریت دانشگاه رازی مستقر سازد. این شهر بعد از سال ۱۳۷۵ که تا حدودی سهم جمعیتی آن از جمعیت شهرهای استان کرمانشاه کم شده بود، مجدداً با افزایش جمعیت روبه‌رو شده است.

از ابتدای دهه نود توجه به مرزهای مهران در مقایسه با مرز خسروی برای تردد زوار کربلا بیشتر شد و با توجه به ایجاد نامنی ناشی از حضور داعش در منطقه، عملاً بخش تردد زوار از مرز خسروی به پائین‌ترین حد خود رسید و به این سبب هتل‌ها و زائرسراهای قصر شیرین عملاً تعطیل گردیدند، هرچند هنوز به علت تردد تجار و گردشگران کرد از مرز پرویزخان بخشی از خدمات هتلینگ و رستوران‌داری قصر شیرین فعال هستند.

در کنار این شکل‌گیری منطقه تجارتي در مرز، شهر کرمانشاه به عنوان مرکز استان، اصلی‌ترین وظیفه پشتیبانی از این خدمات از نظر فضای اداری، مدیریتی و ارائه خدمات حمایتی، دفتری، حمل و نقل، مالی، بیمه‌ای و ستادی را به عهده داشته است. لذا به موجب گسترش تبادلات تجاری، این شهر نیز سعی داشته تا جایگاه خدماتی خود را ارتقاء دهد. عمده‌ی تجار فعال در مرز در این شهر دفتر داشته و محل اصلی توزیع کالاها و محصولات وارداتی از مرز و یا صادراتی به عراق این شهر بوده است. لذا شکل‌گیری مثلث پایه - قصر شیرین - کرمانشاه شامل شهرستان‌های پاوه، جوانرود، ثلاث، قصر شیرین و کرمانشاه یک زون تجاری مستعد رشد و رونق و با استعداد سرریز تجاری صنعتی در منطقه را تشکیل داده است.

قابل ذکر است از ابتدای شروع مبادلات مرزی بخش عمده‌ای از پیمانکاران ساختمانی استان کرمانشاه برای کمک به امر ساخت و ساز و بازسازی کردستان و سایر مناطق عراق وارد این کشور شده و زمینه صادرات خدمات فنی و مهندسی به عراق و کردستان از همین زمان ایجاد گردید. این موضوع باعث شده تا تعداد زیادی از مهندسان و شرکت‌های پیمانکاری استان بتوانند در تعامل با این زمینه رونق یافته و حوزه‌های جدیدی را در فعالیت‌های خود دنبال نمایند.

در داخل استان نیز شهرستان‌های ثلاث باباجانی و پاوه که جزء شهرستان‌های نسبتاً توسعه‌نیافته‌تر استان بودند، به واسطه‌ی بهره‌مندی از سرریز تجاری این ناحیه، طی سال‌های اخیر با رشد ارزش افزوده و اشتغال بخش ساختمان همراه بودند.

تبادلات کالایی و اقتصادی به تعاملات سیاسی مناسب نیازمند است. موضوع تعاملات سیاسی در بین مناطق کرد نشین و عرب نشین عراق با استان کرمانشاه در تعداد زیادی از موافقتنامه‌های همکاری بین دستگاه‌های دولتی، اتاق‌های بازرگانی، دانشگاه‌ها و پارک علم و فناوری کرمانشاه با واحدهای متفاوت اداری و تجاری دولتی و خصوصی عراق و کردستان جامه عمل پوشیده است. این موضوع باعث شده تا در کنار توسعه مبادلات، زمینه حل اختلافات تجاری و پی‌گیری دعوای تجار در این مناطق به روش منطقی شکل بگیرد. استقرار کنسولگری عراق و نیز نماینده اقلیم خودمختار کردستان در کرمانشاه زمینه مناسبی از این تعاملات را به نمایش می‌گذارد.

۲.۲.۲.۱ تحلیل ساختار کسب‌وکار و اشتغال منطقه دو

تحلیل‌های انجام شده حول ساختار کسب‌وکار و خدمات بازرگانی و تجارت منطقه دو نشان می‌دهد:

رفتار تجار خرد نشان از کم بودن مهارت‌های مناسب تجارت بین‌المللی دارد و دانش تجارت به صورت عمومی بین تجار خرد و کلان ضعیف است. تجار متوسط عموماً مغرور و بدون پشتوانه مناسب تجربه در فعالیت‌های تجاری هستند و در ده سال اخیر با منابع مالی که به صورت رانت یا قاچاق و در بخش غیر رسمی اخذ کرده اند، توانسته اند خود را در جایگاه تجار ببینند. این موضوع باعث شده تا اولاً علاقه کمتری برای طی کردن فرایندهای رسمی بین این گروه از تجار دیده شود و در بسیاری مواقع ریسک‌پذیری بالایی در پذیرش فرایندهای پنهانی و البته با ریسک زیاد را داشته باشند، از سوی دیگر سعی می‌کنند تا بیشتر منابع مالی خود را در بیرون از منطقه و بیشتر در تهران سرمایه‌گذاری کنند. این موضوع هم برای آنها جایگاهی در پایتخت کشور بوجود می‌آورد و هم

حجم ثروتشان از نگاه رقبای و مردم محلی و ایل و قبیله‌اشان دور می‌ماند. تجار بزرگ عموماً غیر بومی هستند و فعالیت‌هایشان را از تهران و مشهد و یا اصفهان اداره می‌کنند بطوریکه عواملی را در منطقه برای ترخیص کالاهایشان دارند. اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی استان کرمانشاه به عنوان اصلی‌ترین تشکل تجاری استان که هماهنگی امور تجارت و مسائل صنایع و کشاورزان عضو را در حدود هزار نفر در دست دارد، نزدیک ۱۰۰ سال قدمت دارد و به عنوان مهمترین و مؤثرترین تشکل بخش خصوص استان کرمانشاه فعالیت می‌کند.

با توجه به عدم شکلگیری زنجیره ارزش در بخش‌های مختلف کسب و کاری در اکثر محصولات استان، مزیت‌های تجاری محصولات در استان کمتر وجود داشته و عموماً مشاهده می‌گردد که محصولات تولیدی استان در مقایسه با محصولات مشابه تولید شده سایر استان‌های کشور توان رقابت کافی نداشته و یا از نظر کیفیت و یا از نظر بسته‌بندی و بازاریابی با مشکلات متعددی مواجه می‌گردند. لذا در این حوزه یکی از مهمترین ضعف‌های موجود فعالیت‌های تجاری و تولید معطوف به تجارت و صادرات، تکمیل حلقه‌های مفقود و بحرانی است که البته با نبود مهارت فنی و زیر ساخت‌های مناسب، تشدید می‌گردد.

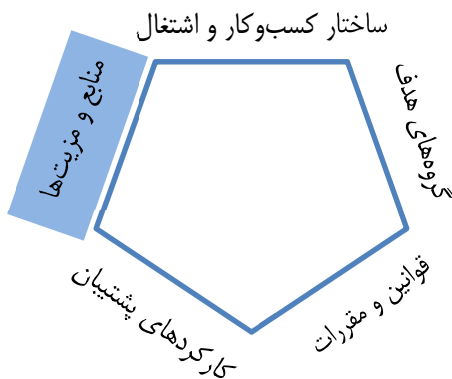
روابط همکاری بین فعالان این بخش کم است و بیشتر بر اساس چارچوب رقابتی با یکدیگر برخورد می‌کنند. از نگاه ارتباطات پائین و بالادستی با فعالان اصلی نیز تقریباً یک چارچوب نامناسب شکل گرفته و خرده‌فروشان که از یک عمده‌فروش خرید می‌کنند توسط عمده‌فروش دیگر طرد می‌گردند. این موضوع در خصوص عمده‌فروشان که از واردکنندگان خاص می‌خرند و یا بنکداران مشخصی را دنبال می‌کنند نیز وجود دارد. این نوع روابط که بیان‌کننده رابطه ناپایدار و با تمرکز قدرت چانه‌زنی بر یکطرف می‌باشد موجب شده است تا معضلات امنیتی و اجتماعی از بزرگ‌ترین چالش‌های استان بشمار آید.

نوع ارتباطات اگر چه به صورت سنتی در این حوزه پایدار فرض می‌گردد ولی با توجه به افت و خیزهای بزرگ در بازار و تغییرات شدید قوانین و مقررات، این رابطه سنتی با دوام نبوده و تجار خرد مجبورند بین عمده‌فروشان بیشتری تجسس نموده و در نتیجه آن روابط غیر رسمی و ناپایدار میان آنها شکل بگیرد. در کل روابط در این مجموعه از بازرگانان بزرگ به سمت بازرگانان خرد است و نقش و جایگاه چانه‌زنی و تعیین‌کنندگی در بازار نیز به همین روش پیش می‌رود.

بخش قابل توجهی از فعالان مرزی که عمدتاً مردم بومی منطقه را شامل می‌شوند، در دو شکل فعالیت می‌کنند. گروه اول کسانی هستند که با استفاده از کوله و قاطر نسبت به انتقال لوازم و کالاهای وارداتی و صادراتی به داخل کشور و بالعکس اقدام می‌کنند. آمار حاکی از آن است که ۱۷۳۳ نفر در سال ۱۳۹۳ در شغل کوله‌بری به صورت رسمی از مرزها عبور می‌کنند، این در حالی است که مرزنشینان عضو تعاونی‌های مرزی استان بالغ بر ۶۰ هزار نفر هستند. گروه دوم کسانی هستند که وسیله نقلیه باری داشته و بعد از مرز با تحویل گرفتن کالا آن را به بازار محلی قابل عرضه، می‌رسانند. این دو گروه بیشتر در قالبی غیر رسمی و بدون هیچ گونه ثبت و ضبطی این کار را انجام می‌دهند. هرچند کالاهایی که در بازارهای مرزی به فروش می‌رسند عموماً بدون گارانتی هستند و به صورت مرز رسمی وارد نمی‌شوند ولی بازرگانان واردکننده خود به این نتیجه رسیده‌اند که با در نظر گرفتن مبلغی، بیمه تعویض فاکتور بدهند و مسئولیت آن را بپذیرند. این کار البته توسط شرکت‌های معتبر بیمه انجام نمی‌شود و فقط توسط خود این دسته از بازرگان صورت می‌گیرد.

در مورد خدمات اداری - تجاری مجتمع شده در شهر کرمانشاه نیز وضعیت به همین صورت است که با وجود بنگاه‌های زیاد اداری و آموزشی و به خصوص رشد کمی این بخش در سال‌های اخیر، تقریباً هیچ ارتباط ساختاریافته‌ای میان بنگاه‌ها با اقتصاد استان و بین

خود بنگاه‌ها مشاهده نمی‌شود. سایر کسب‌وکارهای شکل گرفته متأثر از ترانزیت نیز از همین قاعده تبعیت می‌کنند. نوع رابطه میان فعالان منطقه با توجه به اقتصاد شکل گرفته به شرح جدول زیر می‌باشد.

همانطور که در جدول زیر ملاحظه می‌گردد، در این حالت هیچ نوع همکاری میان فعالان وجود نداشته و اغلب آن‌ها به صورت انفرادی فعالیت می‌نمایند. تمامی فرایندها عمدتاً از طریق واسطه‌های غیررسمی صورت می‌پذیرد. در این منطقه عمده فعالان اقتصادی به صورت فردی اقدام به فعالیت در تمامی حلقه‌های زنجیره ارزش نموده و نقش تشکلهای موجود عمدتاً ایجاد ارتباطات دولتی بوده است. بنابراین ساختار حاکم بر کسب‌وکار منطقه دوم استان کرمانشاه بصورت زیر است:

جدول ۱۷- ساختار کسب‌وکار منطقه دو استان کرمانشاه

		ساختار بازار	
		نبود واحد پیشرو	وجود واحد پیشرو
رفشار بازار	جمعی	ناحیه ۲	ناحیه ۴
	انفرادی	ناحیه ۱ وضعیت فعلی	ناحیه ۳

۲.۲.۲.۲ منابع و مزیت‌های منطقه دو

علاوه بر وجود بازارچه‌های مرزی ناشی از مزیت همسایگی با کشور عراق، می‌توان موارد زیر را به عنوان مهم‌ترین مزیت‌های این منطقه در نظر گرفت:

- ✓ قربات با بازار ۵ میلیون نفری در شمال عراق که علاوه بر مزیت‌های مرتبط با ترانزیت، فرصت‌های صادراتی کالا و خدمات هم ایجاد می‌کند چرا که از سال ۱۳۸۵ عراق یکی از اصلی‌ترین مقاصد صادراتی کالاهای ایرانی بوده است،
- ✓ وجود تشابهات فراوان فرهنگی، زبانی، مذهبی و تاریخی میان مرزنشینان عراق و ایران در اطراف نقاط مرزی به صورتی که بعضی از اهالی دو کشور در این منطقه ارتباطات خانوادگی با هم دارند.
- ✓ رسمی شدن مرز پرویزخان و وجود بازارچه‌های مرزی شوشمی، شیخ صله و پرویزخان، تپله کوه و سومار، در دست اقدام بودن ایجاد منطقه آزاد تجاری صنعتی در قصر شیرین و منطقه ویژه اقتصادی در اسلام آباد غرب،
- ✓ امکان سرمایه‌گذاری خارجی در این منطقه توسط سرمایه‌گذاران کرد و عراقی در بخش‌های مختلف صنعتی، خدماتی، کشاورزی، گردشگری و ترانزیت به دلیل وجود امنیت بالا در مقایسه با کشور عراق به ویژه پس از حضور داعش،
- ✓ امکان حضور فعال‌تر در بازارهای جهانی از طریق کردستان عراق،

✓ نسبت بالای جمعیت جوان استان و نیاز آن‌ها به تأمین مسکن که سبب افزایش تقاضا برای فعالیتهای عمرانی در سال‌های آتی خواهد شد،

✓ وجود نیروی تحصیلکرده به ویژه در رشته‌های فنی مهندسی (با تمرکز بر عمران و فناوری ارتباطات و اطلاعات) و افزایش قابل ملاحظه آن در سال‌های اخیر،

با وجود تمام این مزیت‌ها، بهره‌برداری از بخش عمده‌ای از این منابع و مزیت‌ها همچنان با تخریب همراه بوده و در مواردی، استفاده از منابع به صورت ژنریک صورت می‌گیرد. برای نمونه دارا بودن بازارچه‌های رسمی و مناطق مرزی مشخص، نشان از مدیریت و بهره‌برداری نسبتاً مطلوب از این امکانات دارد. از سوی دیگر عدم بهره‌برداری مناسب از این پتانسیل موجب وارد آمدن خسارات زیادی به راه‌ها و شبکه‌های ارتباطی مرزی شده و حجم قابل توجه خسارات به مسافران و تجار عبوری و محیط زیست استان (به دلیل واژگونی تانکرهای حاوی سوخت) شده است. بنابراین جایگاه منطقه دو استان کرمانشاه در جدول زیر، مزیت طبیعی استفاده شده و ژنریک می‌باشد.

جدول ۱۸- وضعیت منابع و مزیت‌های منطقه سوم استان کرمانشاه

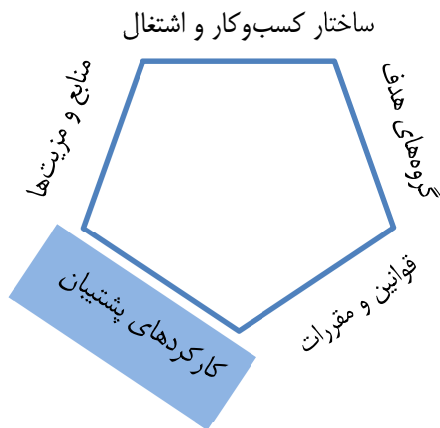
وضعیت فعلی منطقه	نوع مزیت
-	منابع طبیعی بلا استفاده
✓	منابع طبیعی استفاده شده
✓	منابع طبیعی استفاده شده ژنریک
-	منابع طبیعی استفاده شده و تبدیل شده به مزیت رقابتی منحصر به فرد

۲.۲.۲.۳ تدوین مسیر توسعه منطقه دوم استان کرمانشاه

تلفیق دو ضلع دینامیک اشتغال (ساختار کسب‌وکار و منابع و مزیت‌ها) نشان می‌دهد که منطقه دوم از نظر ساختاری در وضعیت نامطلوبی قرار دارد. ساختار حاکم، حاکی از عدم توسعه‌یافتگی در روابط میان خریدار و تولیدکنندگان و همچنین نبود سرمایه اجتماعی میان فعالان است.

این موضوع آنجا اهمیت می‌یابد که با توجه به نحوه بهره‌برداری و استفاده از مزیت‌های منطقه (که در مواردی محدود ژنریک بوده و در سایر موارد به صورت چالش برانگیز می‌باشد) در صورت ادامه روند فعلی، موقعیت اقتصادی منطقه ضعیف‌تر شده و چالش‌های اجتماعی و فرهنگی از جمله مهاجرت از روستاها به شهرها و رها شدن روستاها و تشکیل حاشیه‌نشینی و نیز شکل‌گیری اقتصاد غیررسمی - و در موارد بسیار زیادی غیرقانونی - در اطراف شهرهای بزرگ استان به خصوص کرمانشاه و جوانرود و پاوه تشدید می‌شود؛ لذا برای از میان بردن این مشکلات باید ساختار کسب‌وکار منطقه به فعالیتهای جمعی با پیشرو ارتقاء یابد. در صورت مدیریت منابع و تدوین برنامه‌های مبتنی بر تدبیر نیز می‌توان استفاده از مزیت‌های منطقه دوم را بهبود داده و آن‌ها را به منابع ژنریک تبدیل کرد.

بنابراین از یک سو با اعمال اقدامات توسعه‌ای با هدف ارتقاء روش‌های بهره‌برداری از منابع و از سوی دیگر اصلاح ساختار و توسعه رسته‌های محوری منطقه به ویژه حمل‌ونقل، خدمات بازرگانی و سایر خدمات می‌توان به توسعه با رویکرد تغییر سیستم کسب‌وکار منطقه امیدوار شد. بنابراین مسیر توسعه منطقه سوم استان به صورت زیر پیشنهاد می‌شود.

		وضعیت کسب و کار منطقه- ناحیه			
		اقدامات منفرد در منطقه	گروه‌های غیررسمی و روابط ناپایدار	شبکه‌های منفک خرد با محوریت پیشروهای محلی	شبکه‌های همکاری رسمی منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای
منابع و مزیت‌های موجود	منابع طبیعی بلا استفاده				
	منابع طبیعی استفاده شده				
	منابع طبیعی استفاده شده ژنریک	وضعیت فعلی			وضعیت آتی
	منابع طبیعی استفاده شده و تبدیل شده به مزیت رقابتی منحصر به فرد				

۲.۲.۲.۳.۱ کارکردهای پشتیبان منطقه

پس از تعیین وضعیت آتی سیستم کسب و کاری مطابق با رویکرد طرح تکاپو، تغییرات مورد نظر در کارکردهای پشتیبان، به عنوان عوامل و نهادهای اثرگذار در مداخلات توسعه‌ای - که در یک لایه معرف فضای کسب و کاری منطقه و در لایه دیگر معرف بازیگران و عوامل اثرگذار کسب و کار و اشتغال منطقه می‌باشد- ارائه می‌شود. بدین منظور به بررسی آموزش و مهارت، زیرساخت‌ها، هماهنگی نهادها و بالاخره خدمات توسعه کسب و کار در منطقه سوم پرداخته و راهکارهای لازم پیشنهاد می‌شود:

زیرساخت

منظور از زیرساخت در این بخش، بستری سخت افزاری و یا نرم افزاری است که منطقه دو به منظور دستیابی به توسعه در مسیر مشخص شده در بخش قبل به آن نیاز دارد. از آنجا که اقتصاد شکل گرفته در منطقه بر محور بازرگانی، حمل و نقل و سایر خدمات استوار است، زیرساخت‌های خدمات از جمله راه، ناوگان حمل و نقل باری، ترانزیتی و صادراتی، مراکز رشد فناوری اختصاصی خدمات بازرگانی، زیرساخت تجارت الکترونیک و زیرساخت‌های ارتباطات و ICT منطقه مورد بررسی قرار می‌گیرند. قابل توجه این که پایلوت استان مجازی در کشور در سال ۱۳۹۳ در استان کرمانشاه تحقق یافته و کلیه مطالعات انجام شده در این حوزه با ذکر پروژه‌های پیشنهادی صورت گرفته است. عمده پروژه‌های پیشنهادی این حوزه در خصوص دولت الکترونیک و نیز تجارت الکترونیک بوده که به شدت برای توسعه عملکرد تجاری استان و منطقه ۲ مهم هستند.

به منظور بهبود کارکرد پشتیبان از نوع زیرساخت برای رسیدن به وضعیت پیشنهاد شده، راهکارهای زیر ارائه می‌شود:

- ایجاد جاده دسترسی مناسب در مرز استان به‌ویژه از پاوه به سمت قصر شیرین و سومار
- چهار بانده نمودن مسیر کامل اسلام آباد تا قصرشیرین.
- ساماندهی کامل فضایی بازارچه‌های مرزی بر اساس یک طرح فضایی مناسب و اعمال مدیریت کارآمد برای تسریع در انجام امور در این بازارچه‌ها.
- نوسازی و بهسازی ناوگان حمل‌ونقل باری، ترانزیتی و صادراتی منطقه با اولویت نوسازی ناوگان حمل‌ونقل ویژه صادرات،
- ساماندهی ناوگان مسافری سواری و اتوبوسی از مرز و شهرهای سلیمانیه و اربیل به مقصد کرمانشاه در راستای کاهش و حذف فضای دلالی و کلاه برداری و اخاذی در انتقال مسافران عراقی به شهر کرمانشاه و یا دیگر شهرهای کشور.
- تجهیز و آماده بکار نمودن بیمارستانهای قصرشیرین و پاوه با کادر پزشکی تخصصی و مناسب برای ایجاد ارائه خدمات توریست درمانی اولیه در پذیرش و هدایت بیماران و توریست‌های متقاضی خدمات توریست درمانی.
- تأسیس مراکز رشد فناوری در شهرهای پاوه، جوانرود، ثلاث و قصرشیرین و ارائه آموزش‌های مناسب با استقرار امکانات مناسب در آنها برای ایجاد زمینه حضور بازرگانان جوان و تقویت آنها را برای به عهده گرفتن نقش‌های بزرگ آینده.
- ایجاد مرکز داده استان به منظور تقویت زیرساخت رایانش ابری در منطقه به عنوان ایجاد زمینه عملی سازی پیشنهادات پروژه استان مجازی
- اجرای پروژه فیبر نوری در داخل شهرهای استان به منظور فراهم نمودن امکان ارائه خدمات با ارزش افزوده بالا در حوزه ارتباطات،
- توسعه زیرساخت‌های نسل چهارم موبایل به تمامی شهرستان‌های منطقه.
- آموزش مهارت‌های مناسب و لازم حوزه‌های تجارت و بازار به فعالان بخش و زمینه سازی برای تشکیل نهادهای پشتیبان عمومی برای تقویت همکاری‌های جمعی و اقدامات مشترک.
- توسعه راه آهن و عملیاتی شدن شرایط تردد مسافر و جابجایی کالا با آن از ایران به عراق و بالعکس به منظور ایجاد مزیت منحصر به فرد تبادل کالا و مسافر به مقصد عراق و کردستان عراق
- تدوین برنامه جامع و ساختاری بازارچه‌های مرزی پریزخان و شوشمی و شیخ صله و ساخت و سازهای مورد نیاز آنها و هدایت صحیح فعالیت‌ها و فعالان مرزی در بین آنها
- تأمین آب، برق، گاز و جاده دسترسی مناسب برای بازارچه‌های پرویزخان و شوشمی و شیخ صله در حد استاندارد مورد نیاز این بازارچه‌ها

یکی دیگر از مهم‌ترین کارکردهای پشتیبان منطقه که بایستی در برنامه‌های توسعه سیستم کسب‌وکار مدنظر قرار گیرد، هماهنگی میان نهادها و دستگاه‌های هر منطقه به عنوان بازیگران اصلی برنامه‌های توسعه‌ای است.

جدول ۲۰- چالش‌های موجود در هماهنگی نهادها و دستگاه‌های منطقه دو کرمانشاه

بخش خصوصی	نهاد دولت	
<ul style="list-style-type: none"> ● مشخص نبودن و ابهام داشتن مبالغ پرداختی بخش خصوصی به دستگاه‌های متولی در بازارچه بر اساس بندهای قوانین رسمی کشور. ● تغییر متوالی برنامه‌های اجرایی و چرخه‌های عملیاتی در بازارچه‌ها. ● باز شدن‌ها و مسدود شدن‌های بدون اطلاع رسانی از قبل و زیاد بازارچه‌ها. ● برای وصول مطالبات شرکت‌های پیمانکاری استان، ساز و کار حمایتی کارآمدی وجود ندارد؛ به نظر می‌رسد که بتوان امکانات اتاق دآوری اتاق بازرگانی کرمانشاه با همکاری استانداری و کنسولگری‌های ایران در خارج از کشور را در جهت حمایت از پیمانکاران استان قرار داد. ● در حوزه آموزش‌های آکادمیک، به‌روز نبودن سرفصل‌ها و عدم تطابق آموخته‌ها با نیازهای بازار کار و پایین بودن سطح مهارت و قابلیت فارغ‌التحصیلان، سبب کاهش قابلیت اشتغال‌پذیری افراد شده است؛ به عنوان نمونه عدم انطباق آموخته‌های دانشجویان با تحولات بازار کار، سبب شده که فارغ‌التحصیلان حوزه فناوری اطلاعات در استان، بیش از هر حوزه دیگری بیکار بوده و یا در حوزه‌ای غیر از رشته خود مشغول کار باشند. 	<ul style="list-style-type: none"> ● عدم هماهنگی بین دستگاه‌های دولتی در صدور مجوز صادرات و واردات از جمله گمرک، دامپزشکی، بهداشت، فرمانداری و مدیریت بازارچه‌های مرزی. ● عدم داشتن برنامه صحیح اجرایی و ساختاری برای بازارچه‌های مرزی توسط سازمان صنعت، معدن و تجارت. ● معلوم نبودن مشخص متولی بازارچه‌های مرزی و دست به دست شدن چند باره مدیریت بازارچه بین آنها ● عدم هماهنگی بین اداره فناوری ارتباطات و اطلاعات استان با سایر دستگاه‌های دولتی موجب عدم مکانیزاسیون مناسب خدمات دولتی و عدم اجرای بهینه دولت الکترونیک در استان شده است. ● عدم استقرار راهنمای مناسب توریست درمانی و سلامت برای مراجعان توریست درمانی از بخش عرب نشین عراق و اقلیم خودگردان کردستان برای این منظور در شهرهای قصر شیرین و پاره. ● تأمین مالی و مدیریتی مناسب منطقه ویژه اقتصادی قصرشیرین و منطقه ویژه اقتصادی اسلام آباد غرب در راستای تقویت فعالیت‌های معطوف به مرز. ● بین سازمان حمل‌ونقل و پایانه‌ها، نیروی انتظامی، استانداری، سازمان راه و شهرسازی و شهرداری‌های استان، هماهنگی و همکاری لازم برای استقرار سیستم‌های مدرن و نبود ساز و کار روشن برای جذب سرمایه‌گذار . ● عدم تعیین تکلیف نهایی منطقه ویژه اقتصادی قصر شیرین و منطقه اسلام آباد غرب در نوع وظیف و حوزه فعالیت این مناطق 	<p>نهاد دولتی</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● عدم شکل‌گیری تشکل‌های مناسب همکارانه برای بیان مشکلات و احقاق حقوق بخش خصوصی در مشکلات آنها با بخش‌های دولتی ● عدم رعایت حقوق یکدیگر و زیر پا گذاشتن برخی قوانین و نیز انحصاری کردن بسیاری از مسیرهای خرید و فروش توسط برخی بازرگانان، فضای رقابت را به یک فضای انحصاری تبدیل کرده است. 		<p>بخش خصوصی</p>

خدمات توسعه کسب‌وکار منطقه دو کرمانشاه

از دیگر بخش‌هایی که باید در تدوین برنامه تغییر سیستم کسب‌وکار به منظور رسیدن به وضعیت پیشنهادی مورد بررسی قرار گیرد، ارائه‌دهندگان خدمات کسب‌وکار به عنوان یکی از اجزای کارکردهای پشتیبان می‌باشد. در ادامه مهم‌ترین محورهای کلیدی توسعه منطقه از منظر خدمات کسب‌وکار پیشنهاد شده است.

- ایجاد شرکت تخصصی مشاوره و مدیریت امور تجارت وابسته به مرز،
- راه اندازی شرکت تخصصی هندلینگ گردشگری سلامت جهت راهبری حوزه توریست سلامت،
- راه‌اندازی شرکت‌های بازاریابی الکترونیکی با حمایت دولت و همراهی بخش خصوصی،
- تاسیس مرکز رصد بازار و معرفی روندهای برتر در سطح بین‌المللی و تغییرات فناوری و تأثیر آن در کسب‌وکارهای مختلف،
- ایجاد بنگاه‌های تخصصی حوزه تامین مالی خرد،
- ارائه ضمانت‌نامه به شرکت‌های فعال در خارج از کشور با شرایط ساده و در زمان کوتاه،
- اجرای استانداردهای IPD برای تعدادی از بیمارستان‌های منتخب استان در راستای پذیرش بیماران خارجی،
- راه اندازی شرکت تخصصی ترانسفر بیماران خارجی از مرز،
- راه اندازی کلینیک تخصصی توریست درمانی در شهر کلار با همکاری دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، فرمانداری کلار و وزارت بهداشت اقلیم خودگردان کردستان،
- تقویت مرکز مطالعات اتاق بازرگانی استان کرمانشاه برای انجام مطالعات بازاریابی هدف و انتشار یافته‌های مربوطه برای گروه‌های فعال در حوزه تجارت مرزی،

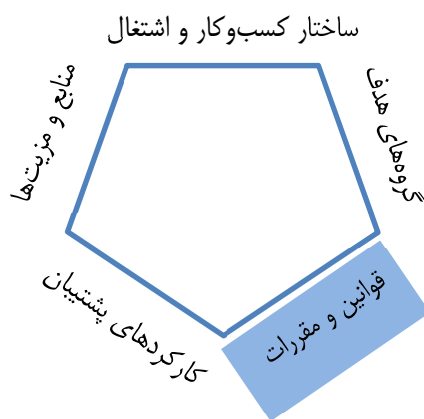
آموزش و مهارت منطقه دو کرمانشاه

پس از بررسی و ارائه راهکار در زمینه زیرساخت، هماهنگی نهادها و دستگاه‌ها و وضعیت ارائه‌دهندگان خدمات توسعه کسب‌وکار، حال به بررسی وضعیت آموزش و مهارت در منطقه متناسب با اقتصاد و سیستم کسب‌وکاری منطقه پرداخته و راهکارهای متناسب با مسیر توسعه پیشنهادی ارائه می‌شود.

- آموزش مستمر بازرگانان و تجار مرزی با جدیدترین محتوای آموزشی برای تحلیل بازارها، پیش بینی بازارها، روشهای تبلیغات و...
- آموزش گروه‌هایی از پزشکان عمومی برای همکاری با آژانس‌های خدمات مسافرتی استان در راستای فعالیت این آژانس‌ها برای جذب و هدایت توریست‌های درمانی توسط دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه،
- آموزش زبان‌های کردی، عربی و انگلیسی به کادر بازرگانی استان،
- آموزش زبان‌های کردی، عربی و انگلیسی به کادر درمان و خدمات پزشکی بیمارستان‌های معین توریست درمانی استان،
- آموزش زبان کردی، عربی و انگلیسی به فعالان اصلی سیستم ترانسفر مسافر و خدمات بین راهی استان،
- آموزش اصول مذاکره تجاری برای کلیه فعالان بخش تجارت مرزی و توریست درمانی،

- آموزش‌های تخصصی در زمینه‌هایی همچون امور لجستیکی، مدیریت یکپارچه زنجیره تأمین، اصول مذاکرات بین‌المللی و عقد قراردادهای صادراتی مورد نیاز است،
- در حال حاضر مهارت‌های لازم در عرصه تولید نرم‌افزار برای شرکت‌های خارجی و حضور در بازار بین‌المللی بسیار کم است، که باید با همکاری شرکت‌ها و موسسات آموزشی بین‌المللی ارائه گردد،

۲.۲.۳.۲ قوانین و مقررات منطقه دو کرمانشاه

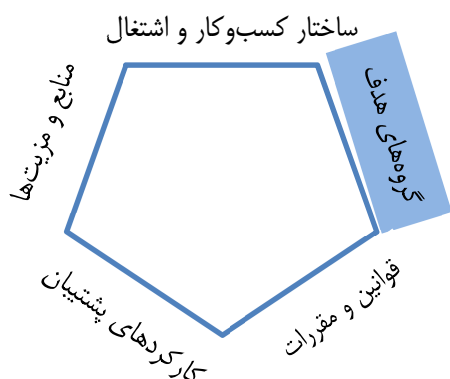

در کنار ارائه راهکار به منظور تغییر و بهبود کارکردهای پشتیبان، باید قوقین و مقررات منطقه شامل قوانین، استانداردها، نرم‌ها و قواعد غیررسمی شکل گرفته در منطقه نیز در جهت نیل به اهداف تعیین شده بر اساس تحلیل دینامیک اشتغال تغییر کند. در زیر مهم‌ترین چالش‌ها و راهکارهای بهبود قوانین و مقررات منطقه برای رسیدن به وضعیت آتی ارائه شده است.

- فرایندهای اخذ مجوزها و بروکراسی اداری موجود به شدت طولانی و ناکارآمد است.
- دستگاه‌های اداری نسبت به فعالان بخش تجارت مرزی روحیه همکاری ندارند و رویه‌های اداری را در راستای کمک به این گروه تعریف و تنظیم نمی‌کنند.
- طرف‌های تجاری ایران در خارج از کشور نسبت به مشکلات بازرگانان ایران در بیرون کشور بی‌تفاوت عمل می‌کنند.
- فعالان بخش بازرگانی معطوف به مرز هنگام بروز مشکلات مالی و اختلاف ایجاد شده در زمینه مالی با طرف‌های خارجی عموماً نمی‌توانند از اتاق‌های داوری دوطرفه استفاده مناسبی داشته باشند.
- نمایندگی‌های ایران در خارج از کشور و استانداری و سیستم بانکی، رویکرد حمایتی از صادرکنندگان خدمات فنی مهندسی ندارند و از ایشان در مقابل رقبا و بازاری‌شکنی آن‌ها حمایت نمی‌کنند.
- جهت وصول مطالبات شرکت‌های پیمانکاری استان نیز مکانیزم حمایتی کارآمد وجود ندارد. لذا بایستی مقررات متناسب با نیازهای واقعی این پیمانکاران به صورت دقیق تدوین شود.
- فرآیند ارزیابی پیمانکاران صادرکننده خدمات فنی مهندسی مناسب نیست و بیش از حد بر عملکرد فعلی شرکت‌ها در بازار داخلی تکیه دارد، لذا امکان صدور ضمانت‌نامه برای بسیاری از شرکت‌ها فراهم نشده، به همین دلیل در دستگاه‌های دولتی باید نظام ارزیابی پیمانکاران فنی متناسب با اندازه و عملکرد بنگاه‌های فناوری اطلاعات منطقه تغییر کند.

۲.۲.۲.۴ راهکارهای توسعه اشتغال پایدار با در نظر گرفتن گروه‌های هدف

تمرکز بر گروه‌های هدف در حوزه منطقه ۲ و توسعه تجارت مبتنی بر مرز و نیز توریست درمانی می‌تواند مشمول در نظر گرفتن نکاتی باشد که در این قسمت به آنها اشاره خواهد شد:

- سازماندهی یک کمیته اجرایی متشکل از نمایندگان سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی، اداره کل امور زنان استانداری و اداره کل امور اجتماعی استانداری جهت شناسایی راهکارهای توجه به گروه‌های هدف جوانان، زنان سرپرست خانوار و معلولین در حوزه توسعه رسته تجارت معطوف به مرز و توریست سلامت.

- غربالگری گروه‌های هدف از نظر تمایل و علاقه و نیز توان انجام فعالیت در بخش تجارت معطوف به مرز از طریق سازمانهای مربوطه به منظور رسیدن به لیستی از افراد علاقمند و متقاضی به حضور در این بخش از بین گروه‌های هدف.

- معرفی افراد منتخب گروه‌های هدف و غربالگری شده به اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی و نیز سازمان صنعت، معدن و تجارت و نیز سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری برای ارائه آموزشهای حرفه‌ای لازم در راستای امور فنی و اشتغالپذیری این افراى در رسته مورد علاقه آنها.

- آموزش تهیه طرحهای تجاری به آموزش دیدگان این حوزه به منظور تهیه طرح تجاری برای فعالیت در این حوزه از طریق هماهنگی و آموزش نمونه فرمهای استاندارد صندوق کارآفرینی امید.

- اخذ نظر کارشناسی و همکاری صندوق کارآفرینی امید در تهیه برنامه‌های عمل تهیه شده برای توسعه رسته‌های این حوزه برای ایجاد امکان مشارکت و تأمین نظر بهتر صندوق در این حوزه.

بنابر راهکارها و سیاست‌های محوری فوق می‌توان اثر بهبود مولفه‌های اصلی کسب‌وکارهای منطقه را در گروه‌های هدف این مطالعه، بصورت جدول زیر مشاهده نمود. همانطور که در این جدول نشان داده شده است، اثر مداخله توسعه ای و سیاست‌های بیان شده سطور فوق دارای اثرات مستقیم بر گروه‌های هدف خواهد بود. بسته به ماهیت هر یک از کسب‌وکارهای این منطقه شرایط کسب‌وکار برای اشتغال زنان، جوانان و ناتوانان جسمی متفاوت می‌باشد.

جدول ۲۱- بیشترین اثرات راهکارهای توسعه ای پیشنهادی بر نوع گروه‌های هدف

اقتصاد محوری منطقه						
تجارت					▲	
خدمات اداری و تجاری			▲		▲	▲
خدمات گردشگری بین راهی (زوار کربلا)	▲	▲	▲	▲		▲
	معلول حرکتی	معلول ذهنی	معلول حسی	بیمار روانی مزمن	جوانان	زنان سرپرست
	معلولان					

۱- معلول جسمی و حرکتی : دچار فقدان، فلج و یا ضعف در دستها یا پاها و یا هر دو اندامها گردد.

۲- معلول عقب مانده ذهنی : نقص مغزی موجب ناتوانی فرد در انجام اموری می‌گردد که سایرین قادر به انجام آن هستند.

۳- معلول حسی : شامل معلولین نابینا و ناشنوا می‌باشد که دچار فقدان یا نقص در بینایی و یا شنوایی می‌باشند و قادر به رفع نیازهای ارتباطی نمی‌باشند.

۴- بیمار روانی مزمن : درست عمل نکردن مغز موجب اختلال در قوه قضاوت فرد میگردد به نحوی که شخصیت و وضعیت خلقی فرد گاه غیر قابل کنترل میگردد.

۲.۲.۳ منطقه سوم

منطقه سوم بخش جنوبی و میانی استان شامل شهرستان-

های هرسین، کرمانشاه، روانسر، اسلام آباد غرب و گیلانغرب با محوریت فعالیت‌های مربوط به بخش و زیر بخش‌های صنعتی و معدنی است. کرمانشاه مرکز استان کرمانشاه به تنهایی نصف جمعیت استان را در خود جای داده بخش بزرگ فعالیت‌های صنعتی، خدمات صنعتی، خدمات اداری و پشتیبانی و هدایت و مدیریت تخصیص منابع استان از طریق این شهرستان صورت می‌پذیرد.

به صورت سنتی و از نگاه تاریخی شهر کرمانشاه مرکزیت مدیریت

منطقه غرب کشور را داشته است و لذا مرکز توجه و جذب مهاجران اطراف چه استان‌های دیگر و چه شهرستان‌های خود بوده است. در زمان حکومت پهلوی اول و دوم برای منطقه غرب کشور امکاناتی مانند پالایشگاه نفت، کارخانه قند در نظر گرفته شد و در نزدیکترین فاصله از شهر کرمانشاه با فاصله‌ای حدود ۵ کیلومتر برای پالایشگاه (که امروزه در مرکز شهر کرمانشاه واقع شده است)، ۵۰ کیلومتر برای کارخانه قند اسلام آباد غرب و ۳۰ کیلومتر برای کارخانه قند بیستون این واحدهای صنعتی استقرار یافت. سپس در سال‌های دهه ۴۰ و ۵۰ که دوران صنعتی استان کرمانشاه شروع می‌گردد، کارخانه‌های شیر بیستون، پشمبافی کشمیر و نساجی غرب در مسیر راه کرمانشاه به بیستون احداث می‌گردند. منطقه صنعتی شهرستان هرسین که در همسایگی شهرستان کرمانشاه و مخصوصاً مستقر در بخش بیستون می‌باشد تا قبل از تقسیمات جدید جغرافیایی شهرستان‌ها به شهرستان کرمانشاه متعلق بوده است. جاده

مواصلاتی تهران به مرز خسروی به صورت سنتی یک مسیر تجاری و رفت و آمد قوی کالا محسوب می‌گردیده است و لذا استقرار امکانات صنعتی و سرمایه‌گذاری‌های صنعتی در مسیر این راه بین‌المللی طبیعی است. به همین علت تقریباً همه امکانات صنعتی استان در مسیر این جاده و یا در فاصله بسیار کمی از آن مستقر شده است. با وجود جذابیت شدید پذیرش سرمایه و نخبگان در شهر کرمانشاه و سپس امکان دسترسی آسان به این شهر، اکثر صنایع استان در فاصله‌ای نزدیک ۵۰ کیلومتر از این شهر مستقر شده‌اند و شهرک‌های صنعتی فرامان در فاصله ۱۱ کیلومتری، شهرک صنعتی کرمانشاه در فاصله ۸ کیلومتری، شهرک‌های صنعتی اسلام آباد غرب و روانسر در فاصله کمتر از ۵۰ کیلومتری این شهر مستقر شده‌اند. هرچند در فاصله این شهرک‌های صنعتی واحدهای صنعتی بزرگی چون پتروشیمی LAB، پتروشیمی کرمانشاه، پنیر باختر، سیمان غرب، سیمان سامان، کارخانه روغن خوراکی نازگل و چند کارخانه دیگر قرار گرفته‌اند.

استقرار حدود ۳۰۰ کارخانه اصلی و در حال فعالیت استان کرمانشاه در این مجموعه نشان از اهمیت تولیدی و صنعتی این منطقه دارد. از سوی دیگر اصلی‌ترین معادن استان کرمانشاه شامل معادن سنگ‌های ساختمانی و شن و ماسه در این منطقه مستقرند. وجود رودخانه‌های قره سو، رازآور، گاماسیاب، نوژی و ران، مرگ و نیز معادن سنگ کوهی و سنگ لاشه باعث شده تا به صورت سنتی این منطقه استعداد معدنی مناسبی از خود نشان دهد. شهرستان گیلانغرب با استعداد مناسب معادن قیر طبیعی مرکزیت این ماده ارزشمند معدنی را در کشور داراست و شهرستان هرسین به عنوان اصلی‌ترین مرکز معادن سنگ‌های ساختمانی استان شناخته می‌شود. تقریباً ۸۰ درصد معادن شناخته شده قابل بهره‌برداری استان در این منطقه استقرار داشته و حدود ۹۰

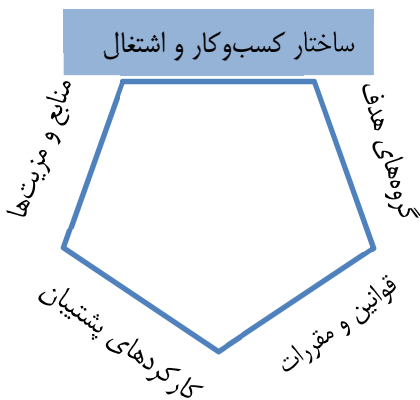
درصد صنایع استان نیز در این منطقه مستقر هستند. دانشگاه‌های اصلی استان نیز در این منطقه مستقر بوده و بیش از ۹۰ درصد مراکز دانشگاهی و دانشجویان در حال تحصیل در این منطقه قرار دارند و حدود ۷۰ درصد از جمعیت استان نیز در این منطقه مستقر هستند.

سهم اشتغال صنعتی استان از کل اشتغال حدود ۲۳ درصد است که با توجه به اشتغال بخش ساختمان و خدمات وابسته به بخش صنعت این سهم به حدود ۳۷ درصد نیز می‌رسد. با این وجود در بخش صنعت کارخانه‌ای استان به تنهایی حدود ۲۸۰۰۰ نفر مشغول به فعالیت هستند. شاغلان بخش معدن در بهترین شرایط حدود ۲۰۰۰ نفر هستند.

عمده محصولات مربوط به این بخش مربوط به محصولات شیمیایی، پتروشیمی، سیمان، آهن و فولاد، مواد غذایی کنسرو شده، نوشابه، لاستیک و پلاستیک، لوله‌های پلی پروپیلن، منسوجات، کاشی و سرامیک، کشتارگاه‌های صنعتی دام و طیور و... می‌باشد که بیشتر به نیازهای اساسی منطقه و البته صادرات به کشور عراق اختصاص یافته‌اند.

۲.۲.۳.۱ تحلیل ساختار کسب‌وکار و اشتغال منطقه سه استان کرمانشاه

از مهمترین ویژگی‌های کسب‌وکارهای این منطقه در بخش صنعت و معدن و خدمات وابسته آنها ناقص بودن زنجیره‌های ارزش صنعتی است. در این فرایند، حلقه‌های مفقود و بحرانی در همه زنجیره‌های صنعتی قابل مشاهده است. کسب‌وکارهای شکل گرفته این حوزه اگر چه به صورت منطقی باید بر اساس روابط پیشین و پسین با هم مرتبط باشند ولی تقریباً همه کسب‌وکارها، چه آنها که

در شهرک‌های صنعتی مستقر هستند، چه آنها که بیرون از شهرک‌های صنعتی هستند و چه کسب‌وکارهای صنعتی مستقر در سطح شهرهای منطقه، روابط همکاری و حتی رقابتی وجود ندارد. این عدم همکاری و عدم علاقه به همکاری، نشان از یک ساختار انفرادی در هر کسب‌وکار است که باعث افزایش شدید هزینه‌ها و کم بودن کیفیت محصول شده است. تعاملات بین فعالان اصلی و تأمین کنندگان بسیار ضعیف بوده و تنها به انتقال ضعیف محصول ختم می‌گردد. تقریباً کانال انتقال اطلاعات و انتظارات مشتریان در این روابط مسدود است.

رابطه با بازار برای بسیاری از فعالان اصلی این حوزه شکل گرفته است، ولی این رابطه پرنوسان و با عدم قدرت چانه زنی همراه است. فعالان اصلی تقریباً در مقابل خریداران خود قدرت چانه زنی ندارند و مجبورند شرایط آنها را تقبل نمایند. بیشتر فعالان اصلی این حوزه چون تولیداتی منفرد دارند (و بازاریان شهر کرمانشاه باید یک سبد کامل از محصولات را به فروش برسانند)، نمی‌توانند محصولات تولیدی خود را به بازرگانان شهر کرمانشاه بفروشند. لذا مجبورند محصولات خود را به تهران فرستاده و بازاریان نیز محصولات قابل فروششان را که سبد کامل است از تهران تهیه کنند. واقعیت این است که بندگان تهرانی در صورتی که یک بازرگان کرمانشاهی سبد کامل اجناس آنها را نخرد، به او جنس نمی‌دهند. این باعث می‌شود تا تاجران کرمانشاهی رغبتی برای خرید تک جنس تولیدی استان را نداشته باشند. همین روابط نامناسب باعث می‌شود که حداقل در محصولاتی چون لوازم التحریر، سوسیس و کالباس، کمپوتجات، غذاهای آماده، پوشاک، مصالح صنعتی ساختمان، لوازم برقی و... هم تولید کننده کرمانشاهی مجبور باشد محصولش را به تهران بفروشد و همچنین بازرگانان کرمانشاهی و خرده فروش مجبور باشد جنسش را از تهران بخرد. لذا هزینه حمل، بارگیری، بار اندازی، انبارداری و بازاریابی و دلالی در این فرایند به اجناس اضافه شده و فرایند رقابت‌پذیری محصولات کرمانشاه در حوزه تولیدی منطقه سه تضعیف می‌گردد.

جدول ۲۲- ساختار صنعتی کسب‌وکار منطقه سه

وضعیت فعلی منطقه	ساختار کسب‌وکار منطقه
✓	بدون رابطه (بازار محور)
-	رابطه واسطه محور
-	رابطه مازولار
-	برند- انحصاری

همانطور که در جدول فوق نیز نشان داده شده است، نوع روابط همکاری میان واحدهای موجود بصورت ناپایدار و صرفاً بر مبنای قیمت می‌باشد. این امر نشان می‌دهد که نوع محصولات تولیدی، محصولاتی با ارزش افزوده بالا نبوده و بهره‌وری نیروی کار در آن پایین می‌باشد. معمولاً در این حالت ساختار صنعت صرفاً بر مبنای قیمت تمام شده می‌باشد و دسترسی به بازار تنها به مبنای تقاضای محلی و یا بازارهای غیر رقابتی خواهد بود. در مواردی نیز به دلیل وجود تمرکزهای جغرافیایی واحدهای خرد و کوچک مدل‌های توسعه منطقه همچون خوشه صنعتی نیز وجود دارد. به عنوان مثال خوشه صنعتی نان برنجی در این حوزه توانسته است تجربه مفیدی از فعالیت‌های خوشه‌ای را داشته باشد. اگر چه در این خوشه نیز کمتر فعالیت‌های جمعی قابل مشاهده است ولی شکل‌گیری واحدهای پیشرو و ترویج کار کردن زیر عنوان یک برند معتبر توانسته است در استاندارد سازی و رقابت‌پذیری محصول مؤثر باشد.

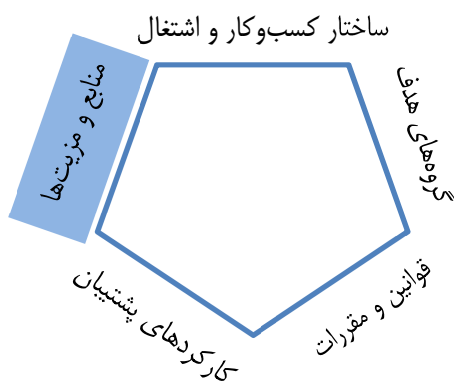
جدول ۲۳- ساختار کسب و کار منطقه سه استان کرمانشاه

		ساختار بازار	
		وجود واحد پیشرو	نبود واحد پیشرو
رفتار بازار	جمعی	ناحیه ۲	ناحیه ۴
	انفرادی	ناحیه ۱ وضعیت فعلی	ناحیه ۳

۲.۲.۳.۲ منابع و مزیت‌های منطقه دو

قرار گرفتن بر سر راه باستانی و تاریخی ابریشم و نزدیکی به مرز بزرگترین مزیت منطقه سه استان کرمانشاه است. همسایگی با هر دو منطقه اقلیم خودگردان کردستان عراق و منطقه عربی عراق زمینه ارتباط با بازار بزرگ کشور عراق را از شمال تا جنوب بوجود آورده است که تا قبل از ناامن شدن کشور عراق و تصرف بخش‌هایی از آن توسط گروه داعش، فاصله ۹۰۰ کیلومتری این مرز تا سوریه ظرفیت تجاری آن را بیش از پیش نموده بود.

از دیگر منابع مهم موجود منطقه می‌توان به شبکه راه اشاره کرد. هر چند نبود راه آهن به عنوان کانال انتقال امن و ارزان محصول این مزیت را تنزل داده است. وجود فردگاه بین المللی نیز از مزیت‌های منطقه در حوزه ارتباطات مناسب و لازم این بخش محسوب می‌گردد. قابل ذکر است نیروی انسانی شاغل در این حوزه متأسفانه از سطح مهارت کافی و مناسب برخوردار نیستند. همچنین از تخصص‌های مناسب و از تنوع لازم تخصصی برای تأمین کامل نیازهای حوزه بی بهره‌اند. در برخی حوزه‌های تعمیر و نگهداری و یا برنامه‌ریزی و برنامه نویسی مشاهده شده است که فعالان اصلی این حوزه هزینه‌های بزرگی را برای آوردن نیروی متخصص از تهران یا اصفهان متحمل شده‌اند. شاید در حوزه صنایع غذایی و صنایع تکمیلی بخش کشاورزی با وجود مواد اولیه مناسب و ارزان بتوان مزیتی در این بخش قائل شد. از این مجموعه می‌توان به کارخانجات رب گوجه و نیز آب معدنی اشاره مستقیم داشت. اگر چه سطح تکنولوژی قدیمی و نامناسب کارخانجات قند باعث شده است تا محصول چغندر قند کشاورزان عموماً روی زمین بماند و یا به تحمل هزینه‌های بیشتر به استان‌هایی چون اصفهان منتقل گردد.

وجود حدود ۵ میلیون واحد دامی در استان زمینه مناسبی برای تأمین مواد اولیه کارخانجات لبنیات استان بوجود آورده است. این درحالی است که سطح پائین تکنولوژی این کارخانجات باعث شده تا محصولات تولیدی آنها تنوع کافی و بازارپسندی مناسب را در مقایسه با محصولات شرکت دامداران و پگاه نداشته باشند. قابل ذکر است که محدودیت آب به عنوان جدی‌ترین محدودیت آینده استان بر کلیه کسب و کارها مخصوصاً کسب و کارهای این بخش تأثیر منفی گذاشته است. این موضوع به شدت در آینده نزدیک تولید در منطقه سه استان کرمانشاه را محدود خواهد ساخت. معضل گرد و غبار نیز

باعث می‌گردد تا هم استهلاک تجهیزات سایشی صنایع، افزایش چشمگیر داشته باشد و هم شرایط کار با محدودیت‌هایی مواجه گردد.

لذا در منطقه کرمانشاه با وجود محدودیت شدید آب و گرد و غبار محلی میتوان انتظار داشت تا مهاجرت نیروهای متخصص و سرمایه در این حوزه تسریع و تحریک شود.

قابل ذکر است که در بخش معدن هنوز مواد معدنی مانند قیر طبیعی و سنگ‌های تزئینی ساختمانی تقریباً به صورت کاملاً خام از استان صادر می‌گردند و ارزش افزوده واقعی آنها به حلقه‌های بعدی منتقل می‌گردد. لذا در این حوزه تنها می‌توان به وجود ظرفیت و استفاده ناقص از این ظرفیت اشاره کرد. همچنین منابع بلا استفاده در این بخش قابل مشاهده است. تنها در حوزه سنگ‌های ساختمانی و بتنی از شن و ماسه کوهی می‌توان به استفاده ژنریک از منابع اشاره داشت. تنها معدن قیر طبیعی کشور در این استان و در شهرستان گیلانغرب وجود دارد که یک مزیت رقابتی بالاست ولی هیچ نوع فراوری روی آن به انجام نمی‌رسد.

جدول ۲۴- وضعیت منابع و مزیت‌های منطقه سوم استان کرمانشاه

وضعیت فعلی منطقه	نوع مزیت
-	منابع طبیعی بلا استفاده
وجود منابع معدنی طبیعی	منابع طبیعی استفاده شده
وجود راه‌های ارتباطی، زیرساخت‌های صنعتی	منابع و مزیت‌های طبیعی استفاده شده ژنریک
-	منابع طبیعی استفاده شده و تبدیل شده به مزیت رقابتی منحصر به فرد

۲.۲.۳.۳ تدوین مسیر توسعه منطقه سوم استان کرمانشاه

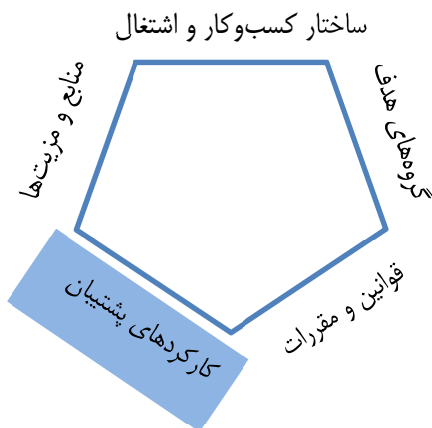
تلفیق دو ضلع دینامیک اشتغال (ساختار کسب‌وکار و منابع و مزیت‌ها) نشان می‌دهد که منطقه سوم از نظر ساختاری، وضعیت نامطلوبی دارد. ساختار حاکم نشان از نبود سرمایه اجتماعی میان فعالان و عدم توسعه یافتگی در بخش‌های زنجیره ارزش، روابط میان خریدار و تولیدکننده دارد.

در صورت ادامه روند فعلی، با توجه به نحوه بهره‌برداری و استفاده از منابع، موقعیت اقتصادی منطقه ضعیف‌تر شده و چالش‌های اجتماعی و فرهنگی از جمله بیکاری تشدید می‌شود.

هرچند تجربه ساختار صنعتی با وجود بنگاه‌های پیشرو در خوشه صنعتی نان برنجی اتفاق افتاده است ولی در مابقی زنجیره‌های تولید و صنعتی این اتفاق نیفتاده است. در صنایع پائین دستی پتروشیمی با وجود گستره‌ای از این صنایع هنوز واحدهای پیشرو شکل نگرفته است. در صنعت کاغذ و کاغذسازی که از صنایع در حال رشد استان بوده است، تمایل عمومی واحدهای صنعتی به سمت استفاده از تکنولوژی‌های نو است که بیشتر مورد تقاضای مشتریان آنان بوده ولی بالا بودن قیمت تمام شده و ضعف مهارتی نیروی کار باعث شده تا این صنعت برای رشد به توجه بیشتر در تامین منابع مالی و تسهیلات مناسب نیازمند باشد.

جدول ۲۵- مسیر توسعه منطقه دوم کردستان

		وضعیت کسب‌وکار منطقه - ناحیه			
		تولید در واحدهای کوچک، منفرد و بدون ارتباط با بازار	خرید توسط واسطه‌ها	محوریت تجار بزرگ	رابطه پایدار بین فعالان و بازار
منابع و مزیت‌های موجود	منابع بلا استفاده				
	منابع استفاده شده	وضعیت فعلی			
	منابع استفاده شده ژنریک				وضعیت آتی
	منابع استفاده شده منحصر به فرد				

پیرو وضعیت آتی انتخاب شده بر مبنای ساختار کسب و کار و نوع بهره‌برداری از منابع در این منطقه، تغییرات مدنظر در کارکردهای پشتیبان و مقررات و قوانین منطقه به صورت زیر خواهد بود.

۲.۲.۳.۳.۱ کارکردهای پشتیبان منطقه

پس از تعیین وضعیت آتی سیستم کسب و کاری منطقه سه، مطابق با رویکرد طرح تکاپو، تغییرات مورد نظر در کارکردهای پشتیبان، به عنوان عوامل و نهادهای اثرگذار در مداخلات توسعه‌ای - که در یک لایه معرف فضای کسب و کاری منطقه و در لایه دیگر معرف بازیگران و عوامل اثرگذار بر کسب و کار و اشتغال منطقه‌اند - پیشنهاد می‌شود. بدین منظور به بررسی "زیرساخت‌ها"، "هماهنگی نهادها"، "خدمات توسعه کسب و کار" و "آموزش و مهارت" در منطقه سه پرداخته و راهکارهای مورد نظر ارائه می‌شود.

زیرساخت

منظور از زیر ساخت در حوزه صنعت و معدن زیر ساخت‌های سخت و نرمی است که محیط سرمایه گذاری بخش خصوص را بوجود آورده و بستری برای انجام فعالیت در این حوزه را بوجود می‌آورد. زیر ساخت‌هایی همچون آب، برق، گاز، دسترسی به جاده، راه آهن و فرودگاه، ابزارهای ارتباطی مناسب، امنیت و خدمات محیطی از جمله مواردی است که بایستی مورد توجه قرار گیرند. به منظور بهبود زیرساخت برای رسیدن به وضعیت آتی، راهکارهای زیر ارائه شده است:

- تکمیل پروژه راه آهن غرب به عنوان یکی از اصلی ترین ضرورت‌های توسعه کسب و کارهای منطقه،
- توسعه منابع آب و بهینه سازی سیستم‌های توزیع و در اختیار قرارگیری منابع آب برای حوزه فعالیت‌های منطقه سه،
- دوبانده سازی کامل جاده کرمانشاه خسروی مخصوصاً از خروجی اسلام آباد تا مرز خسروی،
- تقویت سرمایه اجتماعی از طریق آموزش مهارت‌های مناسب و لازم این حوزه به نیروی کار، فعالان اصلی و نیز شهروندان مستقر در منطقه،

- توسعه مهارت‌های مناسب و لازم برای نیروی کار در حوزه‌های فنی و بازار سازی و بازاریابی و بازرگردانی،
- انجام اقدامات پیش‌گیرانه و کاهش دهنده گردوغبار در مبدأ شکل گیری،
- تقویت شبکه‌های فیبر نوری و پهنای باند،
- توسعه تشکل‌های نهادی و اتحادیه‌های همکاری بین اصناف و فعالان گروه‌های همگن فعال،

هماهنگی نهادها و دستگاه‌ها در منطقه سه

یکی دیگر از مهم‌ترین کارکردهای پشتیبان که بایستی در تحلیل سیستم کسب و کار مدنظر قرار گیرد، هماهنگی میان نهادها و دستگاه‌های هر منطقه به عنوان بازیگران اصلی برنامه‌های توسعه‌ای است.

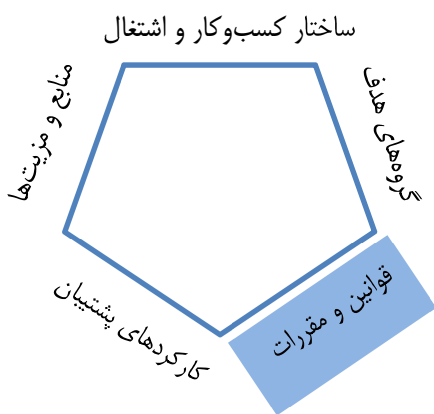
جدول ۲۶- چالش‌های موجود در هماهنگی نهادها و دستگاه‌های منطقه سه کرمانشاه

بخش خصوصی	نهاد دولت	
<ul style="list-style-type: none"> • عدم هماهنگی لازم بین اداره کل فنی و حرفه‌ای و بخش صنعت و معدن در راستای تربیت نیروهای دارای مهارت کافی. • وجود بروکراسی و فرایندهای تصمیمگیری و تخصیص منابع به شدت طولانی و ناکارآمد. • عدم همکاری در پذیرش الگوهای مناسب مصرف آب. • عدم شناسایی و مطالعه صحیح زنجیره‌های تامین صنعتی برای تعیین حلقه‌های مفقود و بحرانی هر حلقه. • وجود شرایط مبهم در طی فرایندهای اداری و متفاوت بودن چارچوبها برای افراد متفاوت. • نداشتن سند مهارت در بخش‌های صنعت، معدن و تجارت و عدم وجود مهارت‌های اشتغالپذیری مناسب در فارغ التحصیلان دانشگاهی. 	<ul style="list-style-type: none"> • عدم هماهنگی بین سازمان صنعت معدن و تجارت با بانکها و سایر سازمانهای متولی فعالیتهای صنعتی و تجاری مانند سازمان حفظ محیط زیست و مدیریت بهداشت استان. • وجود فرایندهای بازرسی و نظارت به شدت بی اعتماد و سختگیرانه و کند کننده تصمیمات و تخصیص منابع. • عدم امضای به موقع توافقاتنامه‌های بودجه با سازمانهای متولی بخش زیر ساختها برای تامین به موقع منابع مالی و عدم تاخیر در تخصیصها. • نداشتن استراتژی مدون توسعه صنعتی و تجاری برای استان به گونه‌ای که فعالیتهای سالیانه و بودجه‌های نواتی برای پوشش بندهای این استراتژی بکار گرفته شود. 	نهاد دولت
<ul style="list-style-type: none"> • عدم شکل گیری نهادهای کارا و موفق در تشریک مساعی و توسعه اقدام مشترک. • عدم آگاهی و مهارت کافی مدیریت و بازار برای پوشش فعالیتهای در طول هم در رسته‌های فعالیت و کسب‌وکار. • عدم همکاری افراد عضو تشکلهای موجود و کمبود مهارت‌های تصمیمگیری جمعی و عدم تحمل نظرات مخالف. • بحران گفتگو و عدم مهارت، فرهنگ، توان و زمینه مناسب گفتگوی افراد، نهادها و گروهها در راستای تفهیم مسائل مشترک، ایجاد درک یکسان و طراحی و پیشنهاد راه حل‌های مشترک و قابل قبول همه برای مشکلات. 		بخش خصوصی

خدمات توسعه کسب‌وکار منطقه سه کرمانشاه

از دیگر بخش‌هایی که در تدوین برنامه تغییر سیستم کسب‌وکار جهت رسیدن به وضعیت توسعه یافته آتی منطقه باید مورد بررسی قرار گیرد، ارائه‌دهندگان خدمات کسب‌وکار به عنوان یکی از اجزای کارکردهای پشتیبان می‌باشد. خدمات توسعه کسب‌وکار در بسیاری از حوزه‌ها به شدت مورد نیاز فعالیتهای این بخش است. حوزه‌های توسعه محصول، بسته‌بندی، بازاریابی، تبلیغات، امور حقوقی، حسابداری و حسابرسی مهمترین بخش‌های خدمات کسب‌وکاری هستند که در این منطقه به ارائه آنها برای فعالان اصلی نیاز است. در ادامه، مهم‌ترین محورهای کلیدی توسعه منطقه از منظر خدمات کسب‌وکار پیشنهاد شده است:

- ایجاد شرکت‌های تخصصی مدیریت بازاریابی و صادرات محصول،
- توسعه مراکز ارائه خدمات تخصصی کسب‌وکار در قالب کلینیک‌های کسب‌وکار و مراکز مشاوره خدمات کارآفرینی،

- تدوین برنامه توسعه برند و انتخاب فعالان توانمند در هر سال به منظور معرفی و تقویت برندهای استانی،
- تقویت و توسعه شرکت‌های خدمات مالی و حسابرسی،
- تشویق واحدهای صنعتی برای تقویت بخش توسعه محصول، برندینگ و توجه به کل زنجیره فعالیت‌های وابسته به محصول،
- ایجاد شرکت‌های تخصصی بازاریابی و طراحی محصول برای ارتقاء شکل ظاهری، بسته‌بندی و عرضه بین‌المللی محصولات حوزه کسب و کارهای منطقه سه و صنایع دستی،

آموزش و مهارت منطقه سه کرمانشاه

پس از بررسی و ارائه راهکار در زمینه زیرساخت، هماهنگی نهادها و دستگاه‌ها و وضعیت ارائه‌دهندگان خدمات توسعه کسب و کار، حال به بررسی آموزش و مهارت در منطقه متناسب با اقتصاد و سیستم کسب و کاری منطقه پرداخته و راهکارهای متناسب با مسیر توسعه ترسیم شده پیشنهاد می‌شود:

- همکاری با کانون وکلا در آموزش گروهی از وکلا برای احاطه تخصصی به مسائل تخصصی کسب و کارهای صنعتی و بازرگانی
- تقویت دانش و مهارت‌های مورد نیاز در سند مهارت استان بر اساس برنامه‌های سالیانه تدوین شده در این سند.
- سازگار سازی رشته‌های دانشگاهی با نیازهای کاربردی منطقه و تدوین برنامه‌های بازآموزی برای اساتید دانشگاه در راستای توجه به مسائل استان و تربیت فارغ التحصیلانی که بتوانند تعریف و حل مسائل استانی را قادر باشند. بنابراین به نظر می‌رسد از نظر تعداد رشته دانشگاهی مشکلی وجود ندارد، اما نیاز است که محتوای دروس، کاربردی و معطوف به پتانسیل‌ها و مشکلات منطقه باشد و دانشگاه‌ها، دانشجویان را با محیط کسب و کار استان بیشتر آشنا ساخته و حضور عملی در فضای کار استان داشته باشند.

۲.۲.۳.۳.۲ قوانین و مقررات منطقه سه کرمانشاه

یکی از مشکلات فعالیت‌های اجرایی این بخش، طولانی بودن اخذ مجوزهای تأسیس تا بهره‌برداری واحدهای صنعتی است. استعلام‌های چند گانه بدون وجود هیچ‌گونه تعهدی در سازمان استعلام شونده، گاهی زمان پاسخ را برای گرفتن یک استعلام معمولی به چند ماه می‌رساند. طولانی بودن این فرایند از چندین زاویه قابل توجه است. اول این که خود فرایند فرسایشی و طولانی است. دوم این که مسئولین و کارشناسانی که باید فرایندها را طی کنند در بسیاری مواقع اطلاعات کافی برای تصمیمگیری ندارند و لذا زمان تصمیمگیری را طولانی می‌کنند. بخش دیگر مشکل به این برمی‌گردد که طولانی شدن این فرایند در بسیاری مواقع صاحب استعلام را مجبور می‌کند که پیشنهادهای خارج از عرف (رشوه) را پذیرفته و با پرداخت مبلغی مشکل خود را برطرف نماید. این پیشنهادهای هم فضای اداری را آلوده به فساد خواهد کرد و هم پای دستگاه‌های نظارتی پیش خواهد کشید. این موضوع به نحوه نامناسبی مجدداً باعث طولانی‌تر شدن فرایند خواهد شد.

موضوع دیگری که باعث کاهش کارایی انجام فعالیت‌ها در استان شده، ناچیز بودن اختیارات مسئولین استانی در بسیار مواقع است. مثلاً اختیارات بانک‌ها برای دادن وام به طرح‌های کمتر از ۵ میلیارد تومان و حتی در بسیاری مواقع کمتر از ۲ میلیارد است. لذا وقتی موضوع به تهران ارجاع می‌گردد دیگر حتی تهیه طرح نیز از طرف مشاوران استانی پذیرفته نیست و همان طرح تهیه شده توسط مشاور استانی پس از اخذ مبالغی بسیار زیاد توسط مشاور معرفی شده توسط بانک، تنها مهر و امضا می‌گردد. این فرایندهای طولانی و آلوده، کارایی و هزینه را به شدت تحت تأثیر قرار خواهد داد و قابلیت‌های منطقه را در راه‌اندازی و فعالیت واحدهای صنعتی کاهش می‌دهد.

حال باید گفت در کنار ارائه راهکار به منظور تغییر و بهبود کارکردهای پشتیبان، باید قوانین و مقررات منطقه شامل قوانین، استانداردها، نرّم‌ها و قواعد غیررسمی شکل گرفته در منطقه نیز در جهت نیل به اهداف تعیین شده بر اساس تحلیل دینامیک اشتغال منطقه تغییر کند. در زیر مهم‌ترین راهکارهای بهبود قواعد و مقررات منطقه برای رسیدن به وضعیت آتی پیشنهاد شده است:

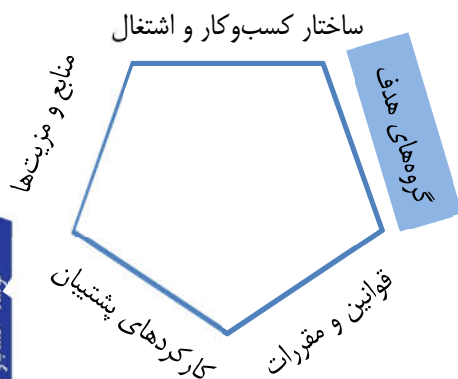
- در مقررات صراحتاً به ارائه پشتیبانی از شرکت‌های مدیریت زنجیره تأمین اشاره نشده که باید در این خصوص اقدامات لازم انجام شود،
- بازنگری در قوانین مربوط به مسدود نمودن مرز و شفاف‌سازی فرایند مربوطه به منظور جلوگیری از فاسد شدن محصولات فاسد شدن،
- بازنگری در مقررات و کاهش مسیرهای تصمیم‌گیری و کاهش امضاهای لازم برای هر مجوز حداقل به تعداد ۱۰ درصد امضاها،
- کاهش زمان پاسخگویی به استعلام‌های چندگانه برای اخذ مجوزهای فعالیت بر اساس یک برنامه چابک سازی،
- افزایش اختیارات مدیران استانی برای تصمیم‌گیری،

۲.۲.۳.۴ راهکارهای توسعه اشتغال پایدار با در نظر گرفتن گروه‌های هدف

برای پیمودن مسیر توسعه پیشنهادی و رسیدن به جایگاه مطلوب توسعه پایدار از بُعد اشتغال، بهتر است سیاست‌ها و اقدامات زیر روشن‌کننده مسیر و هدایت‌گر ارتقای دینامیک اشتغال منطقه باشد. لازم به ذکر است در تدوین این برنامه‌ها و سیاست‌ها، اثرات اتخاذ و اقدام آن‌ها بر گروه‌های هدف طرح مدنظر بوده تا در فرایند توسعه نه تنها آسیبی به این گروه‌ها وارد نشود بلکه بیشترین میزان اشتغال‌زایی ممکن برای آنان انجام شود.

- بهبود بهره‌برداری از منابع آبی استان با حمایت نهادهای مسوول:

- اجبار بر نیروگاه بیستون برای استفاده از سیستم خشک و استفاده از کوره بلند.
- آموزش استفاده بهینه از سیستم‌های آب صنعتی و بهداشتی.
- تدوین و تعریف روش‌های آب اندوز در سیستم‌های تولیدی براساس یک برنامه تحقیق و توسعه متمرکز با همکاری امور آب استان و سازمان صنعت، معدن و تجارت.

- توسعه اشتغال پایدار با تقویت تشکل‌های کسب‌وکاری به منظور ارتقاء سطح هم‌افزایی فعالیت‌های کسب‌وکاری استان:
 - تشکیل انجمن‌ها، شبکه‌ها و تشکل‌های صنفی مرتبط با طراحی، تولید و فروش محصولات و صنایع دستی به منظور طراحی بر مبنای سلیقه مشتریان و تولید با بهترین کیفیت.
 - ایجاد، تقویت و توسعه تشکل‌های صنفی با هدایت و سیاست‌گذاری سازمان صنعت، معدن و تجارت و اتاق بازرگانی و صنعت و معدن و کشاورزی، به منظور بهره‌مندی ذینفعان از فعالیت‌های جمعی و رفع کاستی‌ها.
- ایجاد هماهنگی بین دستگاهی به منظور رفع موانع و تسهیل در تولید منطقه با محوریت بازنگری قواعد و قوانین:
 - حمایت از صادرکنندگان به منظور افزایش صادرات محصولات فرآوری شده و عبور از شرایط ناشی از نوسانات نرخ ارز،
 - تدوین استاندارد و صدور شناسنامه برای محصولات ارگانیک،
 - حمایت از شرکت‌های مدیریت زنجیره تامین.

بنابر راهکارها و سیاست‌های محوری فوق می‌توان اثر بهبود مولفه‌های اصلی کسب‌وکارهای منطقه را در گروه‌های هدف این مطالعه، بصورت جدول زیر مشاهده نمود. همانطور که در این جدول نشان داده شده است، اثر مداخله توسعه ای و سیاست‌های بیان شده سطور فوق دارای اثرات مستقیم بر گروه‌های هدف خواهد بود. بسته به ماهیت هر یک از کسب‌وکارهای این منطقه شرایط کسب‌وکار برای اشتغال زنان، جوانان و ناتوانان جسمی متفاوت می‌باشد.

جدول ۲۷- بیشترین اثرات راهکارهای توسعه ای پیشنهادی بر نوع گروه‌های هدف

اقتصاد محوری منطقه							
صنعت						▲	
معدن						▲	
کشاورزی(با محوریت دام)	▲	▲	▲	▲	▲	▲	▲
	معلول حرکتی	معلول ذهنی	معلول حسی	بیمار روانی مزمن	معلولان		زنان سرپرست
						جوانان	

- ۱- معلول جسمی و حرکتی : دچار فقدان، فلج و یا ضعف در دستها یا پاها و یا هر دو اندامها گردد.
- ۲- معلول عقب مانده ذهنی : نقص مغزی موجب ناتوانی فرد در انجام اموری می‌گردد که سایرین قادر به انجام آن هستند.
- ۳- معلول حسی : شامل معلولین نابینا و ناشنوا می‌باشد که دچار فقدان یا نقص در بینایی و یا شنوایی می‌باشند و قادر به رفع نیازهای ارتباطی نمی‌باشند.
- ۴- بیمار روانی مزمن : درست عمل نکردن مغز موجب اختلال در قوه قضاوت فرد می‌گردد به نحوی که شخصیت و وضعیت خلقی فرد گاه غیر قابل کنترل می‌گردد.

فصل سوم: شناسایی و اولویت‌بندی رشته‌های کسب‌وکاری استان کرمانشاه

اهداف فصل

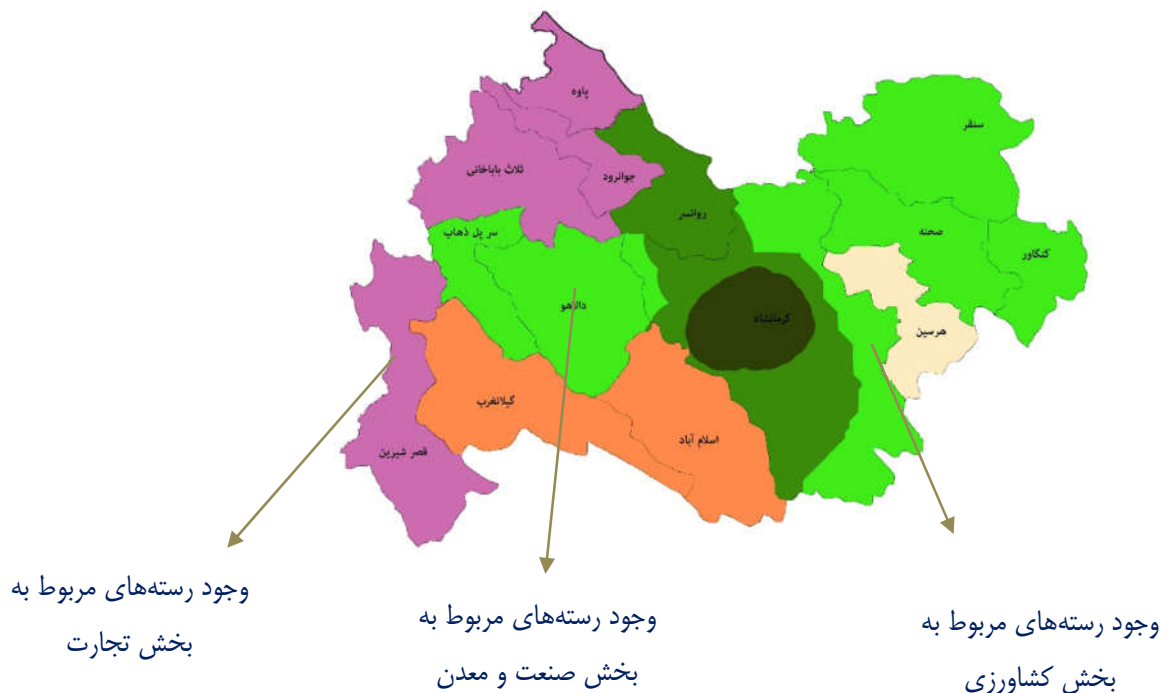
شناسایی رشته‌های فعالیت‌های اصلی استان (که منجر به بهبود توسعه دینامیک اشتغال مناطق می‌شود) / اولویت‌بندی رشته‌های فعالیت‌های موثر بر اقتصاد استان (بر اساس شاخص‌های روابط بین‌رشته‌ای، اندازه، ارتباط، مزیت رقابتی، پتانسیل ارتقاء کار، میزان توسعه‌پذیری رشته، تأثیرمداخله)

۳. شناسایی و اولویت‌بندی رشته‌های کسب‌وکاری استان

۳.۱ معرفی و شناسایی رشته‌های فعالیت‌های کسب‌وکاری استان کرمانشاه

استان کرمانشاه، متناسب با مزیت‌های طبیعی و منطقه‌ای خود دارای کسب‌وکارهای فعالی بوده که بخش قابل توجهی از اشتغال منطقه را در خود جای داده‌اند. جهت شناسایی این رشته‌های فعالیت‌ها سعی شده است که بر مبنای تحلیل دینامیک اشتغال که در فصل قبل ارائه شد، رشته‌های تأثیرگذار بر وضعیت اقتصادی و اشتغال هر منطقه شناسایی شود. بنابراین با استفاده از اطلاعات ثانوی (اطلاعات و آمار مراکز همچون مرکز آمار، وزارتخانه‌ها و نهادهای مرتبط) موجود و همچنین مطالعات میدانی (حاصل از بازدیدهای میدانی، مصاحبه با افراد بومی و خبرگان استانی)، این رشته‌های کسب‌وکاری شناسایی گردیدند. همانطور که در فصل قبل نیز بیان شد، موقعیت جغرافیایی و اقلیمی استان بگونه‌ای است که تنوع اشتغال در آن با محوریت حوزه‌های صنعت، خدمات (تجارت و گردشگری) و کشاورزی به چشم می‌خورد. بنابراین طبیعی است که در رشته‌های تأثیرگذار شناسایی شده، طیف متنوعی از رشته‌های کشاورزی و صنعتی و خدماتی باشد.

شکل 14 - مناطق استان کرمانشاه

در زیر لیست مهم‌ترین رسته فعالیت‌های استان که بر پایه مصاحبه با خبرگان، مشاهده مستقیم، بررسی اسناد، تحلیل اسناد و مطالعات بالادست و تحلیل مشاهدات از وضعیت استان در سه منطقه یاد شده در تصویر بالا بدست آمده‌اند، ارائه شده است. این رسته‌ها حدوداً دارای ۵۱۲ هزار نفر اشتغال می‌باشند. هر چند باید تذکر داد که در برخی رسته‌ها همپوشانی اشتغالی وجود دارد.

جدول ۲۸- رسته فعالیت‌های اصلی استان کرمانشاه به تفکیک موضوع و شهرستان

اشتغال برآوردی (نفر)	منطقه دینامیک اشتغال	عنوان رسته	
۹۴۰۰۰	کشاورزی	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	1
۷۰۰۰۰	صنعتی و خدماتی	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه	2
۶۸۰۰۰	کشاورزی	دامپروری	3
۵۰۰۰۰	صنعتی و خدماتی، تجاری	حمل و نقل ابارداری و ارتباطات	4
۴۵۰۰۰	تجاری	سایر خدمات تجاری عمده و خرده فروشی	5
۳۰۰۰۰	خدمات	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت	6
۲۰۰۰۰	تجاری	تجارت وابسته به مرز	7
۱۶۰۰۰	صنعتی و خدماتی	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)	8
۱۲۰۰۰	کشاورزی	تولید محصولات زراعی آبی	9
۹۰۰۰	کشاورزی	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو	10
۹۰۰۰	کشاورزی	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	11
۸۵۰۰	صنعتی و خدماتی	مستغلات، اجاره و فعالیت‌های کسب و کار	12
۸۰۰۰	صنعتی و خدماتی	تولید و تعمیر سایل نقلیه‌ی موتوری و ساخت قطعات خودرو	13
۶۰۰۰	کشاورزی	تولید گردو	14
۶۰۰۰	کشاورزی	تولید نخود	15
۶۰۰۰	صنعتی و خدماتی	تولید و فروش منسوجات، پوشاک و پارچه	16
۶۰۰۰	صنعتی و خدماتی	واسطه‌گری‌های مالی	17
۵۰۰۰	کشاورزی	تولید سبزی، صیفی و جالبیزی	18
۴۵۰۰	صنعتی و خدماتی	صنایع چاپ و لوازم‌التحریر و تولید محصول از کاغذ	19
۴۰۰۰	صنعتی و خدماتی	ساخت کاشی و سرامیک	20
۳۵۰۰	کشاورزی	تولید عسل	21
۳۰۰۰	کشاورزی	تولید نان و شیرینی	22
۳۰۰۰	صنعتی و خدماتی	تولید فلز و محصولات فلزی	23
۲۵۰۰	کشاورزی	تولید فرش دستباف	24
۲۵۰۰	کشاورزی	آبزی‌پروری	25
۲۵۰۰	صنعتی و خدماتی	صنایع پتروشیمی	26
۲۵۰۰	صنعتی و خدماتی	پالایش نفت و خدمات وابسته غیر از حمل و نقل	27
۲۰۰۰	صنعتی و خدماتی	صنایع سیمان، آهک و گچ	28

۲۰۰۰	صنعتی و خدماتی	ابزار اپتیکی و لوازم آزمایشگاهی	29
۱۵۰۰	صنعتی و خدماتی	فناوری اطلاعات	30
۱۵۰۰	صنعتی و خدماتی	تولید مبلمان و ...	31
۱۲۰۰	صنعتی و خدماتی	تولید فرآورده‌های لینی صنعتی و محلی	32
۱۲۰۰	صنعتی و خدماتی	تولید قند	33
۱۰۰۰	صنعتی و خدماتی	فروشنده‌گان طلا و جواهر	34
۱۰۰۰	صنعتی و معدنی	تولید قیرطبیعی و معادن	35
۱۰۰۰	کشاورزی	تولیدات گلخانه‌ای	36
۱۰۰۰	صنعتی و خدماتی	ساخت لوازم برقی	37
۱۰۰۰	صنعتی و خدماتی	ساخت محصولات لاستیکی و پلاستیکی	38
۸۰۰	صنعتی و خدماتی	چرم، کیف و کفش	39
۵۰۰	صنعتی و خدماتی	تامین و صادرات برق (از بخش خصوصی)	40
۵۰۰	کشاورزی	تولید قارچ خوراکی	41

۵۱۲۷۰۰

جمع کل شامل همپوشانی

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۳.۲ اولویت‌بندی رسته فعالیت‌های کسب‌وکاری استان کرمانشاه

از آنجایی که تمرکز بر تک تک رسته‌ها جهت مداخله توسعه‌ای از نظر بودجه و منابع در دسترس امکان‌پذیر نخواهد بود این بخش سعی دارد تا از طریق روش‌های کمی و کیفی به معرفی اولویت‌های کسب‌وکاری استان بپردازد. فرایند اولویت‌بندی در ۳ گام اصلی (مطابق شکل ۱۵) انجام می‌شود. در گام اول ابتدا رسته فعالیت‌های استان بر اساس اشتغال موجودشان برآورد و رتبه بندی می‌گردند. این دسته بندی نشان می‌دهد که ۸۰ درصد اشتغال استان در ۱۰ رسته اول قرار دارد. در گام دوم، با توجه به شاخص‌ها و استانداردهای زیست محیطی و انرژی، رسته‌های انتخاب شده در گام اول، اولویت‌بندی خواهند شد و در نهایت به منظور انتخاب رسته فعالیت‌های اصلی و محوری استان که توسعه آن‌ها منجر به توسعه کل استان می‌شوند اولویت‌بندی بر مبنای روش ترکیبی شامل اخذ نظرات خبرگان، مشاهدات محیطی و خروجی دو روش اول و اولویت بندی بر اساس اثرات محیطی و انرژی انجام خواهد پذیرفت. در تمامی مراحل از شاخص‌های کمی و کیفی که از طریق آمار و ارقام و داده‌های موجود (کمی) و مصاحبه و مشارکت نخبگان (کیفی) استفاده شده است.

شکل ۱۵- سه گام اولویت‌بندی مورد استفاده در گزارش

۳.۲.۱ اولویت‌بندی بر اساس پوشش ۸۰ درصد اشتغال استان

در مرحله اول کلیه رسته های فعالیت استان بر اساس جدول ۲۸ مرتب شده و وضعیت اشتغال هر رسته معین گردید. ۱۱ رسته اول بیش از ۸۲ درصد اشتغال استان را به خود اختصاص داده اند. بر این اساس با توجه به نقش هر رسته در ایجاد اشتغال استان و نیز چون دو رسته انتهایی هر یک بر اساس برآوردها ۹۰۰۰ نفر اشتغال را به خود اختصاص داده بودند، لذا جدول ۲۹ با ۱۱ رسته و حدود ۸۲ درصد اشتغال استان برای وارد کردن این رسته ها در فرایندهای بعدی انتخاب گردید.

جدول ۲۹- رسته فعالیت‌های اولویت‌دار استان کرمانشاه

رتبه	عنوان رسته	اشتغال برآوردی (نفر)
۱	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	۹۴۰۰۰
۲	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه	۷۰۰۰۰
۳	دامپروری	۶۸۰۰۰
۴	حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات	۵۰۰۰۰
۵	سایر خدمات تجاری عمده و خرده فروشی	۴۵۰۰۰
۶	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت	۳۰۰۰۰
۷	تجارت وابسته به مرز	۲۰۰۰۰
۸	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)	۱۶۰۰۰
۹	تولید محصولات زراعی آبی	۱۲۰۰۰
۱۰	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو	۹۰۰۰
۱۱	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	۹۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۳.۲.۲ اولویت‌بندی بر اساس مسائل زیست محیطی و انرژی

یکی از الزامات توسعه متوازن در نظر داشتن تمامی جوانب مربوط به اقتصاد منطقه است. از مهم‌ترین ابعاد توسعه پایدار در هر منطقه در نظر گرفتن شاخص‌های "زیست محیطی (تخریب محیط زیست)" و "استفاده از انرژی (برق، آب، سوخت)" است که با لحاظ آن‌ها می‌توان توسعه منطقه را بشکلی کارا و متناسب با بهره‌برداری صحیح از منابع و مزیت‌های موجود پیگیری نمود. با توجه به اولویت‌بندی انجام شده در بخش قبل و معرفی رسته‌های اولویت‌دار استان، در ادامه اولویت‌بندی رسته فعالیت‌های منتخب استان بر اساس مسایل زیست‌محیطی و انرژی ارائه شده است.

جدول ۳۰- اولویت‌بندی بر اساس مسائل زیست محیطی و انرژی

رتبه	عنوان رسته
۱	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود
۲	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت
۳	تجارت وابسته به مرز
۴	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه
۵	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین
۶	دامپروری
۷	سایر خدمات تجاری عمده و خرده فروشی

تولید محصولات باغی غیر از گردو	۸
حمل و نقل اینارداری و ارتباطات	۹
صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)	۱۰
تولید محصولات زراعی آبی	۱۱

مأخذ: یافته‌های تحقیق

۳.۲.۳ اولویت‌بندی بر اساس روش ترکیبی

در این قسمت به منظور تکمیل اولویت‌بندی رسته فعالیت‌های مشخص شده در دو بخش قبل، اولویت‌بندی بر مبنای شاخص‌های تأثیرگذار بر ایجاد اشتغال پایدار شامل شاخص‌های روابط اثرگذار پایین‌دستی-بالادستی، اثرگذاری‌های چند لایه کسب‌وکاری، سنجش وضعیت اشتغال، گروه‌های هدف اشتغال، رقابت‌پذیری، قابلیت ارتقا، اثرات مداخله توسعه‌ای و ظرفیت توسعه‌یافتگی هر یک از رسته کسب‌وکارها، صورت خواهد پذیرفت. جدول زیر معیارها و زیرمعیارهای اولویت‌بندی را نشان داده است. در ادامه هر یک از این عوامل به تفکیک مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته‌اند.

جدول ۳۱- مجموعه شاخص‌های ترکیبی استفاده‌شده جهت اولویت‌بندی رسته فعالیت‌های استان

عوامل	معیارها
روابط بین رسته‌ای	روابط اثرگذاری اشتغال بالادستی و پایین‌دستی
	اثر متقابل (Compositional)
اندازه، ارتباط	تعداد بنگاه‌ها
	تعداد نیروی کار شاغل
	کل درآمد سالانه
	ارزش صادرات سالانه
	تعداد جوانان تحصیل کرده درگیر
	تعداد زنان درگیر
	تعداد معلولین درگیر
مزیت رقابتی	مزیت (طبیعی (امتیاز ۱)، عمومی (امتیاز ۳)، منحصر به فرد (امتیاز ۵))
	سهم بازار
	حجم تقاضای موثر بالفعل
	تمایز
پتانسیل ارتقا کار	ارتقا (امتیاز ۵)، تغییر فعالیت (امتیاز ۳)، بقاء (امتیاز ۱)
میزان توسعه‌پذیری رسته	جذابیت سرمایه‌گذاری
	سرمایه اجتماعی رسته
	رابطه بین نهادی دستگاه‌های متولی توسعه مرتبط با رسته
	رابطه بین تشکل‌های مرتبط با رسته
تأثیر مداخله	تعداد شبکه‌های همکاری شکل گرفته
	میزان افزایش درآمد
	تعداد خانواده‌های متأثر
	تعداد شغل قابل ایجاد
	پتانسیل ایجاد شغل برای افراد آسیب پذیر
	پتانسیل کسب بازارهای جدید

اولویت بندی نهایی بر اساس شاخصهای ترکیبی عملاً رتبه بندی رسته کسب و کارهای استان را بر اساس جمیع جهات و بر اساس نگاه کارشناسی خبرگان حوزه های متفاوت کسب و کار به نمایش میگذارد. این رتبه بندی و اولویت عملاً رتبه بندی نهایی انتخاب ۱۰ رسته اصلی کسب و کار استان خواهد بود که با حدود ۳۷۸ هزار نفر اشتغال در مقابل ۴۷۰ هزار نفر اشتغال استان، حدود ۸۰ درصد اشتغال استان را پوشش خواهد داد. جدول زیر این اولویت بندی را نشان میدهد:

جدول ۳۲- اولویت بندی رسته فعالیت های منتخب استان کرمانشاه بر اساس شاخصهای ترکیبی

رتبه	رسته انتخاب شده	اشتغال موجود
۱	تجارت وابسته به مرز	۲۰۰۰۰
۲	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	۹۴۰۰۰
۳	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت	۳۰۰۰۰
۴	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه فرنگی، روغن، آب معدنی)	۱۶۰۰۰
۵	دامپروری	۶۸۰۰۰
۶	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	۹۰۰۰
۷	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه	۷۰۰۰۰
۸	حمل و نقل بار و مسافر	۵۰۰۰۰
۹	تولید محصولات زراعی آبی	۱۲۰۰۰
۱۰	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو	۹۰۰۰
کل اشتغال		۳۷۸۰۰۰

مأخذ: یافته های تحقیق

روابط بین رسته های

از آنجایی که برخی از رسته فعالیت های کسب و کاری اصلی استان دارای اثرگذاری بر سایر رسته فعالیت های دیگر می باشند، می بایست روابط اثرگذار بین آن ها مورد ارزیابی و تحلیل قرارگیرد تا از این طریق بتوان به نحوی کارا و اثربخش برنامه های توسعه را طراحی و تدوین نمود. این نوع تحلیل از آن جهت دارای اهمیت می باشد که در صورت شناسایی بخش هایی از زنجیره ارزش رسته فعالیت مورد نظر که دارای اثرگذاری بر سایر بخش های حلقه زنجیره ارزش رسته های دیگر می باشند، قابلیت توسعه هدفمند رسته و در نهایت منطقه مورد نظر مهیا می شود. کشف چنین روابطی به منظور توسعه پایدار و هدفمند استان بسیار حیاتی خواهد بود.

اثر متقابل بین رسته های اولویت دار

جدول زیر بیان کننده روابط و اثرات متقابل هر یک از رسته های کسب و کاری از منظر وابستگی، ارتباط کسب و کاری و اثرات توسعه ای بر یکدیگر می باشد. برای این منظور شدت روابط بین رسته ای با اعداد ۱ تا ۳ تعریف شده است. (۱= بدون رابطه، ۲= رابطه ضعیف، ۳= رابطه قوی).

جدول ۳۳- اثر متقابل بین رشته‌های اولویت‌دار استان

رشته / رشته فعالیت	تجارت وابسته به مرز	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع غذایی (رب گوجه‌فرنگی، مواد غذایی، آب معدنی)	دامپروری	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه	حمل و نقل بار و مسافر	تولید محصولات زراعی آبی	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو
تجارت وابسته به مرز	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع غذایی (رب گوجه‌فرنگی، مواد غذایی، آب معدنی)	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
دامپروری	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
تولید و خدمات ساختمان و ابنیه	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
حمل و نقل بار و مسافر	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
تولید محصولات زراعی آبی	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳

مأخذ: یافته‌های تحقیق

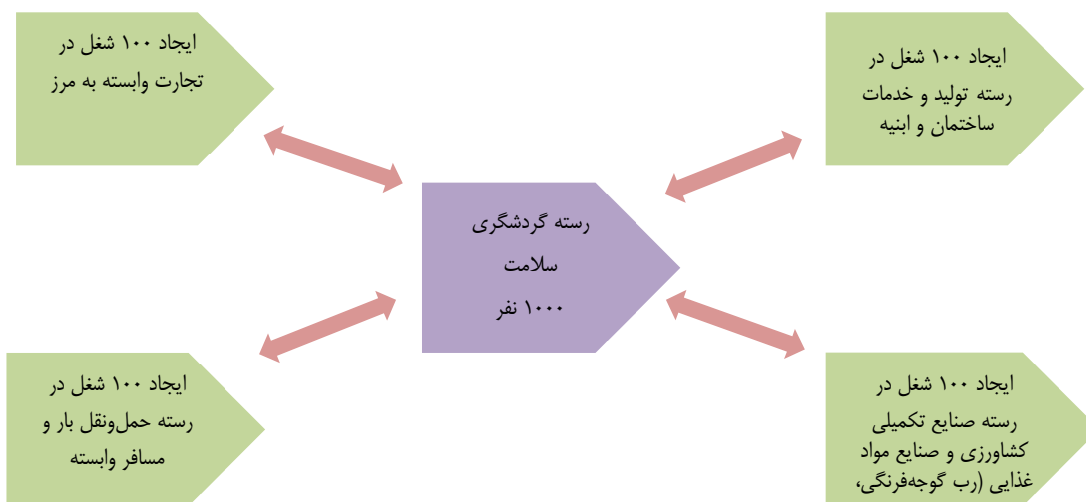
همان‌گونه که در جدول فوق قابل مشاهده است بالاترین ارتباط بین رشته‌ای بین رشته تجارت وابسته به مرز است و سایر رشته‌های منتخب. بعد از آن بالاترین ارتباط بین تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود و سایر رشته هاست. رشته صنعت گردشگری، سوغات و صنایع دستی + خدمات سلامت که با هم توریست سلامت را شکل می‌دهند نیز دارای ارتباط بالایی با سایر رشته هاست. رشته صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی و حمل و نقل نیز بالاترین ارتباط را با سایر رشته ها دارا هستند.

در رابطه با موضوع انتخاب رشته کسب‌وکار پیشنهادی برای توجه در استان سه رشته تجارت وابسته به مرز، تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود و گردشگری سلامت در اولویت قرار دارند. در استان‌هایی مانند مشهد که زوار از کلیه مناطق کشور و نیز کشورهای همسایه دارد و جاذبه شدید گردشگری زیارتی وضعیت رقابتی انحصاری را در اختیار این استان قرار داده است، قطعاً وجود گردشگران زیارتی و توریستی بالا باعث شده تا موضوع توسعه گردشگری سلامت در بین این مسافران مورد توجه و توسعه باشد، در حالی که استان کرمانشاه از یک سو یک منطقه گذر برای مسافران گذری محسوب شده و از سوی دیگر برای تجار و بازرگانانی که با منطقه مراودات تجاری دارند می‌تواند محل توجه برای توسعه گردشگری سلامت باشد. این موضوع باعث می‌گردد که اگر مسأله تقویت زیر ساخت‌ها و پشتیبان‌های اشتغال در رشته کسب‌وکارهای حوزه گردشگری سلامت و درمان مورد توجه قرار گیرد و برنامه‌های میان مدت و بلند مدتی در این زمینه در نظر گرفته شوند، می‌توان از یک سو این حوزه را تقویت کرد و از سوی دیگر بخش تجارت وابسته به مرز مورد توجه غیر مستقیم قرار گیرد. با این توضیح اگر برای زیر ساخت‌های حوزه رفت آمدهای سریع و آسان مسافران از مرز تمهیداتی در نظر گرفته شده و مقررات آسانتر شوند و یا تجهیزات و تسهیلاتی مستقر گردند، آموزش‌های مناسب زبان، بروشورها و... در این حوزه تولید و اختصاص یابند، رفت آمد بازرگانان تسهیل شده و با اخذ رضایت بیشتر آنها و افزایش دوره اقامت آنها در استان، می‌توان بر حوزه تجارت مرزی و از آن طریق سایر بخش‌های مرتبط اثر معنی‌داری بر جای گذارد. از سوی دیگر توسعه خدمات برای

تجار عراقی و کرد و تجارت مرزی باعث حضور بیشتر این افراد در استان و طولانی تر شدن دوران اقامت آنها شده و با ارائه خدمات سلامت و درمان به آنها می‌توان زنجیره خدمات قابل ارائه به آنها را تقویت نموده، توسعه داد. لذا علاوه بر رسته کسب‌وکار گردشگری سلامت و درمان که در اولویت توجه قرار دارد و نتایج مدل‌های انتخاب رسته‌های کسب‌وکار اولویت این حوزه را نشان می‌دهد، رسته کسب‌وکار تجارت وابسته به مرز نیز در اولویت است و باید مورد توجه قرار گیرد.

با این توضیحات رسته توریست سلامت دارای ظرفیت مناسب خلق ارزش افزوده است، ولی حلقه‌های بحرانی آن باعث تخصیص نامناسب منابع، تأخیر زمانی تخصیص منابع و یا خروج سرمایه از این بخش در مسیر بخش‌های دیگر شده است.

شکل ۱۶- اثر اشتغالی توسعه ۱۰۰۰ شغل در رسته گردشگری سلامت بر سایر رسته‌های منتخب استان کرمانشاه

اندازه و ارتباط بنگاه‌ها-اشتغال

همانطور که در دینامیک اشتغال نیز بیان گردید محوریت اشتغال در استان کرمانشاه بر پایه طیف متنوعی از خدمات گردشگری و توریسم، خدمات بهداشتی و درمانی، زیر بخش‌های دام و طیور از بخش کشاورزی، تجارت و خدمات مرزی و خدمات شهری استوار می‌باشد. توسعه نیافتگی اقتصادی و کسب‌وکاری این استان سبب شده است تا اغلب کسب‌وکارها به جز سازمان‌های صنعتی به صورت خرد و کوچک شکل بگیرند. آمارها نشان می‌دهد بیش از ۳۷۰۰۰۰ نفر در بنگاه‌های خرد و کوچک استان اشتغال دارند که این میزان بیش از ۸۰٪ کل اشتغال استان را شامل می‌شود. به دلیل توسعه‌نیافتگی بخش کشاورزی و درآمد کمتر نسبت به بخش‌های دیگر اقتصادی برای کارگران و کارمندان، جوانان استان تمایل چندانی به اشتغال در این بخش نداشته و عموماً جذب مشاغل خدماتی و یا تجارت می‌شوند. در حدود ۸۰٪ مشاغل زنان در بخش کشاورزی استان از نوع غیر رسمی و کمک به مردان بوده و کمتر به بعد درآمدزایی آن توجه می‌شود. همچنین مجموع عوامل اقتصادی و عدم رونق کسب‌وکارها در استان منجر به بروز بحران مهاجرت از استان شده است به طوری که بسیاری از روستاهای استان در طی چند سال اخیر از سکنه خالی شده و قشر عظیمی از

جوانان تحصیلکرده استان به استان‌های دیگر و کلانشهرهایی مانند تهران مهاجرت کرده‌اند. در جدول زیر وضعیت مشاغل در رشته‌های اولویت‌دار استان کرمانشاه به طور مفصل مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۳۴- شاخص‌های اساسی اشتغال مربوط به رشته‌های منتخب استان کرمانشاه

رشته فعالیت	تجارت وابسته به مرز	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب) گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)	دامپروری	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	تولید خدمات ساختمان و ابنیه	حمل و نقل بار و مسافر	تولید محصولات زراعی آبی	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو
خرد و کوچک	۱۸۵۰۰	۹۳۰۰۰	۲۸۰۰۰	۱۴۰۰۰	۶۷۰۰۰	۸۰۰۰	۷۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۱۱۸۰۰	۸۵۰۰
متوسط	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۰	۰	۲۰۰	۵۰۰
شهری	۱۹۹۰۰	۵۰۰۰	۲۷۰۰۰	۸۰۰۰	۸۰۰۰	۶۰۰۰	۵۶۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۲۰۰	۹۰۰
روستایی	۱۰۰	۹۰۰۰۰	۳۰۰۰	۸۰۰۰	۶۰۰۰۰	۳۰۰۰	۱۴۰۰۰	۲۰۰۰۰	۱۱۸۰۰	۸۱۰۰
خانگی	۰	۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰۰	۰	۰	۰	۵۰۰	۵۰۰
معلولین	۵۰	۲۰۰۰	۵۰۰	۳۰۰	۵۰۰	۳۰	۱۰۰۰	۰	۲۵۰	۲۰۰
داخل	۱۹۰۰۰	۹۴۰۰۰	۲۸۵۰۰	۱۶۰۰۰	۶۷۵۰۰	۹۰۰۰	۶۶۰۰۰	۴۹۰۰۰	۱۲۰۰۰	۹۰۰۰
خارجی	۱۰۰۰	۰	۱۵۰	۰	۵۰۰	۰	۴۰۰۰	۱۰۰۰۰	۰	۰
تعاونی	۱۶۰۰	۵۴۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰۰	۴۸۰۰۰	۲۶۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰۰	۶۰۰۰	۴۰۰۰
خصوصی	۱۸۰۰۰	۴۰۰۰۰	۲۹۰۰۰	۱۴۰۰۰	۲۰۰۰۰	۵۴۰۰	۶۸۰۰۰	۳۰۰۰۰	۶۰۰۰	۴۰۰۰
دولتی	۴۰۰	۰	۵۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۰۰۰
مرد	۱۹۵۰۰	۸۴۰۰۰	۲۱۰۰۰	۱۰۰۰۰	۶۰۰۰۰	۸۰۰۰	۶۵۰۰۰	۴۹۰۰۰	۱۱۵۰۰	۸۵۰۰
زن	۵۰۰	۱۰۰۰۰	۹۰۰۰	۶۰۰۰	۸۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۵۰۰
زنان سرپرست خانوار	۵۰۰	۶۰۰۰	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰۰	۵۰۰	۳۰۰	۳۰۰
رسمی	۱۶۰۰۰	۴۰۰۰	۲۲۰۰۰	۸۰۰۰	۱۳۶۰۰	۶۰۰۰	۱۴۰۰۰	۴۰۰۰۰	۲۵۰۰	۱۰۰۰
غیررسمی	۴۰۰۰	۹۰۰۰۰	۸۰۰۰	۸۰۰۰	۵۴۴۰۰	۲۰۰۰	۵۶۰۰۰	۱۰۰۰۰	۹۵۰۰	۸۰۰۰
صنایع دستی	۰	۰	۵۰۰۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
سنتی	۲۰۰	۷۰۰۰۰	۵۰۰۰	۵۰۰۰	۶۳۰۰۰	۰	۶۳۰۰۰	۵۰۰۰۰	۱۱۵۰۰	۸۰۰۰
صنعتی	۵۰۰۰	۱۰۰۰۰	۱۰۰۰	۸۰۰۰	۷۰۰۰	۹۰۰۰	۷۰۰۰	۰	۵۰۰	۱۰۰۰
دانش‌بنیان	۲۰۰	۲۰۰	۵۰	۵۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
Hi-Tech	۱۰۰	۵۰	۵	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
کل اشتغال (نفر)	۲۰۰۰۰	۹۴۰۰۰	۳۰۰۰۰	۱۶۰۰۰	۶۸۰۰۰	۹۰۰۰	۷۰۰۰۰	۵۰۰۰۰	۱۲۰۰۰	۹۰۰۰

مأخذ: یافته‌های تحقیق

مطالعات میدانی نشان می‌دهد که بیشترین شاغلان دانش‌بنیان و Hi-Tech در رشته‌های تجارت وابسته به مرز، تولید محصولات زراعی دیم و گردشگری سلامت به واسطه‌ی استفاده از تخصص و تجهیزات به روز و نوآوری این رشته حضور دارند.

مزیت رقابتی

شاخص مزیت رقابتی استان کرمانشاه به چهار زیر شاخص مزیت‌های طبیعی، سهم بازار، حجم تقاضای مؤثر بالفعل و تمایز تقسیم می‌شود. هر یک از این زیرشاخص‌ها به تفکیک رسته‌های اولویت‌دار استان بصورت مجزا اندازه‌گیری شده و در جدول تصمیم‌گیری برای اولویت‌بندی نهایی مورد استفاده قرار گرفته است. در این قسمت تحلیل کلی هر یک از شاخص‌ها مطرح خواهد شد.

✓ مزیت طبیعی

استان کرمانشاه از جمله استان‌های پهناور، حاصلخیز، دارای آب‌های سطحی و شرایط مناسب برای کشاورزی است، به طوری که حتی در برخی از محصولات امکان برداشت دو بار در سال امکانپذیر است. اما نوع بهره‌برداری‌ها از این منابع عمدتاً غیراصولی و با چالش‌های فراوان همراه بوده است. مزیت دیگر استان که همجواری با کشور عراق است نیز دیگر رسته‌های کسب‌وکاری استان را شکل داده است. نوع بهره‌برداری از این مزیت نیز به صورت مدیریت شده و تقریباً اصولی می‌باشد.

جدول ۳۵- مقایسه رسته‌های منتخب استان بر اساس شاخص نوع مزیت

رسته / رشته فعالیت	نوع مزیت			توضیح
	طبیعی	ژنریک	منحصر به فرد	
تجارت وابسته به مرز	-	✓	-	نزدیکی به بازار مرزی، همجواری با دو منطقه‌ی کردنشین و عرب‌نشین و بازار بزرگ محلی موجود موجب شکل‌گیری این رسته فعالیت شده است.
تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	✓	-	-	وجود زمین، بارندگی مناسب بیشتر از متوسط کشور و اقلیم مناسب در گذشته این حوزه را بوجود آورده ولی در آینده به علت کمبود آب محدودیت جدی برای آن وجود دارد.
صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت	-	✓	-	دارا بودن آثار تاریخی و طبیعی مناسب، شریط مناسب فرهنگی، تنوع زیستی مناسب، امکانات اقامتی و پذیرایی کافی، در کنار بهره‌مندی از پزشکان متخصص، بیمارستان‌های دولتی مجهز، وجود جمعیت قابل توجه در استان‌های کرمانشاه، کردستان، همدان، لرستان و ایلام و دسترسی به جمعیت کشور عراق و قیمت و کیفیت خدمات متنوع درمانی این مزیت را ایجاد کرده است.
صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)	-	✓	-	صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی به صناعی گفته می‌شود که به فرآوری و عمل‌آوری محصولات خام نباتی و حیوانی اعم از محصولات زراعی، باغی، شیلاتی، دام و طیور، جنگل و مرتع می‌پردازند و با ایجاد ارزش‌افزوده در مواد خام، آنها را در زنجیره تولید پیش‌تر برده و بنابراین امکان فروش آنها به قیمت بالاتر را فراهم می‌آورند. عبارت «فرآوری»، خود در برگیرنده تغییرات فیزیکی، شیمیایی، نگهداری، بسته‌بندی و توزیع است. به واسطه وجود محصولات کشاورزی مناسب زمینه توسعه این صنایع در استان وجود دارد.
دامپروری	✓	-	-	وجود ظرفیت سنتی و تاریخی مراتع باعث شکل‌گیری این رسته به صورت سنتی و تاریخی شده ولی از دست رفتن همین مزیت یک محدودیت جدی برای پایداری و توسعه این رسته محسوب می‌گردد.
زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	-	✓	-	در شرایط کنونی ۹۱۹ واحد مرغداری گوشتی با ظرفیت ۱۰ میلیون جوجه ریزی در هر دوره وجود دارد. این صنعت در ۶ سال اخیر رشد

خوبی داشته و حلقه های بحرانی و مفقود را تا حدودی ترمیم نموده است، ولی بامشکل قیمت گذاری و دخالت نامناسب دولت مواجه است.				
یکی از مهمترین تقاضاهای اصلی استان کرمانشاه، تقاضا برای مسکن و ابنیه شهری است. نرخ بالای شهرنشینی و مهاجرت به شهرها این موضوع را تشدید میکند. شهرنشینی و تقاضای مسکن شهری بزرگترین عامل توسعه این رسته کسب و کار است. کسب و کارهای تولید و خدمات مسکن در استان کرمانشاه یکی از بالاترین ظرفیتهای اشتغال را برای گروههای بزرگی از افراد و تقاضا را برای تولید کنندگان مصالح و تجهیزات ساختمانی به دنبال دارد. توسعه این صنعت میتواند باعث توسعه بسیاری از صنایع وابسته گردد.	-	-	✓	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه
در استان کرمانشاه با وجود حدود ۱۵۰۰۰ کامیون، ۴۰۰ اتوبوس بین شهری، ۲۲۰۰ مینی بوس، ۱۲۰۰ سواری بین شهری ۵۰۰۰ تاکسی درون شهری، ۳۰۰۰ وانت، ۲۰۰۰ تاکسی تلفنی بخش قابل توجهی از خدمات دارای ارزش افزوده حوزه جابجایی بار و مسافر را این رسته به عهده دارد. با گسترش مبادلات اقتصادی استان این رسته به شدت رشد خواهد یافت. به صورت سنتی نیز تمایل بالایی برای خانواده های طبقه متوسط و فقیر وجود دارد که در این رسته فعال شوند.	-	✓	-	حمل و نقل بار و مسافر
--	-	✓	-	تولید محصولات زراعی آبی
--	-	✓	-	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو

✓ سهم بازار، حجم تقاضای موثر بالفعل و تمایز

از دیگر شاخص‌های اولویت‌بندی در این بخش "سهم از بازار" و "حجم تقاضای موثر بالفعل" می‌باشند. در زیرشاخص "سهم از بازار" توجه به سهم تولید محصول یا خدمت در سطح کشور مد نظر می‌باشد. جدول زیر ابتدا وضعیت سهم بازار فعلی از بازار هدف را نشان می‌دهد و سپس حجم تقاضای مؤثر بالفعل که می‌تواند این رسته را متحول سازد را نشان می‌دهد. با این توضیح می‌توان حجم تقاضای مؤثر را به نوعی میزان تقاضا تعبیر کرد که حداقل لازم برای فعالیت این رسته کسب‌وکاری را به نمایش می‌گذارد. قابل ذکر است به صورت سنتی مردم استان‌های ایلام، لرستان، کردستان و شهرستان‌های نهاوند، تویسرکان و اسدآباد از استان همدان برای مداوا و امور پزشکی عموماً از امکانات استان کرمانشاه استفاده کرده و می‌کنند. این موضوع تجارت بین استانی در حوزه سلامت را نشان داده و صادرات خدمات سلامت و درمان را به استان‌های دیگر نشان می‌دهد. در کنار این نوع از گردشگری سلامت که از داخل کشور به استان صورت می‌گیرد، گردشگران کرد اقلیم خودگردان کردستان و عرب مناطق عرب نشین عراقی هم هستند. برای مجموعه امکانات توریست درمان و سلامت استان همه این نوع تقاضاها بوده که مهم هستند و باید به آنها خدمات ارائه داد. برآوردها نشان می‌دهد که در شرایط کنونی کمتر از حدود ۲ درصد از بازار خدمات درمانی و سلامت ارائه شده به متقاضیان غیر بومی در کشور در اختیار استان کرمانشاه است. البته این سطح تقاضا میتواند تا ۳ درصد پوشش داده شود و امکانات استان اگر چه نواقصی دارد ولی هنوز توانایی پاسخ‌گویی به ۵۰ درصد تقاضای اضافه از افراد غیر بومی نسبت به آنچه تا کنون برای استفاده از این خدمات به استان مراجعه کرده اند را دارد.

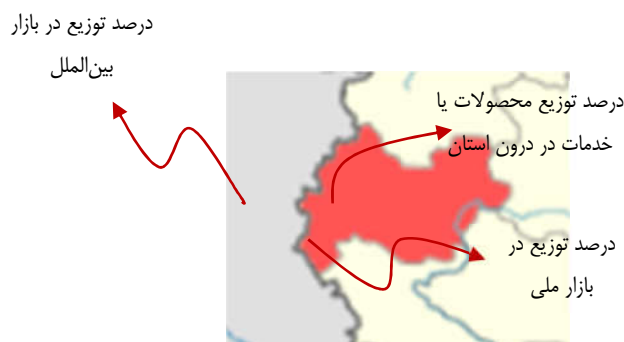
جدول ۳۲- سهم بازار رسته فعالیت‌های اولویت دار استان

حجم تقاضای موثر بالفعل (درصد)	سهم بازار فعلی (درصد)	
۵۵٪	۵۰٪	تجارت وابسته به مرز (سهم از بازار عراق)
۵٪	۴٪	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود
۳٪	۲٪	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت
۳٪	۲٪	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)
۵٪	۴٪	دامپروری
۳٪	۱.۵٪	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین
۲.۵٪	۲٪	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه
۴٪	۲٪	حمل و نقل بار و مسافر
۵٪	۴٪	تولید محصولات زراعی آبی
۳٪	۲٪	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو

مأخذ: یافته‌های تحقیق

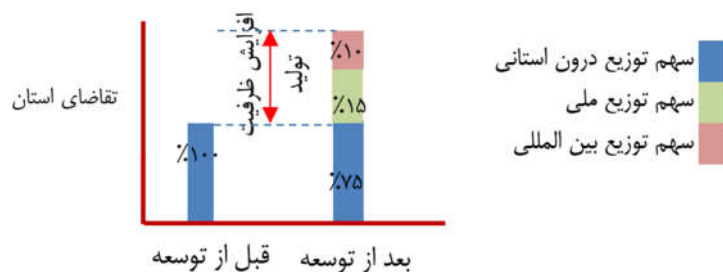
علاوه بر این جهت بررسی سطح تمایز بین رسته‌ها، نحوه توزیع کالا یا خدمات به تفکیک حوزه جغرافیایی مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در واقع هرچه محصول یا خدمت سهم بیشتری از بازار در سطح ملی و بین‌المللی داشته باشد، نشان‌دهنده وجود تمایز نسبت به محصولات مشابه و قابلیت کسب ارزش افزوده بیشتر (در صورت توسعه فرایند تولید و ارتقاء زنجیره ارزش) است. مدل مفهومی زیر این نوع تقسیم‌بندی را نشان داده است.

شکل ۱۷- مدل مفهومی نحوه توزیع محصول-خدمات به تفکیک حوزه جغرافیایی

همانطور که در شکل فوق نیز نشان داده شده است مناطق جغرافیایی توزیع محصول به سه دسته درون استان (مصرف در درون استان)، سطح ملی و بین‌المللی تقسیم می‌شود. با توجه به این مطلب که برخی از رسته‌های استانی دارای پتانسیل ورود به بازارهای فرااستانی می‌باشند وضعیت آتی آن‌ها نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت. به عنوان مثال در رسته زنجیره تأمین تولید مرغ گوشتی (وضعیت فعلی) ۱۰۰٪ محصولات در داخل استان مصرف می‌شود. این درحالی است که در صورت توسعه این رسته، قابلیت فروش محصولات تا ۱۵٪ در سطح ملی و ۱۰٪ در سطح بین‌المللی وجود دارد و با توجه به افزایش صورت گرفته (به دلیل توسعه) توزیع ۷۵٪ محصولات، پاسخگوی تقاضای استان خواهد بود.

شکل ۱۸-مثال: مقایسه سهم توزیع رسته مرغ قبل و بعد از توسعه

جدول ۳۳- مقایسه رسته‌های منتخب استان بر اساس شاخص‌های سهم بازار و سطح تمایز

توضیح (تمایز)	سطح تمایز ^۱			سهم بازار				رسته / رسته فعالیت		
	بین‌المللی ^۴	ملی ^۳	عمومی ^۲	بین‌المللی فعلی بالقوه	ملی فعلی بالقوه	استانی فعلی بالقوه ^۵	فعلی	بالقوه		
وجود مرز و بازارچه های مرزی	-	✓	-	٪۶۵	٪۶۰	٪۱۵	٪۱۵	٪۲۰	٪۲۵	تجارت وابسته به مرز
نبود تمایز	-	-	✓	٪۱۵	٪۱۰	٪۴۰	٪۴۰	٪۴۵	٪۵۰	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود
نبود امکانات درمانی و پزشکان توانا در عراق و کردستان و وجود پزشکان متخصص با سابقه درمانی	✓	-	-	٪۵	٪۱	٪۵	٪۵	٪۹۰	٪۹۴	صنعت گردشگری و سوغات و

^۱ Level of differentiation

^۲ منظور از عمومی، کالاها و یا خدماتی می‌باشد که دارای تمایز مشخصی نبوده و صرفاً بر اساس تقاضای موجود شکل گرفته است.

^۳ منظور از تمایز در سطح ملی، آن دسته از محصولات و یا خدماتی می‌باشد که نسبت به محصولات مشابه در سطح کشور دارای ویژگی‌های مثبت متمایز می‌باشد.

^۴ منظور از تمایز در سطح بین‌المللی آن دسته از محصولات و یا خدماتی می‌باشد که نسبت به محصولات مشابه در سطح بین‌المللی دارای ویژگی‌های مثبت متمایز می‌باشد.

^۵ Unmet Demand

مناسب برای عراقی ها و کردها در کنار هزینه کم باعث شده تا نسبت به پزشکان و کادر درمان ایرانی اعتماد و اعتقاد بالایی داشته باشند.										صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت
نبود تمایز	-	-	✓	۳۰٪	۱۰٪	۴۰٪	۴۰٪	۳۰٪	۵۰٪	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه فرنگی، روغن، آب معدنی)
نژاد مناسب گوسفند	-	✓	-	۳۰٪	۱۰٪	۲۰٪	۴۰٪	۵۰٪	۵۰٪	دامپروری
رفع نقص تعدادی از حلقه های ناقص و مفقود در ۶ سال اخیر	-	✓	-	۱۰٪	۰٪	۲۰٪	۰٪	۷۰٪	۱۰۰٪	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین
نبود تمایز	-	-	✓	۱۰٪	۵٪	۵٪	۵٪	۸۵٪	۹۰٪	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه
نبود تمایز	-	-	✓	۱۵٪	۱۰٪	۱۵٪	۱۰٪	۷۰٪	۸۰٪	حمل و نقل بار و مسافر
نبود تمایز	-	-	✓	۲۰٪	۱۰٪	۲۰٪	۲۰٪	۶۰٪	۷۰٪	تولید محصولات زراعی آبی
نبود تمایز	-	-	✓	۵٪	۰٪	۵٪	۰٪	۹۰٪	۱۰۰٪	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو

بنا بر مطالب بیان شده در جدول فوق، محصولات دامی استان که در حال حاضر عمدتاً یا به دلیل تولید کم یا عدم وجود برنامه‌ی صادراتی رسمی به بازارهای استانی و ملی عرضه می‌شوند در صورت مداخله توسعه‌ای، امکان ورود به بازارهای بین‌المللی را دارند.

✓ پتانسیل ارتقا کار

توسعه رسته فعالیت‌های استان کرمانشاه در کنار در نظر داشتن سایر عوامل، عموماً به سه طریق اتفاق می‌افتد. حالت اول بقای آن رسته در شرایط فعلی و ادامه فعالیت‌های آن بصورت کنونی است. به عنوان مثال رسته ساختمان‌های مسکونی و خدمات وابسته به دلیل ماهیت چرخه‌های تجاری آن، کمتر امکان توسعه و تغییر روش تولید را داشته و مسیر توسعه آن عمدتاً وابسته به سیاست‌های پولی و مالی و جریان‌های اقتصاد سیاسی است؛ البته شاید بتوان گفت در این رسته کسب‌وکار تغییر فعالیت به سمت ساختمان‌های لوکس می‌تواند منجر به رشد اشتغال و درآمد گردد. در حالت دوم تغییر وضعیت فعلی رسته به سایر رسته‌های کسب‌وکاری مورد توجه می‌باشد. به عنوان مثال وضعیت فعلی رسته تجارت وابسته به مرز استان به‌گونه‌ای است که بارنامه‌ها عمدتاً در خارج از استان صادر می‌گردند، بازارچه‌های مرزی با وقفه و تعطیلی مواجه می‌شوند و مردم استان‌های همجوار هم به بازارهای درون شهرها به دلیل رشد کمتر پاساژها و مراکز خرید مراجعه نمی‌کنند. حالت سوم که ارتقا وضعیت فعلی محصولات و یا خدمات می‌باشد، بخش عمده‌ای از رسته فعالیت‌های استان را در بر می‌گیرد. این رسته‌ها به دلیل استفاده مناسب از مزیت‌های طبیعی و غیرطبیعی استان قابلیت ارتقا و توسعه را دارند. در صورت مداخله توسعه در این بخش‌ها امکان رشد اشتغال و توسعه آن رسته‌ها مهیا بوده و می‌تواند منجر به توسعه کل استان کرمانشاه شود. در جدول زیر هریک از رسته‌های معرفی شده از منظر قابلیت ارتقای کار مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته‌اند.

جدول ۳۴- مقایسه رسته‌های منتخب استان بر اساس شاخص‌های پتانسیل ارتقای کار

پتانسیل ارتقا کار			رسته / رسته فعالیت
بقا	تغییر فعالیت	ارتقا	
-	-	✓	تجارت وابسته به مرز
-	-	✓	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود
-	-	✓	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت
-	-	✓	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)
-	-	✓	دامپروری
-	-	✓	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین
-	-	✓	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه
-	-	✓	حمل و نقل بار و مسافر
-	-	✓	تولید محصولات زراعی آبی
-	-	✓	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو

اثرات مداخله

از دیگر شاخص‌های مهم در اولویت‌بندی رسته فعالیت‌های منتخب استان کرمانشاه، اثرات ناشی از مداخله اقدامات توسعه‌ای می‌باشد. زیرشاخص‌های اصلی این شاخص مواردی از جمله، قابلیت افزایش درآمد، امکان ایجاد اشتغال برای گروه‌های هدف و قابلیت ورود به بازارهای کشف نشده می‌باشد. هریک از این موارد در جدول تصمیم‌گیری اولویت‌بندی نهایی به تفکیک رسته فعالیت‌های کسب‌وکاری مورد ارزیابی و مقایسه قرار گرفته است.

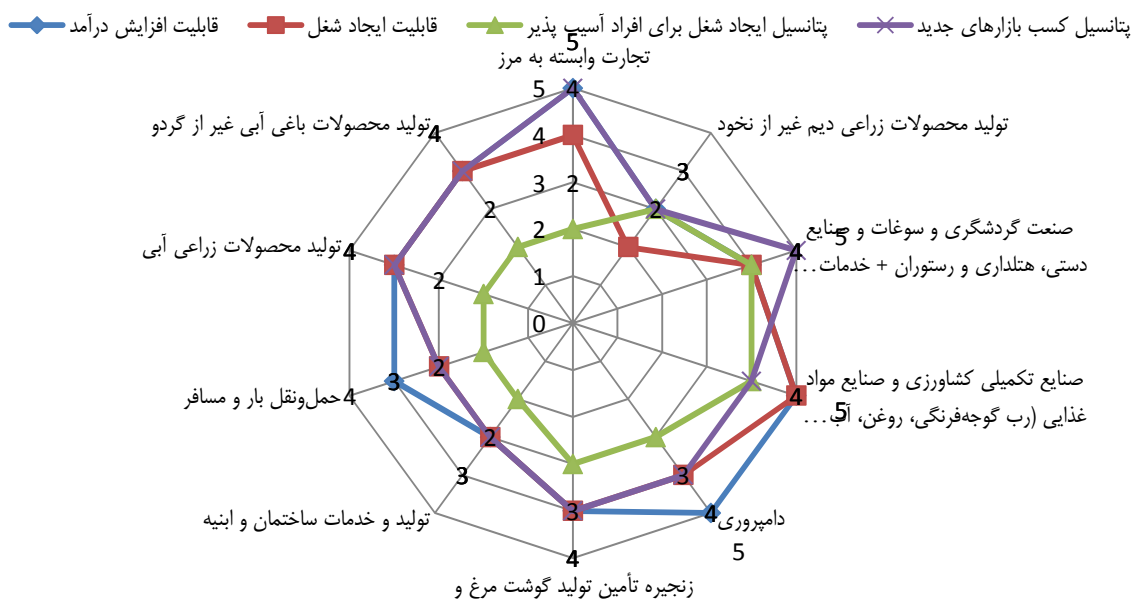
در مورد توسعه رسته فعالیت‌های معرفی شده در استان می‌توان چنین بیان داشت که رسته فعالیت‌های پروراندی گوسفند، تولید، پرورش ماهی، گردشگری سلامت و تجارت وابسته به مرز با توجه به ظرفیت رشد در بازارهای هدف دارای پتانسیل بالایی در ایجاد ارزش افزوده و کسب درآمد می‌باشند که به تبع آن قابلیت توسعه اشتغال‌های مستقیم و غیر مستقیم در این رسته‌ها زیاد است.

جدول ۳۵- اشتغال موجود و پیش‌بینی اشتغال آتی رسته‌های اولویت‌دار استان کرمانشاه

رتبه	رسته	اشتغال موجود (نفر)	ایجاد اشتغال آتی (نفر) (میزان افزایش اشتغال)
1	تجارت وابسته به مرز	۲۰۰۰۰	۲۲۰۰۰
2	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	۹۴۰۰۰	۹۵۰۰۰
3	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت	۳۰۰۰۰	۳۱۰۰۰
4	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)	۱۶۰۰۰	۱۸۰۰۰
5	دامپروری	۶۸۰۰۰	۷۵۰۰۰
6	زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	۹۰۰۰	۱۰۰۰۰
7	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه	۷۰۰۰۰	۷۵۰۰۰
8	حمل‌ونقل بار و مسافر	۵۰۰۰۰	۵۵۰۰۰
9	تولید محصولات زراعی آبی	۱۲۰۰۰	۱۵۰۰۰
10	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو	۹۰۰۰	۱۰۰۰۰
کل اشتغال		۳۷۸۰۰۰	۴۰۶۰۰۰

رسته فعالیت‌های دامپروری، تجارت وابسته به مرز، تولید و خدمات ساختمان‌های و ابنیه و خدمات وابسته، گردشگری سلامت و صنایع تبدیلی و ساخت محصولات غذایی، دارای بیشترین اثرگذاری بر زیرشاخص‌های معرفی شده می‌باشند. ظرفیت‌های نهادی و سازمانی این استان نیز دارای بیشترین قابلیت همکاری جهت توسعه این رسته‌ها می‌باشد. در واقع رسته فعالیت‌هایی که بر پایه مزیت‌های استان شکل گرفته‌اند شرایط مہیاتری برای توسعه دارند. اثرات مداخله به تفکیک هریک از معیارهای مطرح شده به ازای رسته فعالیت‌های معرفی شده در شکل زیر نشان داده شده است.

شکل ۱۹- مقایسه رسته‌های منتخب استان بر اساس شاخص‌های اثرات مداخله‌ای

ظرفیت توسعه پذیری رسته فعالیت

این شاخص نیز به عنوان آخرین شاخص اولویت بندی رسته فعالیت های استانی بیان کننده ظرفیت توسعه پذیری رسته فعالیت مورد نظر خواهد بود. در این راستا از زیر شاخص هایی همچون سرمایه اجتماعی، ارتباط بین نهادها و دستگاه های متولی و رابطه بین تشکل های اقتصادی مربوط به رسته جهت تحلیل ظرفیت توسعه پذیری هر رسته استفاده شده است. به عنوان مثال رسته فعالیت ساخت محصولات شیمیایی، صنایع تبدیلی و ساخت محصولات غذایی، گردشگری سلامت و ساخت کاشی و سرامیک دارای ظرفیت بالایی به لحاظ توسعه پذیری در استان می باشند. مطالعات میدانی و انجام مصاحبه های متعدد با خبرگان این حوزه ها نشان می دهد که رابطه ی نهادی و تعداد شبکه های موجود در رسته های کسب و کاری استان کرمانشاه پایین است، اگرچه شاخص جذابیت سرمایه گذاری نسبتاً بالا است. جدول زیر شاخص های اصلی این حوزه را مورد بررسی قرار داده است. شاخص های جذابیت سرمایه گذاری، سرمایه اجتماعی رسته، رابطه بین نهادی دستگاه های متولی توسعه مرتبط با رسته، رابطه بین تشکل های مرتبط با هر رسته بر اساس نظرات خبرگان ارزیابی شده است. (مقدار ۱: ضعیف، ۲: متوسط، ۳: نسبتاً مناسب، ۴: مستعد و مناسب)

جدول ۳۶- مقایسه رسته های منتخب استان بر اساس شاخص های ظرفیت توسعه پذیری

ظرفیت توسعه پذیری رسته فعالیت					رسته / رشته فعالیت
تعداد شبکه های همکاری شکل گرفته (در قالب اتحادیه)	رابطه بین تشکل های مرتبط با رسته	رابطه بین نهادی دستگاه های متولی توسعه مرتبط با رسته	سرمایه اجتماعی رسته	جذابیت سرمایه گذاری	
۳	۲	۲	۲	۳	تجارت وابسته به مرز
۱	۱	۱	۲	۳	تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود
۲	۲	۲	۲	۴	صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی،

					هتلداری و رستوران + خدمات سلامت صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب)
۲	۱	۲	۲	۴	گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)
۲	۱	۱	۲	۳	دامپروری زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین
۲	۱	۲	۲	۳	تولید و خدمات ساختمان و ابنیه
۱	۱	۱	۱	۲	حمل و نقل بار و مسافر
۲	۱	۲	۲	۴	تولید محصولات زراعی آبی
۱	۱	۱	۱	۴	تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو

۳.۲.۴ جمع بندی و معرفی اولویت‌های نهایی کسب‌وکاری استان کرمانشاه

با توجه به گستردگی منابع و مزیت‌های موجود و تنوع کسب‌وکارهای شکل گرفته در کرمانشاه، اشتغال استان بر مبنای تمام بخش‌های اقتصادی (صنعت، کشاورزی و خدمات) پایه‌ریزی شده است. کشاورزی استان بر پایه اقلیم مطلوب جهت کشاورزی طیف متنوعی از زراعت و باغبانی و دامداری و شیلات را شامل می‌شود. خدمات استان (به غیر از خدمات عمومی استان) بر مبنای مناطق مرزی شکل گرفته است. تحلیل‌های میدانی نشان می‌دهد به دلیل عدم توسعه‌یافتگی بخش‌های مختلف اقتصادی استان، بخش عمده‌ای از مشاغل بصورت غیررسمی و در قالب شبکه‌های نامتعارف و بعضاً مضر اقتصادی، در آن شکل گرفته است. مزیت‌های اصلی استان سبب شده است که چندین رشته کسب‌وکاری در منطقه شکل گیرند که حجم زیادی از اشتغال استان را در خود جای داده‌اند. رشته فعالیت‌های با اندازه کوچک و متوسطی که تقریباً ۳۷۸ هزار نفر از اشتغال استان (حدود ۸۰ درصد) را در خود جای می‌دهند ملی متاسفانه سهمی کمتر از ۲۰ درصد از تسهیلات و تجهیزات را به خود اختصاص داده‌اند. در همین راستا یک اولویت‌بندی مناسب جهت تعیین نحوه مداخله توسعه‌ای انجام شده است. لیست زیر اولویت رسته‌های استان به منظور شروع پروژه‌های توسعه را نشان می‌دهد. این اولویت‌بندی با استفاده از روش TOPSIS به عنوان یکی از روش‌های مناسب تصمیم‌گیری چند معیاره و با در نظر گرفتن تمامی شاخص‌های ترکیبی مورد نظر جدول (۳۱) انجام شده است.

۶. زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین

۱. تجارت وابسته به مرز

۲. تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود
۳. صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت
۴. صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)
۵. دامپروری
۶. تولید محصولات باغی غیر از گردو
۷. تولید و خدمات ساختمان و ابنیه
۸. حمل‌ونقل بار و مسافر
۹. تولید محصولات زراعی آبی
۱۰. تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو

رسته‌های اولویت‌دار استان توان ایجاد بیش از ۱۴ هزار شغل مستقیم و بیش از ۱۴ هزار شغل غیرمستقیم را دارند. برای نیل به این هدف در هر رسته محورهای مداخله‌ای بر اساس سیاست‌های منتج شده از تحلیل دینامیک هر منطقه مشخص گردیده است. جزییات اشتغال‌های ایجاد شده در صورت مداخله توسعه‌ای در جدول زیر آمده است.

جدول ۳۷- برآورد میزان اشتغال‌زایی و تسهیلات موردنیاز در رسته‌های اولویت‌دار استان کرمانشاه

رسته	اشتغال مستقیم (نفر)	اشتغال غیرمستقیم (نفر)	جمع اشتغال (نفر)
تجارت وابسته به مرز	۱۰۰۰	۱۰۰۰	۲۰۰۰
تولید محصولات زراعی دیم غیر از نخود	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰
صنعت گردشگری و سوغات و صنایع دستی، هتلداری و رستوران + خدمات سلامت	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰
صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)	۵۰۰	۵۰۰	۲۰۰۰
دامپروری	۳۵۰۰	۳۵۰۰	۷۰۰۰
زنجیره تأمین تولید گوشت مرغ و بلدرچین	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰
تولید و خدمات ساختمان و ابنیه	۲۵۰۰	۲۵۰۰	۵۰۰۰
حمل‌ونقل بار و مسافر	۲۵۰۰	۲۵۰۰	۵۰۰۰
تولید محصولات زراعی آبی	۱۵۰۰	۱۵۰۰	۳۰۰۰
تولید محصولات باغی آبی غیر از گردو	۵۰۰	۵۰۰	۱۰۰۰
جمع	۱۴۰۰۰	۱۴۰۰۰	۲۸۰۰۰

اهداف فصل

ارائه جمع‌بندی تحلیل دینامیک اشتغال و رسته فعالیت‌های محوری در استان کرمانشاه

۴. جمع‌بندی

بر اساس جریان‌های جمعی اتفاق افتاده از ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ در استان کرمانشاه دینامیک مهاجرت نشان داد که اولاً استان کرمانشاه به صورت کلی یک استان مهاجر فرصت به سایر استان‌های کشور بوده است. به تبع سرریز مالی استان به استان‌های دیگر نیز اتفاق افتاده است. اما در داخل استان جریان مهاجرت از شهرستان‌ها به یکدیگر سه کانون جاذب را نشان داد. شهرستان‌های پاوه، روانسر و کرمانشاه کانون‌های جذاب رشد یابنده در استان بوده و شهرستان گیلانغرب کانون در حال افول تشخیص داده شد. در تحلیل بهره‌وری نهایی هر واحد سرمایه‌گذاری در استان مشخص گردید که به علت ضعف در مهارت‌های تخصصی نیروی کار و یکسان بودن قانون حداقل مزد قانونی و بازارهای پول غیر قابل تفکیک استان‌ها از یکدیگر، بهره‌وری نهایی هر واحد سرمایه‌گذاری در استان نسبت به استان‌های دیگر پائین‌تر است و لذا انتقال منابع سرمایه‌گذاری استان به استان‌های دیگر قابل مشاهده و جذب سرمایه‌گذار سخت خواهد بود.

در تحلیل دینامیک اشتغال استان کرمانشاه ابتدا به سه منطقه دارای شرایط تقریباً همسان تقسیم گردید شامل:

منطقه اول: بخش میانی کشیده شده از شرق تا غرب استان به صورت یک منطقه با بیشترین پوشش جغرافیایی و دارای همپوشانی در فعالیت شامل شهرستان‌های کنگاور، سنقر، صحنه، کرمانشاه، روانسر، دالاهو، سرپل ذهاب با محوریت فعالیت‌های زیر بخش کشاورزی شامل زراعت، باغداری، دام و طیور و شهرستان‌های پاوه، دالاهو و قصرشیرین صرفاً با محوریت تولیدات شیلاتی و آبی پروری.

منطقه دوم: بخش مرز غربی استان و مرکز استان به صورت یک منطقه دو پاره با محوریت مرز و خدمات تجارت وارداتی و صادراتی، عمده‌فروشی و خرده‌فروشی و تجارت چمدانی شامل شهرستان‌های کرمانشاه، جوانرود، پاوه، ثلاث باباجانی و قصر شیرین. این منطقه بیشترین تمرکز بنیان‌های توسعه توریست درمانی را نیز در بر خواهد داشت.

منطقه سوم: بخش جنوبی و میانی استان شامل شهرستان‌های هرسین، کرمانشاه، روانسر، اسلام آباد غرب و گیلانغرب با محوریت فعالیت‌های مربوط به بخش و زیر بخش‌های صنعتی و معدنی.

دینامیک اشتغال شکل گرفته در منطقه اول استان کرمانشاه بر مبنای شقوق مختلف کشاورزی شکل گرفته است. از آن‌جا که اغلب شهرستان‌های استان، شرایط انجام فعالیت‌های کشاورزی را دارند منطقه اول اقتصادی کرمانشاه تمام گستره‌ی استان را شامل می‌شود که در هر بخش بر حسب نوع اقلیم و مزیت‌های موجود، کشاورزی خاص همان اقلیم شکل گرفته است. با وجود اینکه عموم کشاورزان این منطقه به صورت غیرتوسعه یافته و مبتنی بر واسطه‌گری‌های محلی فعالیت می‌کنند اما در بعضی مناطق صنایع تبدیلی و تکمیلی مناسبی در قالب مجموعه‌های کشت و صنعت وجود دارد. در قسمت غربی استان با بهره‌مندی از اقلیم کوهستانی، دامداری و تولید فرآورده‌های دامی و در قسمت میانی به شرق استان با محوریت شهرستان‌های صحنه، کنگاور، سنقر، کرمانشاه و روانسر

زراعت و باغداری اشتغال مناسب و قابل توجهی ایجاد کرده است. همچنین در پاره، دالاهو و قصرشیرین پرورش ماهیان سردابی و گرمابی رایج شده است.

در منطقه دو وجود مرز زمینی با کشور عراق و نزدیکی شهرهای استان کرمانشاه به شهرهای کشور عراق و مرز مشترک با مناطق کردنشین و عربنشین این کشور، باعث شکل‌گیری انواع اشتغال مبتنی بر بازرگانی بین‌المللی و خدمات مربوطه (به خصوص حمل‌ونقل) در شهرستان‌های پاره، جوانرود، ثلاث باباجانی و قصرشیرین شده است.

سیستم کسب‌وکاری شکل گرفته منطقه سه استان بر مبنای صنعت، معدن و خدمات موجود در مرکز استان تشکیل شده است. تمرکز عمده اشتغال شکل‌گرفته در این حیطه در شهرستان‌های کرمانشاه، اسلام‌آبادغرب و هرسین می‌باشد. البته با توجه به معادن در گیلان‌غرب نیز اشتغالی در این حوزه شکل گرفته است. با توجه به اینکه دینامیک اشتغال این منطقه از استان بر مبنای صنعت ساخت است، شرایط موجود در اقتصاد کلان کشور (تحریم‌ها، کاهش درآمد ارزی و ...) به سرعت بر کسب‌وکارهای منطقه تاثیر می‌گذارد.

پس از تقسیم‌بندی استان به سه منطقه مختلف اقتصادی، سیاست‌ها و اقدامات لازم به منظور توسعه این مناطق در راستای بهبود سیستم کسب‌وکاری آن‌ها مبتنی بر بازنگری در کارکردهای پشتیبان و قواعد و قوانین منطقه که دو بعد دینامیک اشتغال استان را شکل می‌دهند به شرح جدول زیر می‌باشد.

جدول ۳۸ - سیاست‌ها و اقدامات مبتنی بر دینامیک اشتغال استان کرمانشاه

منطقه صنعتی	منطقه کشاورزی	منطقه تجاری	اهم سیاست‌ها و اقدامات توسعه‌ای (با محوریت دینامیک اشتغال)
	*		تسریع در انجام پروژه انتقال آب پروژه گرمسیری،
	*		بکارگیری روش‌های مکانیزه آبیاری قطره‌ای در مزارع با محوریت مزارع خرد،
	*		مدیریت تنوع کشت با ارائه الگوهای کشت آب اندوز و بهره‌ور مناسب با ساختار مهارتی و فضای منطقه
	*		ارائه زیرساخت‌های گلخانه‌ای در کل منطقه (از طریق تسهیل شرایط دسترسی به وام‌های طویل‌المدت برای کشاورزان)،
	*		توسعه روش‌های آبیاری مدرن با محوریت صیفی‌جات و سبزیجات،
	*		احیای مراتع محور شرق به غرب استان به ویژه کنگاور، صحنه، کرمانشاه، اسلام‌آباد و گیلانغرب از طریق اقدامات حوزه بازگشت مراتع ضعیف شده و نیز تقویت منابع آب و آب‌انباری،
	*		احداث شبکه پایاب سدها،
	*		ارایه زیرساخت و فضای تولیدی با قیمت مناسب جهت توسعه کارگاه‌های متمرکز گلیم، فرش و گیوه دستیاف برای فعالان روستایی مخصوصاً زنان و گروه‌های هدف از جوانان
	*		ایجاد شرایط شکل‌گیری بازارچه‌های محلی صنایع دستی و محصولات محلی با معرفی به ساکنان کل استان برابر مطالعات انجام شده قبلی
	*		تدوین برنامه جامع و لازم‌الاجرای تخصیص آب و احداث شبکه پایاب سدها توسط اداره جهاد کشاورزی و سازمان منطقه‌ای آب استان،
	*		تشکیل انجمن‌ها و تشکل‌های صنفی (به ویژه در روستاهای منطقه) مرتبط با طراحی، تولید و فروش گلیم، گیوه و فرش دستیاف، محصولات چرمی، سازه‌های سنتی و محصولات فلزی به منظور ارائه برنامه طراحی بر مبنای سلیقه مشتریان و تولید با بهترین کیفیت،
	*		ایجاد یک پایگاه اطلاعاتی هدفمند به منظور ثبت اطلاعات فعالان صنایع دستی با محوریت فرش

		دستباف، گلیم، گیوه و سازهای سنتی به منظور مدیریت کارا و اثربخش منابع و حمایت‌های قابل ارائه،
*		طراحی سیستم تامین مالی خرد و فعال‌سازی نهادهای متولی در جهت ارائه تسهیلات ارزان به کشاورزان، دامداران و پرورش‌دهندگان طیور منطقه،
*		تدوین برنامه‌های عملیاتی (از جمله الگوی کشت) مبتنی بر نیازهای واقعی منطقه و با در نظر گرفتن منافع تمامی طرف‌های ذی‌نفع از جمله اداره جهاد کشاورزی، کشاورزان و فروشندگان محصولات کشاورزی،
*		کمک به ایجاد تشکل‌های صنفی منطقه‌ای با سیاستگذاری مناسب به منظور بهره‌مندی ذینفعان از فعالیت‌های جمعی با محوریت محصولات زراعی دیم.
*		توجه به معرفی محصولات با ارزش افزوده مناسب و دارای امکان توسعه زنجیره تامین مانند زعفران و گیاهان دارویی و توسعه باغ‌های روسیمی محصولات بازار پسند.
*		توجه به صنعت انبارداری و سردخانه‌های بالا و پائین صفر برای ایجاد شرایط مناسب تنظیم بازار و جلوگیری از نوسانات نامناسب فصلی در قیمت‌ها و از آن طریق زندگی فعالان اصلی منطقه
*		ایجاد شرکت‌های تخصصی در بخش‌های مدیریت زنجیره تامین در حوزه محصولات زراعی مانند سیب زمینی، چغندر قند، گوجه فرنگی و میوه‌های باغی، نیز دام، طیور و شیلات که نبود آنها موجب عدم شکل‌گیری حلقه‌های ارزش افزای محصول در منطقه شده است،
*		ایجاد شرکت تخصصی در حوزه مدیریت بازاریابی و صادرات و مدیریت زنجیره تامین محصولات عمده منطقه
*		ایجاد شرکت تخصصی مدیریت صادرات صنایع دستی با توجه به سابقه مناسب صادرات گلیم، فرش سنقر و گیوه پاوه با تمرکز بر بازارهای بین‌المللی.
*		لازم است تا بازنگری مناسبی در برنامه‌های آموزشی این رشته‌ها و مخصوصاً توسعه فعالیت‌های کاری و کارورزی دانشجویان این گروه‌ها با تمرکز بر ایجاد زمینه فعالیت آنها در مراکز رشد و توسعه دروس کارآفرینی این زمینه صورت گیرد.
*		تقویت دانش و مهارت صیفی‌کاران، گوجه کاران، چغندر کاران و سیب‌زمینی‌کاران به ویژه در بخش آبیاری و اصلاح روش کاشت و برداشت و استفاده از فناوری‌های مناسب بسته‌بندی از طریق آموزش‌های کاربردی مهارتی و دانشی
*		تقویت بازاریابی تخصصی در حوزه زراعت، دام و طیور، آبزیان، گلیم، گیوه و فرش دستباف از طریق آموزش‌های کاربردی مهارتی و دانشی
*		در وضعیت فعلی کنترل مناسبی بر نحوه استفاده از کودهای شیمیایی - به ویژه موارد مرتبط با افزایش سطح نیترات در محصول - وجود ندارد که سبب ایجاد مخاطرات برای مصرف‌کنندگان و دربرخی موارد، ممنوعیت عرضه محصول به بازارهای بین‌المللی شده است که لازم است استانداردهای مناسبی در این خصوص تدوین شود،
*		صدور شناسنامه و تدوین استاندارد برای محصولات سالم و ارگانیک
*		حمایت از صادرات بسیار ضعیف است و اختصاص جوایز صادراتی انجام نمی‌شود یا با تأخیر زیاد صورت می‌گیرد. در این زمینه بایستی مشوق‌های صادراتی به خوبی تدوین شده و به صورت واقعی ارائه شود.
*		تدوین مقررات سخت‌گیرانه جهت نظارت بر حفر چاه‌های غیرمجاز در منطقه،
*		احداث شبکه پایاب سدها در اطراف شهرستان‌های منطقه یک،
*		توسعه روش‌های آبیاری مدرن با محوریت صیفی‌جات و سبزیجات،

	*		تسریع در انجام پروژه انتقال آب گرمسیری،
	*		تشکیل انجمن‌ها، شبکه‌ها و تشکل‌های صنفی (به ویژه در روستاهای منطقه) مرتبط با طراحی، تولید و فروش گلیم، گیوه و فرش دستباف به منظور ارائه برنامه طراحی بر مبنای سلیقه مشتریان و تولید با بهترین کیفیت،
	*		ایجاد، تقویت و توسعه تشکل‌های صنفی با هدایت و سیاست‌گذاری اداره جهاد کشاورزی به منظور بهره‌مندی ذینفعان از انجام فعالیت‌های جمعی و رفع کاستی‌های خُرده مالکی،
	*		تشکیل انجمن‌ها، شبکه‌ها و تشکل‌های صنفی (به ویژه در روستاهای منطقه) مرتبط با طراحی، تولید و فروش گلیم، گیوه و فرش دستباف به منظور ارائه برنامه طراحی بر مبنای سلیقه مشتریان و تولید با بهترین کیفیت،
	*		ایجاد، تقویت و توسعه تشکل‌های صنفی با هدایت و سیاست‌گذاری اداره جهاد کشاورزی به منظور بهره‌مندی ذینفعان از انجام فعالیت‌های جمعی و رفع کاستی‌های خُرده مالکی،
	*		بازتعریف سرفصل‌های آموزش مهارت‌های سازمان فنی و حرفه‌ای و کمیته امداد با همکاری فعالان منطقه در راستای متعادل‌سازی طرفین عرضه و تقاضای نیروی کار (از منظر تخصص و مهارت) در جوانان و زنان و زنجیره ارزش محصولات منطقه،
	*		آموزش بازاریابی تخصصی حوزه‌های گلیم، گیوه، فرش دستباف، زراعت و دام و طیور از طریق ارائه آموزش‌های کاربردی مهارتی و دانشی،
	*		تقویت دانش و مهارت تولیدکنندگان صیفی‌جات و سبزیجات به ویژه در بخش‌های آبیاری و اصلاح روش کاشت و برداشت و استفاده از فناوری‌های مناسب بسته‌بندی از طریق ارائه آموزش‌های کاربردی مهارتی و دانشی،
	*		حمایت از صادرات و اختصاص جوایز صادراتی به محصولات کشاورزی به منظور حمایت از پیشروهای منطقه‌ای برای ورود به بازار صادرات،
	*		تدوین و پیاده‌سازی دستورالعمل‌های نظارت بر استفاده از کودهای شیمیایی به ویژه موارد مرتبط با افزایش سطح نیترات به منظور ارتقاء کیفیت محصولات منطقه برای صادرات به دیگر کشورها،
	*		ایجاد جاده دسترسی مناسب در مرز استان به‌ویژه از پاره به سمت قصر شیرین و سومار
	*		چهار بانده نمودن مسیر کامل اسلام آباد تا قصرشیرین.
	*		ساماندهی کامل فضایی بازارچه‌های مرزی بر اساس یک طرح فضایی مناسب و اعمال مدیریت کارآمد برای تسریع در انجام امور در این بازارچه‌ها.
	*		نوسازی و بهسازی ناوگان حمل‌ونقل باری، ترانزیتی و صادراتی منطقه با اولویت نوسازی ناوگان حمل‌ونقل ویژه صادرات،
	*		ساماندهی ناوگان مسافری سواری و اتوبوسی از مرز و شهرهای سلیمانیه و اربیل به مقصد کرمانشاه در راستای کاهش و حذف فضای دلالی و کلاه برداری و اخاذی در انتقال مسافران عراقی به شهر کرمانشاه و یا دیگر شهرهای کشور
	*		تجهیز و آماده بکار نمودن بیمارستانهای قصرشیرین و پاوه با کادر پزشکی تخصصی و مناسب برای ایجاد ارائه خدمات توریست درمانی اولیه در پذیرش و هدایت بیماران و توریست‌های متقاضی خدمات توریست درمانی
	*		تأسیس مراکز رشد فناوری در شهرهای پاوه، جوانرود، ثلاث و قصرشیرین و ارائه آموزش‌های مناسب با استقرار امکانات مناسب در آنها برای ایجاد زمینه حضور بازرگانان جوان و تقویت آنها را برای به عهده گرفتن نقش‌های بزرگ آینده
	*		ایجاد مرکز داده استان به منظور تقویت زیرساخت رایانش ابری در منطقه به عنوان ایجاد زمینه عملی سازی پیشنهادات پروژه استان مجازی

	*	اجرای پروژه فیبر نوری در داخل شهرهای استان به منظور فراهم نمودن امکان ارائه خدمات با ارزش افزوده بالا در حوزه ارتباطات،
	*	توسعه زیرساخت‌های نسل چهارم موبایل به تمامی شهرستان‌های منطقه.
	*	آموزش مهارت‌های مناسب و لازم حوزه‌های تجارت و بازار به فعالان بخش و زمینه سازی برای تشکیل نهادهای پشتیبان عمومی برای تقویت همکاری‌های جمعی و اقدامات مشترک.
	*	توسعه راه آهن و عملیاتی شدن شرایط تردد مسافر و جابجایی کالا با آن از ایران به عراق و بالعکس به منظور ایجاد مزیت منحصر به فرد تبادل کالا و مسافر به مقصد عراق و کردستان عراق
	*	تدوین برنامه جامع و ساختاری بازارچه‌های مرزی پریرخان و شوشمی و شیخ صله و ساخت و سازهای مورد نیاز آنها و هدایت صحیح فعالیت‌ها و فعالان مرزی در بین آنها
	*	تأمین آب، برق، گاز و جاده دسترسی مناسب برای بازارچه‌های پرویزخان و شوشمی و شیخ صله در حد استاندارد مورد نیاز این بازارچه‌ها
	*	ساماندهی وضعیت کامل مدیریت و زیر ساخت‌های بازارچه‌های مرزی از نگاه تعیین تکلیف هر سازمان در خصوص وظایف در این بازارچه‌های مرزی استان
	*	تعریف مجدد و شفاف مراحل انجام کار و صفر تا صد هر کار بر اساس مبالغ قابل پرداخت و نیز امضاهای مورد نیاز با ذکر زمان انجام به گونه‌ای که هم زنجیره‌های فعالیت شفاف شوند و هم دقیقاً مبالغ قابل دریافت مشخص و قابل راستی آزمایی گردند.
	*	استقرار نمایندگی نقطه تجاری ایران در استان
	*	شروع به اجرایی کردن نتایج طرح استان مجازی در راستای توسعه تجارت الکترونیک در استان
	*	تشکیل نهادهای همکارانه در بین بخش‌های فعالی که در حوزه تجارت مرزی کار می‌کنند به منظور ایجاد شرایط تشریک مساعی و نیز شکل‌گیری اقدامات مشترک
	*	تقویت شرکت‌های فنی و مهندسی برای توسعه صادرات خدمات فنی و مهندسی از طریق آموزش - های تجارت الکترونیک، حقوق و روابط تجاری، قراردادهای بین‌المللی و اصول بازاریابی خدمات فنی و مهندسی
	*	ایجاد کمیته منطقه‌ای و استانی به منظور ایجاد و بهبود زیرساخت‌های فناوری اطلاعات برای توسعه دولت الکترونیک با حضور اداره فناوری ارتباطات و اطلاعات و سایر دستگاه‌های دولتی،
	*	تشکیل کمیته پیگیری مطالبات پیمانکاران استان با حضور اتاق دآوری اتاق بازرگانی کرمانشاه، استانداری و کنسولگری‌های ایران در خارج کشور،
	*	ایجاد شرکت تخصصی مشاوره و مدیریت امور تجارت وابسته به مرز،
	*	راه اندازی شرکت تخصصی هندلینگ گردشگری سلامت جهت راهبری حوزه توریست سلامت
	*	راه‌اندازی شرکت‌های بازاریابی الکترونیکی با حمایت دولت و همراهی بخش خصوصی،
	*	تاسیس مرکز رصد بازار و معرفی روندهای برتر در سطح بین‌المللی و تغییرات فناوری و تأثیر آن در کسب‌وکارهای مختلف،
	*	ایجاد بنگاه‌های تخصصی حوزه تامین مالی خرد،
	*	ارائه ضمانت‌نامه به شرکت‌های فعال در خارج از کشور با شرایط ساده و در زمان کوتاه،
	*	اجرای استانداردهای IPD برای تعدادی از بیمارستان‌های منتخب استان در راستای پذیرش بیماران خارجی

	*	راه اندازی شرکت تخصصی ترانسفر بیماران خارجی از مرز
	*	راه اندازی کلینیک تخصصی توریست درمانی در شهر کلار با همکاری دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، فرمانداری کلار و وزارت بهداشت اقلیم خودگردان کردستان
	*	تقویت مرکز مطالعات اتاق بازرگانی استان کرمانشاه برای انجام مطالعات بازاریابی بازاریابی هدف و انتشار یافته‌های مربوطه برای گروه‌های فعال در حوزه تجارت مرزی
	*	آموزش مستمر بازرگانان و تجار مرزی با جدیدترین محتوای آموزشی برای تحلیل بازارها، پیش بینی بازارها، روشهای تبلیغات و...
	*	آموزش گروه‌هایی از پزشکان عمومی برای همکاری با آژانس‌های خدمات مسافرتی استان در راستای فعالیت این آژانس‌ها برای جذب و هدایت توریست‌های درمانی توسط دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه
	*	آموزش زبانهای کردی، عربی و انگلیسی به کادر بازرگانی استان
	*	آموزش زبانهای کردی، عربی و انگلیسی به کادر درمان و خدمات پزشکی بیمارستانهای معین توریست درمانی استان
	*	آموزش زبان کردی، عربی و انگلیسی به فعالان اصلی سیستم ترانسفر مسافر و خدمات بین راهی استان
	*	آموزش اصول مذاکره تجاری برای کلیه فعالان بخش تجارت مرزی و توریست درمان
	*	آموزش‌های تخصصی در زمینه‌هایی همچون امور لجستیکی، مدیریت یکپارچه زنجیره تأمین، اصول مذاکرات بین‌المللی و عقد قراردادهای صادراتی مورد نیاز است.
	*	در حال حاضر مهارت‌های لازم در عرصه تولید نرم‌افزار برای شرکت‌های خارجی و حضور در بازار بین‌المللی بسیار کم است، که باید با همکاری شرکت‌ها و موسسات آموزشی بین‌المللی ارائه گردد.
	*	فرایندهای اخذ مجوزها و بروکراسی اداری موجود به شدت طولانی و ناکارآمد است.
	*	دستگاه‌های اداری نسبت به فعالان بخش تجارت مرزی روحیه همکاری ندارند و رویه‌های اداری را در راستای کمک به این گروه تعریف و تنظیم نمی‌کنند.
	*	وابسته‌های تجاری ایران در خارج از کشور نسبت به مشکلات بازرگانان ایران در بیرون کشور بی‌تفاوت عمل می‌کنند.
	*	فعالان بخش بازرگانی معطوف به مرز هنگام بروز مشکلات مالی و اختلاف ایجاد شده در زمینه مالی با طرف‌های خارجی عموماً نمیتوانند از اتاقهای دآوری دوطرفه استفاده مناسبی داشته باشند.
	*	نمایندگی‌های ایران در خارج از کشور و استانداری و سیستم بانکی، رویکرد حمایتی از صادرکنندگان خدمات فنی مهندسی ندارند و از ایشان در مقابل رقبا و بازاریابی آنها حمایت نمی‌کنند.
	*	جهت وصول مطالبات شرکت‌های پیمانکاری استان نیز مکانیزم حمایتی کارآمد وجود ندارد. لذا بایستی مقررات متناسب با نیازهای واقعی این پیمانکاران به صورت دقیق تدوین شود.
	*	فرآیند ارزیابی پیمانکاران صادرکننده خدمات فنی مهندسی مناسب نیست و بیش از حد بر عملکرد فعلی شرکت‌ها در بازار داخلی تکیه دارد، لذا امکان صدور ضمانت‌نامه برای بسیاری از شرکت‌ها فراهم نیست، به همین دلیل در دستگاه‌های دولتی باید نظام ارزیابی پیمانکاران فنی متناسب با اندازه و عملکرد بنگاه‌های فناوری اطلاعات منطقه تغییر کند.
	*	سازماندهی یک کمیته اجرایی متشکل از نمایندگان سازمان بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی، اداره کل امور زنان استانداری و اداره کل امور اجتماعی استانداری جهت شناسایی راهکارهای توجه به گروه‌های هدف جوانان، زنان سرپرست خانوار و معلولین در حوزه توسعه رسته تجارت معطوف به مرز و توریست سلامت.

	*	غربالگری گروههای هدف از نظر تمایل و علاقه و نیز توان انجام فعالیت در بخش تجارت معطوف به مرز از طریق سازمانهای مربوطه به منظور رسیدن به لیستی از افراد علاقمند و متقاضی به حضور در این بخش از بین گروههای هدف.
	*	معرفی افراد منتخب گروههای هدف و غربالگری شده به اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی و نیز سازمان صنعت، معدن و تجارت و نیز سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری برای ارائه آموزشهای حرفه‌ای لازم در راستای امور فنی و اشتغالپذیری این افرائ در رسته مورد علاقه آنها.
	*	آموزش تهیه طرحهای تجاری به آموزش دیدگان این حوزه به منظور تهیه طرح تجاری برای فعالیت در این حوزه از طریق هماهنگی و آموزش نمونه فرمهای استاندارد صندوق کارآفرینی امید.
	*	اخذ نظر کارشناسی و همکاری صندوق کارآفرینی امید در تهیه برنامه‌های عمل تهیه شده برای توسعه رسته‌های این حوزه برای ایجاد امکان مشارکت و تأمین نظر بهتر صندوق در این حوزه
*		ایجاد نمایشگاه بین المللی کرمانشاه در مساحت و محیط مناسب
*		تکمیل پروژه راه آهن غرب به عنوان یکی از اصلی ترین ضرورت‌های توسعه کسب‌وکارهای منطقه
*		توسعه منابع آب و بهینه سازی سیستم‌های توزیع و در اختیار قرارگیری منابع آب برای حوزه فعالیت‌های منطقه سه
*		دوبانده سازی کامل جاده کرمانشاه خسروی مخصوصاً از خروجی اسلام آباد تا مرز خسروی
*		تقویت سرمایه اجتماعی از طریق آموزش مهارت‌های مناسب و لازم این حوزه به نیروی کار، فعالان اصلی و نیز شهروندان مستقر در منطقه
*		توسعه مهارت‌های مناسب و لازم برای نیروی کار در حوزه‌های فنی و بازار سازی و بازاریابی و بازارگردانی
*		انجام اقدامات پیش‌گیرانه و کاهش دهنده گردوغبار در مبدأ شکل گیری
*		تقویت شبکه‌های فیبر نوری و پهنای باند
*		توسعه تشکل‌های نهادی و اتحادیه‌های همکاری بین اصناف و فعالان گروه‌های همگن فعال در بخش
*		تدوین برنامه جامع و لازم‌الاجرای تخصیص آب و احداث شبکه پایاب سدها توسط سازمان منطقه‌ای آب استان،
*		تدوین استراتژی توسعه صنعتی و معدنی و تجاری استان توسط سازمان مدیریت و برنامه ریزی و سازمان صنعت، معدن و تجارت استان
*		تشکیل انجمن‌ها و تشکل‌های صنفی مرتبط با بازاریابی، تولید و کنترل کیفیت محصولات
*		طراحی سیستم تأمین مالی خرد برای اصناف و کسب‌وکارهای خرد و فعالسازی نهادهای متولی در جهت ارائه تسهیلات ارزان و سریع
*		تشکیل کمیته ویژه سوغات استان با حضور تولیدکنندگان صنایع دستی، سازمان میراث فرهنگی و خبرگان امر گردشگری به منظور قرار دادن سوغات در سبد محصولات گردشگران در مناطق مرزی استان. به منظور تقویت بخش نهایی کسب‌وکارهای حوزه صنایع دستی و وابسته به اصناف تولید محصولات سوغات استان.
*		تدوین سند مهارت استان بر اساس بخش و شهرستان.

*		ایجاد شرکت‌های تخصصی مدیریت بازاریابی و صادرات محصول
*		توسعه مراکز ارائه خدمات تخصصی کسب‌وکار در قالب کلینیک‌های کسب‌وکار و مراکز مشاوره خدمات کارآفرینی
*		تدوین برنامه توسعه برند و انتخاب فعالان توانمند در هر سال به منظور معرفی و تقویت برندهای استانی
*		تقویت و توسعه شرکتهای خدمات مالی و حسابرسی
*		تشویق واحدهای صنعتی برای تقویت بخش توسعه محصول، برندینگ و توجه به کل زنجیره فعالیت‌های وابسته به محصول
*		ایجاد شرکت‌های تخصصی بازاریابی و طراحی محصول برای ارتقاء شکل ظاهری، بسته‌بندی و عرضه بین‌المللی محصولات حوزه کسب‌وکارهای منطقه سه و صنایع دستی،
*		همکاری با کانون وکلا در آموزش گروهی از وکلا برای احاطه تخصصی به مسائل تخصصی کسب‌وکارهای صنعتی و بازرگانی
*		تقویت دانش و مهارت‌های مورد نیاز مورد توجه در سند مهارت استان بر اساس برنامه‌های سالیانه تدوین شده در این سند.
*		نیاز است که محتوای دروس، کاربردی و معطوف به پتانسیل‌ها و مشکلات منطقه باشد و دانشگاه‌ها، دانشجویان را با محیط کسب‌وکار استان بیشتر آشنا ساخته و حضور عملی در فضای کار استان داشته باشند.
*		در مقررات صراحتاً به ارائه پشتیبانی از شرکت‌های مدیریت زنجیره تأمین اشاره نشده که باید در این خصوص اقدامات لازم انجام شود،
*		بازنگری در قوانین مربوط به مسدود نمودن مرز و شفاف‌سازی فرایند مربوطه به منظور جلوگیری از فاسد شدن محصولات فاسد شدنی،
*		بازنگری در مقررات و کاهش مسیرهای تصمیمگیری و کاهش امضاهای لازم برای هر مجوز حداقل به تعداد ۱۰ درصد امضاها.
*		کاهش زمان پاسخگویی به استعلامهای چندگانه برای اخذ مجوزهای فعالیت بر اساس یک برنامه چاپک سازی
*		افزایش اختیارات مدیران استانی برای تصمیمگیری
*		بهبود شرایط استخدام کارشناس و یا انتخاب مشاوران فنی به سمتی که بهترینها انتخاب شوند و شایستگی ملاک انتخاب باشد.
*		اجبار بر نیروگاه بیستون برای استفاده از سیستم خشک و به زیر بار بردن کوره بلند
*		آموزش استفاده بهینه از سیستم‌های آب صنعتی و بهداشتی
*		تدوین و تعریف روشهای آب اندوز در سیستم‌های تولیدی براساس یک برنامه تحقیق و توسعه متمرکز با همکاری امور آب استان و سازمان صنعت، معدن و تجارت
*		تشکیل انجمن‌ها، شبکه‌ها و تشکلهای صنفی مرتبط با طراحی، تولید و فروش محصولات و صنایع دستی به منظور طراحی بر مبنای سلیقه مشتریان و تولید با بهترین کیفیت،
*		ایجاد، تقویت و توسعه تشکلهای صنفی با هدایت و سیاست‌گذاری سازمان صنعت، معدن و تجارت و اتاق بازرگانی و صنعت و معدن و کشاورزی، به منظور بهره‌مندی ذینفعان از فعالیت‌های جمعی و رفع کاستی‌ها.

*		حمایت از صادرکنندگان به منظور افزایش صادرات محصولات فرآوری شده و عبور از شرایط ناشی از نوسانات نرخ ارز،
*		تدوین استاندارد و صدور شناسنامه برای محصولات ارگانیک،
*		حمایت از شرکت‌های مدیریت زنجیره تامین.

همان‌گونه که از جدول فوق دریافت می‌شود عمده محورهای مداخله توسعه‌ای در استان کرمانشاه معطوف به تغییر و بهسازی فاکتورهای اصلی دینامیک اشتغال می‌باشد. در ادامه، محورهای مداخلات توسعه‌ای برای هر یک از رسته کسب‌وکارهای محوری استان به تفکیک مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

۱. توسعه رسته‌ی کسب‌وکار گردشگری سلامت: با توجه به این که بهترین راه ارتباط با کشور عراق از طریق

استان کرمانشاه است، گردشگری سلامت در استان کرمانشاه پس از استقرار استانداردهای بین‌المللی و ملی بیمارستان‌های گردشگری سلامت، تعیین قیمت رقابتی، استقرار نیروی کار متخصص در زمینه‌ی مشاوره‌های رایگان و تخصصی، راه‌اندازی راه‌های ارتباطی مانند وبسایت و ارائه‌ی لیستی از تخصص‌های پزشکی متنوع و کلینیک‌های تخصصی نیازمندی راه‌اندازی شرکت‌های تسهیلگر گردشگری درمانی هم برای برپایی دفتر در کشور عراق جهت جذب مسافر درمانی و هم برای همراهی بیماران در داخل استان کرمانشاه و نهایتاً گردشگری بیمار پس از درمان برای تهیه‌ی سوغات و صنایع دستی و استفاده از اماکن تاریخی، طبیعی و تفریحی استان کرمانشاه است. در همین زمینه نیاز به ارائه‌ی تسهیلات به بیمارستان‌های خصوصی، هتل‌ها و شرکت‌های حمل‌ونقل است تا امکانات خود را به‌روز و مدرن نمایند. در جنبه‌ی کلان نیازمند سرمایه‌گذاری در راه، به ویژه حمل‌ونقل هوایی برای برقراری پروازهای مستقیم کرمانشاه به بغداد و کربلا است. با توجه به ناامنی‌های کشور عراق مداخله‌ی وزارت خارجه در کوتاه‌مدت و بلندمدت امری ضروری است. راه‌اندازی یک سامانه‌ی متمرکز برای صدور ویزا و انجام خدمات بالینی توسط وزارت خارجه، بهداشت و سازمان گردشگری ضروری است. نهایتاً ارائه‌ی آموزش‌های ضمن خدمت برای پرسنل بیمارستان‌ها در زمینه‌ی برخورد با بیماران خارجی امری ضروری است. در صورتی که دولت در توسعه‌ی بیمارستان‌های دولتی سرمایه‌گذاری کند، یک نقطه‌ی قوتی در توسعه‌ی کسب‌وکار گردشگری سلامت به وجود می‌آید.

۲. توسعه رسته‌ی کسب‌وکار تجارت وابسته به مرز: در این زمینه تجهیز و راه‌اندازی گمرکات و بازارچه‌های مرزی

به ویژه در سومار و تپله‌کوه از محل بودجه‌های ملی ضروری است. همچنین کاهش توقف ناوگان‌های حمل‌ونقل کالاهای تجاری و تسریع در ترخیص و بارگیری باید مورد نظر قرار بگیرد. برای آنکه کالاهای صادراتی ایران بتوانند با کالاهای منطقه‌ای از جمله کالاهای ترک رقابت کنند، لازم است استانداردهای مربوطه جهت کیفیت کالاها تدوین و اعمال شود. برای اطلاع تجار خارجی از کالاهای ایرانی تبلیغات انجام شود و نمایشگاه‌های تجاری در خارج از کشور برگزار شود. به علاوه، تجهیز راه‌ها، رفع نقاط حادثه‌خیز استان، و به ویژه راه‌اندازی راه‌آهن غرب و گسترش پروازهای خارجی در نظر گرفته شود. الکترونیکی کردن امور کمک می‌کند که رفت‌وآمدها کاهش یابد. همچنین برای نیروی کار این بخش و فعالان بازرگانی آموزش‌های لازم در زمینه‌ی قوانین گمرکی، مذاکرات تجاری و ترخیص کالا برگزار شود. در همین زمینه، با توجه به فاصله‌ی کمی که با کشور خارجی وجود دارد زیرساخت‌های ضروری برای توسعه‌ی صنایع صادراتی در استان کرمانشاه و سایر استان‌های مرزی تدبیر شود، چرا که هزینه‌ی حمل کاهش و در نتیجه قیمت کالاهای صادراتی رقابتی‌تر

خواهد شد. برای انتخاب صادرکنندگان نمونه می‌توان معیارهای جدیدی مانند ارزش افزوده، جهش ارزش صادرات و به دست آوردن بازارهای جدید را لحاظ کرد. همچنین باید در زمینه صادرات بی‌وزن و خدمات فنی و مهندسی، و تحصیل دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های استان برنامه‌ریزی‌های جدیدی انجام داد و از ظرفیت‌های قانون بخشودگی مالیاتی برای بنگاه‌های صادراتی استفاده کرد. با توجه به وجود تولیدکنندگان صنایع دستی و فرش دستباف، و همچنین محصولات زراعی مزیت‌دار مانند نخود، سقز، عسل و ... در استان کرمانشاه برای صادرات این محصولات برنامه‌ریزی شود. بر اساس اعلام سازمان صنعت، معدن و تجارت استان کرمانشاه مهم‌ترین اقلام صادراتی و وارداتی از مرزهای استان کرمانشاه به شرح جدول ذیل است:

<p>مواد غذایی: کیک و بیسکویت، بستنی، رب گوجه‌فرنگی، تافی و شکلات، شیرینی (سوهان، گز، شکلات سفید)، ماست</p> <p>زراعت: سیب‌زمینی، خیار، گوجه‌فرنگی</p> <p>صنعت: سیمان خاکستری، کولر آبی، ظروف آلومینیوم، کاشی، شیلنگ</p>	<p>مهم‌ترین اقلام صادراتی</p>
<p>صنعت: تجهیزات کارخانه‌ی پلیمر، قراضه و ضایعات آلومینیوم، ماشین‌آلات و دستگاه‌ها برای تهیه یا تولید صنعتی غذاها یا نوشابه‌ها، ماشین‌آلات نانویی یا نان‌شیرینی‌پزی بیسکویت و ماکارونی، ماشین‌آلات نورد گرم و سرد توأم‌شده برای فلزات، قالب برای کائوچو یا مواد پلاستیکی، مولد گاز هوا یا آب، انباره‌ی برقی سرب، ماشین‌آلات برای مخلوط کردن</p> <p>مواد غذایی: برنج خوراکی</p>	<p>مهم‌ترین اقلام وارداتی</p>

۳. توسعه‌ی رسته‌ی کسب‌وکار دامپروری: با توجه به بروز دوره‌های خشکسالی، لازم است دولت برای تقویت برنامه‌ی توزیع علوفه‌ی دامی برنامه‌ریزی کند تا کسب‌وکارها بتوانند در دوره‌های کساد دامی پیدا کنند. بنابراین، لازم است سطح مناسبی از زمین‌های کشاورزی به تولید علوفه‌ی دامی تخصیص داده شود و شرکت پشتیبانی دام و طیور بر توزیع علوفه نظارت لازم را داشته باشد. در زمینه‌ی توسعه‌ی دامداری صنعتی، تسهیلات به افراد متخصص و با تجربه داده شود، نه این که برخی برای رانت‌جویی تسهیلات را دریافت کرده و سپس کسب‌وکار را تعطیل کنند. در همین زمینه پس از ارائه‌ی تسهیلات باید نظارت دقیق و جدی بر انجام کسب‌وکار وجود داشته باشد. در زمینه‌ی صادرات دام سبک، ضمن صدور مجوزهای قانونی در جهت کاهش قاچاق گوسفند و شکل‌گیری شرکت‌های صادراتی تخصصی، دولت از صادرکنندگان حمایت کافی را برای تداوم دسترسی آن‌ها به بازارهای هدف را داشته باشد و مشوق‌های مربوطه را در اختیار آنان قرار دهد. در دانشکده‌ی کشاورزی آموزش‌های کاربردی به دانشجویان داده شود و شبکه‌ی دامپزشکی استان تقویت شود.

۴. توسعه‌ی رسته‌ی صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب گوجه‌فرنگی، روغن، آب معدنی): محصولات زراعی و باغی ابی و دیم استان کرمانشاه با توجه به زمین، آب و اقلیم مناسب در سطح مناسبی نسبت به بسیاری از نقاط کشور است. حدود ۴ میلیون تن محصولات کشاورزی در سال با شرایط تازه خوری سازگار نیست. ضرورت دارد تا با توسعه تکمیل صنایع موادغذایی و تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در کنار تقاضای مناسب محلی، ملی و بازار عراق، نسبت به تقویت این رسته اقدام گردد.

محورهای اصلی مداخله	رسته فعالیت
<p>۱. هماهنگی بین وزارت امور خارجه، وزارت بهداشت و سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری جهت صدور ویزای گردشگری درمانی</p> <p>۲. ارایه‌ی آموزش‌های ارتباط با بیماران خارجی به پرسنل بیمارستان‌ها</p> <p>۳. راه‌اندازی سامانه‌ی الکترونیکی یکپارچه‌ی گردش کار گردشگر سلامت</p> <p>۴. راه‌اندازی شرکت‌های اتوبوس‌رانی بین‌المللی ویژه برای تورهای درمانی</p> <p>۵. راه‌اندازی و توسعه‌ی پروازهای مستقیم کرمانشاه به شهرهای خارجی مانند بغداد، کربلا و نجف</p> <p>۶. تکمیل راه‌آهن غرب تا مرز ایران و عراق</p> <p>۷. متنوع‌سازی تخصص‌ها و انتشار لیست قیمت‌های رقابتی خدمات درمانی</p> <p>۸. راه‌اندازی آژانس بین‌المللی گردشگری سلامت برای جذب گردشگر درمانی در خارج از کشور و انجام بازاریابی، تبلیغات و اطلاع‌رسانی لازم از طریق اینترنت و ...</p> <p>۹. سرمایه‌گذاری دولتی در بیمارستان‌ها و کلینیک‌های دولتی در شهر کرمانشاه و قصرشیرین، جهت اخذ استانداردهای ملی و بین‌المللی</p> <p>۱۰. ارائه‌ی تسهیلات به بیمارستان‌های خصوصی، هتل‌ها و آژانس‌های گردشگری جهت به‌روزرسانی امکانات خود</p>	گردشگری سلامت
<p>۱. توسعه‌ی صادرات بی‌وزن و صادرات خدمات فنی و مهندسی و پذیرش دانشجویان خارجی</p> <p>۲. جذب سرمایه‌گذاری خارجی برای سرمایه‌گذاری در صنایع صادراتی استان کرمانشاه</p> <p>۳. تدوین استانداردهای صادراتی به‌روز و الزام به رعایت آن‌ها جهت رقابت‌پذیر شدن و افزایش کیفیت کالاهای صادراتی استان</p> <p>۴. ارتقای زیرساخت فناوری اطلاعات در استان جهت کاهش رفت‌وآمدها</p> <p>۵. توسعه‌ی بازارچه‌های مرزی و راه‌اندازی بازارچه‌های متوقف مانند سومار و تپله‌کوه از محل بودجه‌های ملی</p> <p>۶. فعال‌تر شدن سیاست‌های صادراتی کلان در جهت کمک به صادرات استان</p> <p>۷. توسعه‌ی زیرساخت صنعت و کشاورزی معطوف به صادرات به ویژه در محصولات غذایی، کالاهای صنعتی و محصولات زراعی صادراتی استان</p> <p>۸. تکمیل راه‌آهن غرب تا مرز ایران و عراق</p> <p>۹. ارائه‌ی آموزش‌های لازم به فعالان بازرگانی و راه‌اندازی شرکت‌های دانش‌بنیان مربوطه در مراکز رشد</p> <p>۱۰. برگزاری نمایشگاه‌های خارجی در جهت نمایش توانمندی‌های صادراتی و بازاریابی محصولات</p> <p>۱۱. به‌روزرسانی استانداردهای گمرکی و الزام به رعایت آن‌ها در جهت تسهیل تخلیه و بارگیری کالاها</p> <p>۱۲. برنامه‌ریزی جهت صادرات صنایع دستی و فرش دستباف</p>	تجارت وابسته به مرز
<p>۱. تقویت برنامه‌ی توزیع علوفه‌ی دام از طریق تخصیص زمین‌های زراعی به تولید علوفه برای جلوگیری از کساد کسب‌وکار در دوره‌های خشکسالی و نظارت بر توزیع علوفه</p> <p>۲. کمک به اتحادیه‌ی صادرکنندگان دام زنده در جهت صدور مجوزهای لازم، دسترسی پایدار به بازارهای صادراتی و جلوگیری از قاچاق دام زنده</p> <p>۳. اعطای تسهیلات به افراد متخصص و باتجربه و نظارت بر کسب‌وکار در جهت جلوگیری از رانت‌جویی نسبت به تسهیلات</p> <p>۴. آموزش و تربیت نیروی ماهر جدید در دانشکده‌ی مربوطه</p> <p>۵. تجهیز و توسعه‌ی شبکه‌ی دامپزشکی استان کرمانشاه</p>	دامپروری
<p>۱. ترمیم حلقه‌های مفقود و بحرانی زنجیره</p> <p>۲. افزایش سطح مهارت تولیدکنندگان محصولات کشاورزی برای ایجاد امکان بهره‌برداری از آنها در صنایع تبدیلی و تکمیلی</p> <p>۳. اجرای طرح‌های توسعه در صنایع موجود و گسترش زیرساخت‌ها جهت تولید محصولات جدید</p> <p>۴. متنوع‌سازی تولید و اعمال استانداردهای جدید جهت افزایش کیفیت، تمایز محصول و افزایش توان رقابت</p> <p>۵. راه‌اندازی شرکت‌های بازاریابی تخصصی و توجه به سلايق مشتریان خارجی و رقبای خارجی</p> <p>۶. توسعه‌ی راه‌های اصلی استان کرمانشاه و تکمیل راه‌آهن غرب تا مرز عراق</p> <p>۷. تنظیم سیاست‌های کلان صادراتی در زمینه‌ی مشوق‌ها، یارانه‌ها و ...</p>	صنایع تکمیلی کشاورزی و صنایع مواد غذایی (رب) گوچه‌فرنگی، روغن، آب معدنی)